

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra české literatury

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Práce s kumulativní pohádkou v mateřské škole
Working with a cumulative fairy tale in kindergarten

Nikola Ciatti

Vedoucí práce: PhDr. Laufková Veronika, Ph.D.
Studijní program: Specializace v pedagogice, B7507
Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy (specializace HV)

Praha, 2022

Odevzdáním této bakalářské práce na téma *Práce s kumulativní pohádkou v mateřské škole* potvrzují, že jsem ji vypracovala pod vedením PhDr. Veroniky Laufkové, Ph.D. samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzují, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 19.04.2022

Moc ráda bych poděkovala své vedoucí bakalářské práce, PhDr. Veronice Laufkové, Ph.D., za její cenné rady, trpělivost, čas a ochotu vždy pomoci. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a mým nejbližším, kteří při mně stáli a podporovali mě od úplného začátku.

ABSTRAKT

Bakalářská práce na téma „Práce s kumulativní pohádkou v mateřské škole“ je rozdělena na dvě části, konkrétně na část teoretickou a na část praktickou.

Cílem práce bylo vybrat vhodné kumulativní pohádky pro děti předškolního věku, navrhnout lekce s vybranými knihami, tyto lekce realizovat a sledovat reakce dětí v různých očekávaných výstupech, směřujících k rozvoji čtenářských kompetencí a jazykových dovedností. Tyto znalosti a dovednosti jsou podrobněji zkoumány u záměrně vybraných 6 dětí.

V teoretické části se zaměřuji na témata, jako jsou: literatura pro děti a její charakteristika, předškolní věk a vztah ke knize, žánry literatury pro děti. Dále se zaměřuji na pohádky, typy pohádek a práce s pohádkou v mateřské škole.

Praktická část je založena na akčním výzkumu. Metodami sběru dat byly pozorování u záměrně vybraných 6 dětí (při realizaci lekcí i jejich spontánní chování během dne) a rozhovory s dětmi. Ty jsou realizovány před začátkem lekcí s kumulativními pohádkami („pretest“) a po konci všech lekcí s kumulativními pohádkami („posttest“).

Nejvíce se při práci s kumulativní pohádkou osvědčilo udělat si příjemnou atmosféru, sednout si spolu na koberec a děti vtáhnout do děje s využitím interaktivního čtení. Během lekcí se potvrdila důležitost používání čtenářských strategií, při jejichž využívání děti více přemýšlí, prožívají text a děj pohádky propojují se svými zkušenostmi. Ukázalo se, že ačkoliv jsou lidové pohádky u současné generace dospělých známé, u dětí předškolního věku už tak známé nejsou. Děti o pohádky projevovaly mimořádný zájem.

KLÍČOVÁ SLOVA

Literatura pro děti, práce s knihou, čtenářské strategie, pohádka, kumulativní pohádka, lidová pohádka, moderní pohádka

ABSTRACT

The bachelor thesis on the topic "Working with a cumulative fairy tale in kindergarten" is divided into two parts, specifically the theoretical part and the practical part.

The aim of the work was to select suitable cumulative fairy tales for preschool children, to design lessons with selected books, to implement these lessons and to monitor the reactions of children in various expected outcomes, leading to the development of reading competencies and language skills. This knowledge and skills are examined in more detail in deliberately selected 6 children.

In the theoretical part I focus on topics such as: children's literature and its characteristics, preschool age and the relationship to the book, genres of children's literature. I also focus on fairy tales, types of fairy tales and working with a fairy tale in kindergarten.

The practical part is based on action research. The methods of data collection were observations of 6 intentionally selected children (during the implementation of lessons and their spontaneous behavior during the day) and interviews with children. These are implemented before the start of the lessons with cumulative fairy tales ("pretest") and after the end of all lessons with cumulative fairy tales ("posttest").

Working with a cumulative fairy tale, it turned out to be the most pleasant, to sit on the carpet together and to draw the children into the action using interactive reading. During the lessons, the importance of using reading strategies was confirmed, in the use of which children think more, experience the text and connect the story of the fairy tale with their experiences. It turned out that although folk tales are well known in the current generation of adults, they are no longer so well known in preschool children. The children showed a special interest in fairy tales.

KEYWORDS

Children's literature, working with a book, reading strategies, fairy tale, cumulative fairy tale, folk tale, modern fairy tale.

Obsah

ÚVOD A CÍL PRÁCE	9
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 CHARAKTERISTIKA PŘEDŠKOLNÍHO DÍTĚTE.....	12
2 LITERATURA PRO DĚTI A JEJÍ CHARAKTERISTIKA.....	14
2.1 Charakteristika literatury pro děti.....	15
3 POHÁDKA A JEJÍ TYPY	19
3.1 Literární žánry pohádky a její charakteristika	19
3.2 Charakteristika kumulativní pohádky.....	21
3.3 Příklady kumulativních pohádek.....	22
4 PRÁCE S POHÁDKOU V MATEŘSKÉ ŠKOLE	24
4.1 Práce s literárním textem	25
4.2 Čtenářské strategie.....	27
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	31
5 METODOLOGIE.....	31
5.1 Akční výzkum.....	31
5.2 Cíle práce.....	32
5.3 Výzkumné otázky	32
5.4 Metody sběru dat	33
5.5 Sledované očekávané výstupy v pretestu a posttestu	33
5.6 Kritéria výběru vhodných kumulativních pohádek pro děti předškolního věku	35
5.6.1 Lidové kumulativní pohádky.....	35
5.6.1.1 O veliké řepě.....	35
5.6.1.2 Boudo, budko, kdo v tobě přebývá.....	36
5.6.1.3 O koblížkovi	36

5.6.2	Moderní kumulativní pohádky	36
5.6.2.1	Máma pro Papíka.....	36
5.6.2.2	Nový domek pro myšku	37
5.6.2.3	Kocourek Matýsek.....	37
6	CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU	38
6.1	Charakteristika MŠ	38
6.2	Charakteristika třídy ŽABKY	39
6.3	Charakteristika dětí zařazených do výzkumu	39
7	LEKCE ZAMĚŘENÉ NA METODU PRÁCE S KUMULATIVNÍ POHÁDKOU	43
7.1	Lekce 1: O veliké řepě.....	43
7.2	Lekce 2: Boudo, budko, kdo v tobě přebývá.....	47
7.3	Lekce 3: O koblížkovi	52
7.4	Lekce 4: Máma pro Papíka.....	56
7.5	Lekce 5: Nový domek pro myšku.....	60
7.6	Lekce 6: Kocourek Matýsek.....	64
8	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ: Odpovědi na výzkumné otázky	67
9	DISKUZE.....	83
10	ZÁVĚR.....	85
11	POUŽITÁ LITERATURA.....	91
11.1	Literatura pro děti	91
11.2	Odborná literatura.....	91
11.3	Elektronické zdroje.....	94
12	SEZNAM PŘÍLOH	95
	Příloha č. 1 – Pretest a Posttest	96
	Příloha č. 2 – Očekávané výstupy dětí před a po práci s kumulativní pohádkou.....	97

Příloha č. 3 – Podrobná příprava lekce s kumulativní pohádkou.....	98
Příloha č. 4 – Fotodokumentace prací s kumulativní pohádkou	105
Příloha č. 5 – Fotodokumentace dějové posloupnosti dětí.....	107

ÚVOD A CÍL PRÁCE

Kdyby se mě někdo před léty zeptal, čím bych chtěla být, asi bych neodpověděla učitelkou v mateřské škole. K této profesi jsem dospěla až po narození mé dcery Aničky.

Předtím jsem pracovala jako Servírka – Pokojová služba ve velmi luxusním Hotelu Four Seasons Hampshire ve Velké Británii. Během mého pobytu v Anglii jsem se seznámila s Češkou, která si udělala kurz Childminder, aby po narození svých dětí mohla pracovat doma a starat se jak o vlastní děti, tak i o děti jiných. Její nápad se mi tak zalíbil, že po narození dcery jsem se vrátila zpět do České republiky a úspěšně absolvovala kurz Profesionální chůvy pro děti do zahájení povinné školní docházky v Ostravě. V rámci kurzu jsme měli týdenní praxi ve školce a ta práce s dětmi se mi moc líbila. Rozhodla jsem se, že to zkusím a šla jsem na přijímací zkoušky na Karlovu Univerzitu, obor Učitelství pro mateřskou školu se specializací hudební výchova.

Velkou motivací je mi má dcera Anička, která se mnou již od dvou let chodila do dětské skupiny, kde jsem začala pracovat jako pedagog. V této dětské skupině jsem i bez předchozí praxe získala hodně zkušeností, jak pracovat s dětmi. Naučila jsem se vést ranní kroužek, motivovat děti k činnostem. S dětmi jsem se naučila větší sebekontrolu a trpělivosti, které při práci s dětmi není nikdy dost. Při procházkách nám dělalo veliký problém chodit v řadě a za ruce. Přemýšlela jsem, jak to vyřešit a napadlo mě, ušít dětem doma ve volném čase vodícího hada s oušky pro uchopení. Děti si ho samy pojmenovaly „Hadík Tomík“. Jejich radost byla tak obrovská a naplňující, že jsem si v tu chvíli uvědomila, že tam vlastně patřím, a že toto je mé místo na světě.

Rozhodovala jsem se, co dále a hledala jsem možnost pracovat ve státní mateřské škole, do které budu moci vzít i dceru. Dostala jsem nabídku pracovat jako asistentka pedagoga v Církevní mateřské škole Srdíčko. Nejdříve jsem z této nabídky byla rozpačitá, nevěděla jsem, co to obnáší, ale byla to pro mě výzva a nakonec jsem nabídku přijala. Dostala jsem tak možnost naučit se pracovat s dítětem, které potřebuje asistenci. Jako učitelka v mateřské škole si myslím, že i tuto nelehkou úlohu by si měla každá učitelka vyzkoušet. Je to další přínos pro budoucnost, a to jak při práci s dětmi, tak i pro pochopení práce asistenta.

Profese učitelky v mateřské škole je hodně zásadní a důležitá, a toto povolání není pro každého. Pro takovou práci je potřeba mít trochu dětského ducha a hodně pochopení pro děti,

které už od útlého věku učíme vše důležité, protože to je pak bude provázet po celý život. Děti jsou ve školce již od 3 let věku (některé od 2 let) do 6 let a my, učitelé, jsme pro ně jakási druhá, náhradní rodina, druzí rodiče. Od narození se děti setkávaly jen s autoritou rodičů a rodinných příslušníků, a tady ve školce se jim dostává autorita od nás pedagogů. Získávají větší rozhled, a tím i možnost naučit se samostatnosti. Často jsou s námi po většinu dne, kdy jsou rodiče v práci. Některé děti to snášejí dobře a jiné si bohužel zvykají hůře. Je to pro ně jakýsi velký krok do nového světa a pro nás pedagogy je to obrovská zodpovědnost. Být učitelem je povolání, ale dle mého názoru je to také poslání, podobně jako u lékařů a zdravotnických povolání a myslím, že by mělo být vykonáváno vždy s přesvědčením, láskou a úsměvem na tváři.

Proto jsem ráda, že jsem dostala možnost pracovat v Církevní mateřské škole Srdíčko, které má hlavní motto od Antoine de Saint-Exupéryho „*Správně vidíme jen srdcem. Co je důležité, je očím neviditelné.*“ Toto motto se mě také drží a snažím se tak fungovat jak s dětmi, tak i ve svém osobním životě. A tímto bych chtěla přiblížit, proč jsem si vybrala pro svou bakalářskou práci zrovna literaturu pro děti a kumulativní pohádky.

Knihy jsou mým celoživotním koníčkem. Rodiče mě vždy vedli k tomu, abych s knihami hezky zacházela a milovala je. Jako dítě jsem vyrůstala v bilingvním prostředí a také jsme hodně cestovali. Výrazně se na mě podepsalo časté stěhování a střídání mateřských a základních škol. Neměla jsem moc kamarádů a tak jsem se naučila číst knihy. Kniha pro mě byl nejlepší kamarád a je jím do dnes. Snažím se tuto lásku předávat i dětem v mateřské škole a hlavně své dceři, která miluje knihy jako já již v pěti letech. A s tímto mám spojený také jeden citát, který mi utkvěl v srdci. Je to citát od Alberta Einsteina: „*Pokud chcete, aby vaše děti byly chytré, čtěte jim pohádky. Pokud chcete, aby byly geniální, čtěte jim – více pohádek.*“

V mé bakalářské práci se zabývám zejména kumulativní pohádkou a práci s ní. Mám vybrané tři pohádky lidové a tři pohádky moderní. V dnešní uspěchané době, kdy děti mají po většinu času zapnutou spíše televizi nebo drží v ruce tablet či telefon, mám pocit, že děti klasické pohádky přestávají znát. Proto jsem si vybrala pro nás známé pohádky, zapadající do našeho kulturního prostředí.

Cílem práce bylo hlavně vybrat vhodné kumulativní pohádky pro děti předškolního věku, navrhnout lekce s vybranými knihami, tyto lekce realizovat a sledovat reakce dětí v různých očekávaných výstupech, směřujících k rozvoji čtenářských kompetencí a jazykových

dovedností. Tyto znalosti a dovednosti budu podrobněji zkoumat u záměrně vybraných 6 dětí a sledovat jejich posun v těchto oblastech.

Metodami sběru dat budou pozorování u záměrně vybraných 6 dětí (při realizaci lekcí i jejich spontánní chování během dne), rozhovory s dětmi. Ty budou realizovány před začátkem lekcí s kumulativními pohádkami („pretest“) a po konci všech lekcí s kumulativními pohádkami („posttest“).

Pro analýzu budou sloužit záznamy v pozorovacím archu a autentické výpovědi dětí k předem formulovaným tazatelským otázkám (rozhovor s dětmi nad úkoly bude využit místo klasické metody testu). Na jejich základě budou vyhodnoceny očekávané výstupy formulované níže v kapitole 5.5.

I. TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části se budu zabývat především literaturou pro děti, její charakteristikou a vztahem ke knize u předškolních dětí. Dále se budu věnovat podrobněji pohádkám, jejich charakteristice a literárními žánry pro děti.

Více dopodrobna se budu zabývat kumulativní pohádkou a práci s literárním textem v mateřské škole.

1 CHARAKTERISTIKA PŘEDŠKOLNÍHO DÍTĚTE

Předškolní období bývá zpravidla od 3 do 6 let věku dítěte. (Homolová, 2009; Laufková, 2020) Z psychologického hlediska je podle Tomana (1992) předškolní věk rozdělen na mladší školní věk do 3 let a na starší školní věk od 3 do 6 let věku dítěte. Toto období je předčtenářské a s ohledem na bakalářskou práci se budu více věnovat staršímu školnímu věku. První setkání s knihou je již v útlém věku. První etapa je nečtenářská neboli předčtenářská etapa, a to hlavně v předškolním věku, druhá etapa je již čtenářská etapa a tou je dítě již ve školním věku. (Homolová, 2009)

Homolová (2009, s. 11) také zmiňuje, že „*vlivem pedagogické literatury se začalo častěji používat i rozlišování podle školního věku dětí, tj. na děti ve věku batolat, děti předškolního věku, mladšího školního věku, středního školního věku a děti staršího školního věku.*“

V předškolním období dítě navštěvuje již vzdělávací instituci, jako například státní mateřskou školu nebo jinou alternativní školu. Protože se v této fázi vzdělávání dítě rozvíjí po všech stránkách, je toto období klíčovým pro jeho život. „*V předškolním období jsou „okna poznávání a rozvíjení“ otevřena dokořán*“. (Gillernová a Mertin, 2015, s. 9) Dítě se vyvíjí jak tělesně, pohybově, společensky, citově nebo intelektově, tak také po stránce rozumové, poznávací, zrakové, sluchové, motorické, paměťové, řečové. Dále se zde prohlubují jazykové schopnosti a dovednosti, orientace v prostoru a časových sekvencích. (Laufková, 2020)

Začíná se utvářet a rozvíjet osobnost dítěte. Dítě se více socializuje mezi vrstevníky, a to se projevuje i v chování k druhým. (Vágnerová, 2005)

V předškolním období rozvíjíme podle Bednářové a Šmardové (2015) tyto oblasti:

- Motoriku, grafomotoriku

- Zrakové vnímání a paměť
- Sluchové vnímání a paměť
- Vnímání prostoru
- Vnímání času
- Základní matematické představy
- Řeč (myšlení)
- Sociální dovednosti
- Sebeobsluhu (samostatnost)
- Hry

Vzhledem k tématu bakalářské práce se budu podrobněji u dítěte předškolního věku zabývat rozvojem řeči, paměti, rozvojem sluchového a zrakového vnímání.

Raný vývoj řeči je podmíněn a ovlivněn motorikou, vnímáním a sociálním prostředím. Řeč má složitější strukturu a lze ji rozdělit na několik jazykových rovin:

- Foneticko-fonologická rovina
- Morfologicko-syntaktická rovina
- Lexikálně-sémantická rovina
- Pragmatická rovina (Bednářová a Šmardová, 2015)

2 LITERATURA PRO DĚTI A JEJÍ CHARAKTERISTIKA

Literární text a kniha znamená pro dítě vstup do kulturního světa, a to zejména u malých dětí a u předškolních nečtenářů. Děti jeví zájem o knihu, když je upoutá jejich výtvarná stránka, jejich ilustrace a obrázky, zvolený formát, obálka, grafická úprava a celkový design publikace. (Gebhartová, 2011)

Knihovnička v blízkém okolí nebo v mateřské školce je velice přínosná dětem. Již od jednoho roku můžeme pozorovat zájem o knížky a obrázky. Děti knihy lákají, když je mají více na očích a mohou si tak kdykoliv knihu půjčit a listovat v ní, aniž by rozuměly textu. (Houšková, Laufková, 2018) Malé dítě neví, co je to kniha a literatura, ale již od malička se dětem říkají básničky, říkanky, a tím dítěti pomáháme rozvíjet slovní zásobu, mysl a motoriku. Nejdůležitějším prostředníkem pro dítě a jeho vztah ke knize je dospělý člověk, hlavně rodiče a následně vzdělávací instituce, kterými jsou například mateřské školy. Když si představíme malé batole, které drží knížku nebo leporelo v ruce, jeho vztah ke knize je v tuto chvíli stejný, jako k hračce. Vidí na něm obrázky. V této fázi dochází nejen k seznámení dítěte s knihou, ale také k prohloubení významu prostředníka – rodiče vůči dítěti. Vytváří se zde velké emocionální a mravní hodnoty. U dítěte předškolního věku hraje literatura a umění významnou roli a to zejména vzdělávací a výchovně estetickou. Dítě v tomto věku vnímá literaturu mnohdy jako neliterární. Proměny slova dávají základ různým druhům umění a také různým typům knihy. „*Umění hned od počátku zrodilo se s člověkem. Zrodilo se hned už z jeho nejprvnějších konfrontací s životem, už z těch nejranějších lidských setkání i utkání se s hmotnými i duševními rozlohami všeho bytí.*“ (Čapek in Gebhartová, 1987, s. 15) Na základě tohoto tvrzení, právě umění dítě potřebuje již od narození a od malička se je snaží i samovytvářet. Každá chvíle s knihou je ten nejlépe strávený čas. (Gebhartová 1987) „*Čtenářství je vztah ke čtení, který si každý z nás buduje na základě svých vlastních čtenářských zkušeností. Vztah ke čtení si dítě získává již v období, kdy si jako batole hraje s obrázkovými knížkami. Tento počáteční vztah se dále buduje a rozvíjí při poslechu čtené nebo vyprávěné pohádky v rodině nebo v mateřské škole.*“ (Havlínová, 2019, s. 14)

Předškolní věk a předčtenářské období dělíme na tři fáze. **První fáze** se rozprostírá mezi druhým až třetím rokem dítěte. **Druhá fáze** zahrnuje období mezi třetím a pátým rokem dítěte a **třetí fáze** je doslova předškolní a týká se dětí od pěti do šesti či sedmi let. (Gebhartová, 1987)

Z **psychologického** hlediska dělí také Toman (1992) dětské čtenářství na:

- Předčtenářskou etapu – to je předškolní věk (mladší – do 3 let, starší 3 – 6 let)
- Čtenářskou etapu – to je školní věk (mladší: 1. fáze 6 – 8 let, 2. fáze 9 – 10 let a starší školní věk: 1. fáze 11 – 12 let, 2. fáze 13 – 15 let)

Z hlediska **vývoje porozumění písmu** (čtení a psaní) můžeme dětské čtenářství dělit podle Ferreirové (in Vágnerová 2001, podle Kučera a Viktorová 1997) na období presylabické, sylabické a alfabetské. (Homolová, 2009)

Na rozvoj dětského čtenářství se můžeme dívat i z jiného zorného úhlu pohledu. Havlínová (1987) charakterizuje „**dítě a tři období vývoje jeho četby**“:

1. Dítěti se předčítá, protože ještě neumí číst.
2. Dítě už umí číst a může si číst samo.
3. Dítě je už čtenářem a samo hledá svou další cestu. (Homolová, 2009)

My, jako pedagogové a zároveň i rodiče, bychom měli toto předčtenářské období podporovat a napomáhat dětem vyvíjet kladný vztah k psané i mluvené řeči, a to hlavně formou her a různých činností. Dítě se nesetkává s knihami až se vstupem do základní školy, jak už jsem se zmínila v předchozí kapitole, ale rozvíjí čtenářskou gramotnost již od narození. (Havlínová, 2019)

Čtenářská gramotnost se buduje postupně, proto se pracuje s pojmem **rodící se gramotnost¹** nebo **etapa spontánní gramotnosti²**, jak uvádí Doležalová (2018), protože k jejím projevům dochází spontánně, na základě podnětného vedení.

2.1 Charakteristika literatury pro děti

V počátcích se setkáváme s názvy, jako jsou dětské spisy, případně spisy pro mládež, dětské čtení, dětské písemnictví a dětská četba. V současnosti se ale více používá pojem dětská literatura. V jiných evropských zemích se literatura pro děti vyvíjela podobně jako u nás, například: v Německu byl nejprve používán termín „Kinder- und Jugendliteratur“ a nyní mají „Kinder- und Jugendlektüre“; v Anglii se ustálil pojem „children’s literature“; v Rusku mají

¹ Můžeme se setkat i s jinými termíny, např. předčtenářská gramotnost (např. Tomášková, 2015) nebo počáteční čtenářská gramotnost (např. Wildová, 2005). Dále používáme termín čtenářská pregramotnost, který využívá předponu pre-, jež je v souladu s označením preprimárního stupně vzdělávání (vzdělávací programy na úrovni ISCED 0).

² Emergentní, jak uvádí Towell, Powell a Brown (2018).

„dětskaja literatura“ a třeba ve Francii je „littérature infantile“. Tato literatura je učena a adresována přímo dětem a mládeži, a to zpravidla ve věku od 3 do 16 let. (Mocná, Peterka a kol., 2004)

Literatura, jak se zmiňuje ve své knize Černoušek (2019, s. 14), „je ze všech komunikačních médií nejdůležitější, protože je nejstarší a nejobsažnější. K tomu, aby děti získaly pozitivní postoje k literatuře, slouží to, co se označuje poněkud obširným názvem – dětská literatura.“

Dětskou literaturu také využíváme k různým situacím a pomáhá nám i dětem přiblížit daný problém. Jak tvrdí Černoušek (2019, s. 14): „Dětská literatura poskytuje informace, zábavu, poučení, rozvíjí dovednost číst a rozumět psanému slovu. Nabízí také dobrodružství poznání i dobrodružství prožitků.“

Černoušek (2019) také tvrdí, že pro děti nejsou tak důležitá klasická leporela, slabikáře nebo současné vyprávěnky, tzv. moderní pohádky. Tvrdí, že pro děti jsou nejdůležitější pohádky, které u dětí vzbuzují zájem nejen emocionálními zápletkami a obrazností slova, ale hlavně ty, které pomáhají symbolickému a synkretickému myšlení dětské psychiky. Pro děti je velice důležité udržet jejich pozornost při četbě knihy. Toho docílíme nabídnutím něčeho nového, neočekávaného, rozptylujícího a citového a tyto vlastnosti splňují právě pohádky (Černoušek, 2019). Gebhartová (1987) se také zmiňuje, že u dětí mají autoři úspěch jen tehdy, pokud dítě textu porozumí, pokud je autor zmocněn reality dětského světa, má estetický tvar. Jen tehdy zaujme pozornost malého dítěte. Děti si nejprve knihy prohlížejí a postupem času dozrávají až ke čtenářství. Při kladném a šetrném zacházení s příběhem a knihou, děti nalákáme, aby si knihy půjčovaly, prohlížely, naslouchaly příběhům. (Gebhartová, 2011)

Dále Gebhartová (1987) ve své knize tvrdí, že literatura má v umění zásadní postavení. Literatura ovlivňuje dítě v rozvoji řeči a myšlení. Ve čtenářství se nerozlučně prolíná jazyková i literární výchova a také poukazuje na to, že praxe dokázala, že se v dětské četbě vžila taková díla, která jsou obsahem a způsobem vyjádření dětskému čtenáři přiměřená. Ve srovnání s minulostí se rovněž čím dál víc rozšiřuje výrazový rejstřík literatury pro děti v předčtenářském věku, tzn. v období předškolním.

Literatura pro děti a mládež se vyčleňuje zejména v příznakovém protikladu k literatuře pro dospělé. Dle autonomní oblasti mají tyto knihy vlastní žánrové priority, specifickou

funkčnost, nezávislosti na proměnách literárních směrů a norem, ale užší závislost na adresátovi a sociální realitě. Tato literatura je zejména určena pro nižší věkovou kategorii a to zpravidla ve věku od 3 do 16 let. (Mocná, Peterka a kol., 2004)

Literaturu pro děti rozdělujeme podle toho, pro koho byla prvotně určena. A to na intencionální a na neintencionální. Intencionální literatura je určena zejména pro děti a mládež. Neintencionální literatura je zejména literatura, která nebyla dětem a mládeži určena, ale kterou děti a mládež četla. (Tenčík in Polák, 1987) Stejně rozděljuje literaturu i Gebhartová (1987) a Peterka (2007).

Literatura určená předškolním dětem by měla odpovídat hlavně na otázky typu „proč?“ a „jak?“. Dětem v mateřské škole čteme knihy hlavně proto, abychom jim přirovnaly různé situace, příběhy o překonávání různých překážek, o nebojácnosti (např. o bouřce, o dešti, o rostlinách, o zvířátkách, mráz, sníh apod.) Každá kniha, kterou využijeme pro děti, nám slouží jako příklad. Dítě si pak lépe umí představit různé reálné situace ze života. (Homolová, 2009)

Tvorbu pro předškolní věk můžeme rozlišit také z hlediska **typologie knihy** jako artefaktu:

- **První typ:** publikace, kde výtvarný projev figuruje bez textu (knížky jako hračky, obrázkové knížky na prohlížení, leporela, apod.)
- **Druhý typ:** publikace stimulativní a instruktivní pro estetické či jiné dovednosti (omalovánky, vystřihovánky, křížovky, sudoku, apod.)
- **Třetí typ:** publikace, v nichž stejně jako v prvním typu rovněž dominuje výtvarná složka, ale slovo se dostává do popředí – jako stručný doprovod k obrázkům (příběhová leporela)
- **Čtvrtý typ:** knížky, v nichž výtvarná a textová účast jsou vyvážené a v nichž se již uplatňují specificky literární žánry (knížky veršů, drobná vyprávění ze života dětí, pohádky, apod.)
- **Pátý typ:** publikace naučného charakteru (ovšem umělecko-naučný charakter mají v podstatě i všechny předchozí typy tvorby pro předškolní děti). (Homolová, 2009)

Literaturu pro děti můžeme členit dle genologického hlediska (podle literárních druhů a žánrů). V druzích literatury rozlišujeme dvě triády: poezie – próza – drama; lyrika – epika – drama.

Žánry můžeme členit podle různých hledisek a ne vždy jsou hranice mezi žánry jasné. Mezi žánry, které jsou určeny především **dětem a mládeži**, patří říkadlo folklorní, umělé a nonsensové, próza s dětským hrdinou, autorská pohádka, hrané a loutkové drama, obrázková kniha (Bilderbuch) či Wimmelbuch. Žánry literatury pro děti jsou přejímány také **ze starověké a folklorní literatury** – převážně v literárních adaptacích, jakými jsou mýtus, epos, bajka, pohádka nebo pověst. Někteří autoři ještě vydělují tzv. **univerzální žánry** literatury pro děti a mládež a literatury pro dospělé, jejichž začlenění bylo podmíněno zaváděním všeobecné školní docházky a zvyšující se čtenářskou gramotností, sociálním postavením dětí a mládeže. Sem patří například literatura dobrodružná, vědeckofantastická, historická, biografická, detektivní próza, próza s dívčí hrdinkou a jejich žánrové varianty, autorská pohádka a novodobé mytické (kosmopoetické) prózy, drama, komiks, fantasy literatura a také literatura faktu. Nedílnou součástí literatury pro děti a mládež, vhodné i pro děti předškolního věku, je leporelo, obrázková kniha, komiks – tyto publikace jsou rovnocenné i nadřazené literárnímu textu. (Čeňková, 2006; Mocná, Peterka a kol., 2004)

3 POHÁDKA A JEJÍ TYPY

3.1 Literární žánry pohádky a její charakteristika

Pohádka vznikla původně jako prozaický žánr lidové slovesnosti. V pohádce se předpokládá poutavý děj, který se vypravuje, jako by šlo o něco, co se skutečně přihodilo. Posluchač (neboli čtenář později) tomu však nemusí věřit. (Chmelíková, 1995)

A jak tvrdí Gebhartová (1987), literaturu pro děti si nelze představit bez pohádky.

V této bakalářské práci se budu zabývat podrobněji charakteristikou pohádky, která patří do skupiny prozaického vyprávění. Do prozaického vyprávění patří pohádky, pověsti, bajky, humorky, vzpomínkové vyprávění čili memoráty a anekdoty. Pohádku můžeme charakterizovat jako „*zábavné vyprávění s fantastickým příběhem, v němž převažuje dobro nad zlem. Neskrývá svou vymyšlenost, využívá stereotypní formule, magickou trojku, kouzelné předměty, typizované nadpřirozené a antropomorfované postavy, zřetelně kladné nebo záporné.*“ (Peterka, 2007, s. 271)

Dle Černouška (2019, s. 8) je „*pohádka útvar uměleckého slova a byla složena k vyprávění, k tomu, aby obraznost slova vyvolávala skryté obrazy imaginace drímající v dětské psychice, v mysli posluchače.*“ Děti potřebují, aby jim dospělý četl a vyprávěl příběhy a pohádky. Tím vzniká obrovské pouto mezi dospělým a dítětem. V dnešní době plné internetu, televize, tabletu, divadelních představení apod. – nic z toho neobsahuje základní psychologické vazby, které vznikají nasloucháním čteného textu nebo vyprávěním. „*Ony šťastné chvíle spolubytí, během nichž se mezi slovem dospělého vypravěče a představivostí dítěte napíná neviditelná šňůrka vzájemnosti, na kterou vyprávění navléká jemné korálky slov.*“ (Černoušek, 2019, s. 9)

Základní funkcí pohádek je „*vnést smysl a řád do dětem původně nesrozumitelného, skoro chaotického světa, do světa, jemuž děti, obzvláště v době předškolní, nemohou plně porozumět.*“ (Černoušek, 2019, 9)

Pohádku můžeme charakterizovat dle **historického vývoje** jako:

- Bajku významově se zúžil na vyprávění o zvířátkách, neujal se ani termín báje, báchorka ani povídka.
- Pohádku jako staročeský výraz a příbuzný se slovem hádati, označoval hádanku, záhadu či spor. Současný pojem „pohádka“ se vyvinul v době obrozenecké z polského gadać = mluvit, vyprávět, tlachat. (Mocná, Peterka a kol., 2004)

Kompoziční výstavba pohádky je **dle Chmelíkové (1995)** dána jejím původním zaměřením, tj. že byla určena k ústnímu způsobu podání. Její ustálené schéma je **EXPOZICE** (stručné seznámení s postavami, se situací a s naznačením postupu), **KOLIZE** (neočekávané změny), **GRADACE** (stupňování děje), **VYVRCHOLENÍ** (dramatický okamžik v ději, zvrát) a nakonec **ROZUZLENÍ** (šťastný konec, svatba, odměna). V kompozičním hledisku je také významné **opakování motivů**, což znamená doslovně zpomalení nebo urychlení příběhu. Dále je významné **užití čísel** v pohádce. Nejvíce se opakují čísla 3, 7, 9, 12, ale i záporné číslo 13, které ve většině případů signalizuje nějaké nebezpečí. Mezi další významné kompoziční hlediska zahrnujeme například metafory, personifikace, hyperbola neboli zveličení, deminutiv, přirovnání, přívlastky nebo augmentativ.

Mezi nejpobulárnější ustálené formule patří například „Byla jednou jedna...“ nebo na závěr třeba „...a zazvonil zvonec a pohádka je konec“, „...a žili šťastně až do smrti“.

Chmelíková (1995) také popisuje základní typy hrdinů pohádek. Většinou jsou v pohádkách zachyceni prostě. Jejich základní vlastnosti se ve fabuli nemění a mívají jednoduchá jména nebo jména charakterizující jejich vlastnosti. Základními znaky hrdinů bývají často jadrnost, kontrastnost při diferenciaci kladných a záporných postav a obrazotvornost.

Dle Chmelíkové (1995) existují 4 základní typy hrdinů v pohádkách:

- Dobrý, smělý, nesobecký, vždy vítězící, mající dobrotu ducha, bývá spojen s tělesnou krásou;
- Nepoctivý, lže, klame, z moderního hlediska asociální, neadaptabilní typ, zásadně nedrží slovo;
- Hrdina z lidu, vyniká vtipem a chytrostí;
- Hrdina, který není významnou postavou, ale napomáhá orientaci v ději, bývá často pomocníkem hlavního hrdiny a naznačuje čtenáři vztahy mezi lidmi.

Rozdělením pohádek se nejvíce zabývali např. Genčiová (1984), Chmelíková (1995), Gebhartová (1987, 2011), Doláková (2015) a Peterka (2007).

Podle Gebhartové (1987) pohádky rozlišujeme podle původu na **lidové pohádky**, které jsou folklorní a anonymní, a na **pohádky autorské**, které jsou umělé a mají vždy svého autora.

Lidové pohádky můžeme také nazvat folklorními pohádkami, které nebyly původně určené dětem, ale hlavně dospělým čtenářům. Až později se dostaly do povědomí dětí při vzdělávání. Jádrem lidových pohádek jsou pohádky **kouzelné, zvířecí** (mravoučné), **legendární** (s biblickou postavou) a **novelistické**, které zdůrazňují každodenní život včetně sociální problematiky. (Gebhartová, 1987; Genčiová, 1984; Chmelíková, 1995)

Genčiová (1984) tvrdí, že můžeme **zvířecí pohádky** pokládat za nejstarší. Mezi ně patří pohádky **pěstounské**, které byly určené již v dávných dobách dětským vnímatelům. Tyto můžeme zjednodušeně nazvat **didaktické pohádky** a jsou jimi například *O neposlušných kozlatech, O Smolíčkovi, O Budulínkovi, O Červené Karkulce*. Další pohádky, které patří mezi zvířecí a jsou primárně určeny těm nejmenším dětem, jsou **pohádky kumulativní**. Kumulativní pohádkou se budu podrobněji zabývat v další kapitole své bakalářské práce.

Autorskou pohádku popsal jak Peterka (2007), tak Gebhartová (1987) jako geneticky mladší oproti lidové pohádce a spjatou s konkrétními autory. Na rozdíl od lidové pohádky jsou autorské pohádky zcela zaměřené na dětského posluchače či čtenáře. Užívá se v nich zpravidla složitější a volnější kompozice bližší povídce. Mezi autorské pohádky můžeme zahrnout například **pohádku iluzivně folklorní** (k ní se připojuje pohádka se zvířecím hrdinou, jako jsou zvířata s lidskými vlastnostmi); **symbolickou pohádku**; **moderní pohádku** neboli také antipohádku; pohádku parodickou; pohádku nonsensovou; filmovou pohádku a také pohádkový televizní seriál. (Genčiová, 1984; Peterka, 2007)

3.2 Charakteristika kumulativní pohádky

Poměrně překvapivé je, jak píše Propp (1999, s. 298), že dosud se badatelé neshodli na tom, které pohádky nazývat kumulativními.

Jisté je, že se vyznačují zvláštní **kompozicí** (Propp, 1999). Vyčleňují se právě jako pohádky kumulativní neboli také „řetězové“. Podle Proppa (1999) se však netvoří jen podle řetězového principu, nýbrž nejrůznějšími způsoby připojování, narůstání, hromadění, které končí nejčastěji nějakou „veselou katastrofou“ (Propp, 1999, s. 299). Vlastní děj není nijak významný, odvíjí se z nepatrných podnětů, které mnohdy kontrastují, až komicky, se závěrečnou katastrofou. Kompozice je však velice prostá – skládá se z *expozice* (nevýznamná událost, obyčejná životní situace – např. dědeček zasadí řepu, babička peče koblížek, myška najde jablíčko); *kumulace*

(tvoří se řetěz, na pomoc přispěcháají pomocníci, v *Kohoutkovi a slepičce* je kumulativní odesílání od jednoho aktéra k druhému aj.); a *finále* (Propp, 1999).

V žánrovém rozdělení jsou zahrnuty nejčastěji v pohádkách zvířecích. Kumulativní pohádky jsou určené především těm nejmenším dětem, protože jsou založené na stupňovitém opakování vedoucím až k pointě. Délku pohádky ovlivňuje skutečnost, že často obsahuje několik dějových sledů jdoucích po sobě nebo i zapuštěných v sobě.

Jak tvrdí Gebhartová (1987) ve své knize *Literatura pro děti*, v kumulativních pohádkách jde především o jednoduchý děj, ve kterém se postupně přidávají nové situace nebo postavy tak, že se vždy shrnují a opakuji. V těchto pohádkách jsou více než jen výchovné prvky. Opakováním děje se také rozvíjí paměť dítěte a jeho jazykové vyjadřování. Tyto pohádky můžeme označit také jako didaktické pohádky.

3.3 Příklady kumulativních pohádek

Mezi nejznámější folklorní kumulativní pohádky můžeme zařadit pohádky *O veliké řepě*, *O kohoutkovi a slepičce*; *O Budulínkovi*; *O třech prasátkách*; *O Smolíčkovi*; *O koblížkovi*; *Boudo, budko, kdo v tobě přebývá*; *O Otesánkovi* a další.

Poněkud problematičtější je situace u pohádek autorských, které nejsou tak dokonale založeny na stupňovitém opakování, jež vede k pointě, jako pohádky folklorní. Platí ale pro ně, že se vyznačují se zvláštní kompozicí (splňují jednoduchou kompozici: expozice – kumulace – finále), že se jedná o pohádky založené na nějakém typu opakování, které vede k pointě. Rovněž se potvrdilo, že nejčastěji se jedná o pohádky zvířecí.

Nejznámějšími autorskými pohádkami, které bychom podle výše uvedeného principu mohly zařadit mezi kumulativní, patří tituly Petra Horáčka (*Jak myška snědla měsíc*; *O myšce, která se nebála*; *Nový domek pro myšku*; *Nejkrásnější místo na světě*), Vlasty Hurtíkové (*Kocourek Matýsek*, *Kočička Jůlinka*), Keiko Kasza (*Máma pro Papíka*) či v autorské dvojici Julie Donaldsonové a ilustrátora Axela Schefflera (*Všichni letí na koštěti*; *Gruffalo*; *Gruffalinka*; *Dráček Zog a princezna Rebelka*) a další. Zde platí, že autoři pracují s tzv. **ustálenými prvky**, což jsou určitá očekávatelná opakování, která potvrzují čtenáři jeho čtenářskou zkušenost; pomáhají mu orientovat se v textu, udržují souvislost mezi tím, co už zná, a tím novým, s čím se v četbě setkává; čtenář tak snáze najde hlavní nebo nosnou myšlenku

či odliší důležité informace od podrobností (Šafránková, 2015). Dle Špačkové a kol. (2019) se ustálenost projevuje na různých úrovních, a to například u slov, vět, odstavců, v uspořádání textu (názvy kapitol, oslovení adresáta), v celkové kompozici, na úrovni vypravěčské perspektivy, ale i ve vizuálních prvcích (v ilustracích, grafickém zpracování) atd. Všechny mnou použité knihy v praktické části se vyznačují využitím ustálených prvků, které pomáhají dětem orientovat se v textu, porozumět mu, najít hlavní myšlenku.

4 PRÁCE S POHÁDKOU V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Pohádka by měla mít „jednoduchý a srozumitelný děj, časté logické opakování, přirozenou řeč a její pravidelný a živý rytmus, zpravidla šťastné a uspokojujivé zakončení.“ (Doláková, 2015, s. 9) Děti nejvíce očarujeme a zaujmeme hlavně kouzlem, s jakým příběh vyprávíme, momentální atmosférou, kterou si připravíme (například kulisy nebo maňásky nebo loutkové divadlo, kostýmy). (Doláková, 2015)

Jak zmiňuje Doláková (2015) ve své knize *Umíte to s pohádkou?*, pohádky nám poskytují autentičnost, což v překladu znamená, že pokud dítěti vyprávíme příběh přiměřený jeho věku, tak mu je schopné bez problému porozumět. Dále nám pohádky poskytují přirozený plynulý jazyk, kterým rozvíjíme u dětí především schopnost porozumění čtenému textu, paměť a rozšiřujeme a zdokonalujeme jejich slovní zásobu. Pohádky mohou být také skvělým zdrojem motivace. Dětem nejvíce rozvíjí fantazii, představivost, schopnost vnímat slovní sdělení, spojit si text s obrázkovou přílohou apod. Příběhy můžeme také kombinovat se životem, s příběhy z historie nebo z aktuálního dění kolem sebe. Závěrem je potřeba dodat to nejdůležitější: příběhy dodávají životu kouzlo a poezii.

„Děti vnímají čtení jako způsob komunikace, způsob sdělování myšlenek, jako příjemnou možnost trávení volného času. Děti během čtení přirozeně a spontánně kladou různé otázky. Děti vidí písmo a obrázky všude kolem sebe, na procházce, v obchodech, v dopravních prostředcích, apod. a samy se začínají zajímat o to, jak se tyto znaky čtou a často je již v období mezi 4 – 5 rokem zkouší napodobit a kreslit. Mají potřebu vyrovnat se s dospělým a chtějí se přirozeně naučit číst.“ (Havlíková, 2019, s. 17)

„Chceme-li hovořit o počátcích dětského čtenářství, musíme jít až k počátku těchto počátků, k té fázi života dítěte, kdy budoucí čtenář ještě nečte a s uměleckou slovesností se setkává postupně jinak, naslouchá jí nebo vnímá ve vizuálně akustickém spojení, např. v televizi či v prohlížení knížky souběžně s tím, jak mu někdo vypravuje pohádkový příběh apod. Ani to však nestačí – musíme jít ještě dále zpět, k prvnímu slovu, jež dítě slyší od dospělého, k prvním vjemům a senzomotorickým činnostem v kojeneckém období. Poznatky o podnětové aktivaci dítěte totiž ukazují, že vždy jsou důležité ony „první dojmy“, o nichž hovořil již Komenský, elementární zážitky, vznikající mnohdy spontánně a nepřipraveně, zasahující jak rodičí se sféru

zkušeností dítěte, tak jeho sféru emoční, vzbuzující ohlasy sympatie či antipatie, které působí predispozičně pro zážitky další.“ (Chaloupka in Gebhartová, 1987, s. 17)

4.1 Práce s literárním textem

Dle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (2021) je naším cílem při práci s knihou u dětí podporovat (vybíráno bylo z klíčových kompetencí a tzv. dílčích vzdělávacích cílů, vybráno autorkou této práce napříč klíčovými kompetencemi a vzdělávacími oblastmi):

- *zkoumání, objevování, všímání si souvislostí, experimentování a užívání jednoduchých pojmů, znaků a symbolů* (s. 11);
- *kladení otázek a hledání odpovědí* (s. 11);
- *využívání informativních a komunikativních prostředků (knih, encyklopedií, počítače, audiovizuální techniky aj.)* (s. 12);
- *rozvoj řečových schopností a jazykové dovednosti, jako jsou porozumění, vnímání a naslouchání, výslovnost, vytváření pojmů, vyjadřování a kultivaci mluvního projevu* (s. 17);
- *rozvoj komunikativních dovedností a kultivovaného projevu* (s. 17),
- *osvojení si poznatků a dovedností předcházejících čtení i psaní; rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka a další formy sdělení verbální i neverbální (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické)* (s. 17);
- *zdokonalování dovedností v oblasti hrubé a jemné motoriky* (s. 15);
- *rozvoj a užívání všech smyslů* (s. 15);
- *rozvoj paměti, pozornosti a myšlení* (s. 19);
- *rozvoj tvořivosti (tvořivé myšlení i tvořivé sebevyjadřování)* (s. 19);
- *posilování přirozených poznávacích citů (zvědavost, zájem, radost z objevování)* (s. 19);
- *osvojení si elementárních poznatků o znakových systémech (abeceda, čísla)* (s. 19);
- *vytváření základů pro práci s informacemi* (s. 19);
- *rozvoj schopnosti citové vztahy vytvářet, rozvíjet je a city plně prožívat* (s. 19);
- *rozvoj a kultivace mravního a estetického vnímání, cítění a prožívání* (s. 19);
- *rozvoj prosociálních postojů (rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu, přizpůsobivosti apod.)* (s. 23);

- *rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních (s. 23);*
- *rozvoj kooperativních dovedností (s. 23);*
- *vytvoření povědomí o mezilidských morálních hodnotách (s. 25);*
- *rozvoj společenského i estetického vkusu (s. 25).*

Při výběru motivačních a literárních textů je velice důležité si nejprve určit, co bych chtěla dětem říci příběhem nebo na co bych chtěla poukázat, co bych děti chtěla naučit. Je tedy zapotřebí stanovit si cíl vycházející z didaktického potenciálu textu. Naplánovat si s textem činnosti tak, aby děti zaujaly. Tyto činnosti by děti neměly jen zabavit, ale v nejlepším případě by je měly motivovat k celoživotnímu zájmu o čtení. Vzhledem k mé bakalářské práci budu vycházet z cílů, které jsem si určila a které mám popsány v kapitole 5.2.

Jak jsem již zmínila v kapitole 2.1, děti si nejprve knihy prohlíží a postupem času dozrávají až ke čtenářství. Nejdůležitější je tedy zvolit si, jestli chceme příběh číst nebo vyprávět. Je velice důležité umět pracovat s textem, umět předčítat text tak, aby děti zaujal a především také pracovat s hlasem nebo s řečí těla. Pokud děti dostatečně nenavnadíme četbou, tak se může stát, že budou ztrácet pozornost a odbíhat k jiné aktivitě. Proto je zásadní si prostor dobře zorganizovat a vytvořit si vhodnou atmosféru. (Gebhartová, 2011)

V mateřské škole používáme při práci s knihou a literárním textem různé metody a pomůcky, které více vystihuje Gebhartová (2011), Doláková (2015), Tomášková (2015), Houšková a Laufková (2018) či Laufková a Goldmannová (2020) nebo Laufková (2020).

Mezi nejčastější **pomůcky** můžeme zařadit například obrázkové knihy, obrázky, obrázkové karty a pracovní listy, rekvizity, hračky, loutky, masky, zvukové nahrávky textu, audiovizuální techniku, čtenářské kostky, vyprávěcí kostky, emoční karty a další.

Při práci s literárním textem můžeme využít také řadu **metod**, které se podílejí na rozvoji dětského čtenářství. Skvělým příkladem je program RWCT – Reading and Writing for Critical Thinking = čtením a psaním ke kritickému myšlení. „Hlavním cílem programu je, aby se žáci stali samostatnými mysliteli a čtenáři, kteří se dokáží dívat na věci z různých úhlů pohledu, jsou zvědaví, mají zájem se učit a dozvídat se nové věci, zároveň byli zodpovědní za to, co dělají,

tedy i za své vzdělávání, a dokázali využít znalosti v běžném životě.“ (Principy programu, 2001 in Laufková, 2020)

Rozvoj kritického myšlení pracuje na bázi modelu E (Evokace, před četbou) – U (Uvědomění si informací, během četby) – R (Reflexe, po četbě). RWCT využívá řadu metod, ale v mateřské škole dítě ještě neumí číst, tak tuto roli přebírá pedagog a dětem text předčítá, tím tedy poslouchá, své myšlenky vyjadřuje slovy nebo je kreslí. (Laufková, 2020)

Nejnámější metoda je předčítání a vyprávění: „*dítě se tak učí principům čtení a je ke čtení motivováno*“ (Houšková, Laufková, 2018, s. 14), s tím je úzce spjato tzv. interaktivní čtení, kdy se snažíme děti zapojit a tím je vtáhneme do děje. Při vyprávění máme s dětmi více interakcí, jako je oční kontakt, verbální a neverbální komunikace (například: velký – naznačíme pohyb rukou; zvířátka – napodobíme zvuky; intonace, změna hlasu přímé řeči; přízvuk, aj.). (Doláková, 2015; Laufková, 2020)

Poslech je u dětí důležitý zejména pro rozvoj mozkové činnosti a zdokonalení slovní zásoby. Poslech může být také audio nebo video (s tím je spojen i obraz), ale tuto metodu je dobré pouštět dětem jen v omezené míře. Další metodou při práci s příběhem je také dramtizace pohádky, loutkové divadlo. (Doláková, 2015)

Tomášková (2015) také tvrdí, že při práci s knihou je důležité nenásilně děti učit, kdo všechno se podílel na výrobě knihy, kdo je autor, ilustrátor aj. Jedním ze způsobů, jak s těmito informacemi děti seznámit, je zkusit si vyrobit vlastní knihu. A tady se dostáváme v praxi k výtvarné (praktické) metodě.

V praktické části budu používat postupy, které se nazývají čtenářské strategie. Ty definuji a rozvádím v následující kapitole.

4.2 Čtenářské strategie

Koželuhová (2022) definuje čtenářské strategie jako jeden ze způsobů, jak může předčítající pomoci dítěti porozumět textu. A jaká je vlastně souvislost mezi čtenářskými strategiemi a čtenářskými dovednostmi?

Čtenářské dovednosti popisuje zjednodušeně Koželuhová (2022, s. 8) jako „*stav, kdy příjemce informace, tedy čtenář či posluchač, dokáže dekódovat jednotlivé znaky coby konkrétní slovo, pod tímto slovem si představí odpovídající obsah a zároveň z jednotlivých slov*

vyrozumí význam sdělení a to nejen doslovný ale i skrytý.“ Porozumění je dovednost, která se u dítěte postupně rozvíjí, a při které je potřeba znalosti jazyka, tedy řeči. Ten, kdo čte i ten, kdo poslouchá čtený text, musí mluvit stejnou řečí, jinak si neporozumí. Tohle pravidlo platí přiměřeně věku a týká se jak slovní zásoby, tak stavby vět a tématu, na které je text zaměřen. Například, když budu předškolním dítětem číst odborný článek z technického oboru, tak je to zaprvé nebude vůbec zajímat a za druhé tomu nebudou rozumět. (Koželuhová, 2022)

Čtenářské strategie představují nástroj vhodný pro rozvoj porozumění čtenému a v mateřské škole předčítanému. Koželuhová (2022, s. 13) popisuje jako „*soubor jasně definovaných a předem promyšlených kroků, které udělám, abych dosáhl vytyčeného cíle.*“ V mateřské škole pedagogové používají čtenářské strategie, jako pomůcku, aby dítě porozumělo lépe literárnímu textu, a aby více přiměly děti přemýšlet nad obsahem, kterému naslouchají. (Koželuhová, 2022, s. 16)

V praxi popisuje Koželuhová ve své knize Čtenářské strategie celý proces následovně (Wildová et al., 2019 in Koželuhová, 2022, s. 14):

- My používáme strategii, dítě naslouchá – MODELUJEME
- My používáme strategii, dítě se připojuje – POKLÁDÁME OTÁZKY
- Dítě používá strategii, učitel pomáhá – DOPLŇUJÍCÍ OTÁZKY
- Dítě používá strategii samostatně – MY JEN SLEDUJEME

Hlavní zásady pro výuku strategií jsou podle Koželuhové (2022):

- **Scaffolding** neboli metoda „lešení“ – „ilustruje to, že dítě dostane pouze takovou oporu, jakou potřebuje, stejně jako lešení se staví jen do výšky, do jaké je třeba. Je to princip pomoci při učení.“ (Koželuhová, 2022, s. 14) (příklad: Nůžky – nejprve se dívají, jak stříháme my učitelky, pak stříhají s námi a až si budou jistí, budou stříhat sami.) Při scaffoldingu využíváme opory pro myšlení v podobě využití obrázků, rekvizity, kladení otázek nebo metody dramatické výchovy.
- **Modelování** poskytujeme dítěti názornou ukázkou, jak nad textem přemýšlíme, čeho si všímáme, jak pracujeme s informacemi, které jsou v textu uvedené. Nejčastější otázky při formě modelování jsou například: „Proč si to myslíš? Protože....“

Čtenářské strategie, které můžeme použít již v předškolním věku, jsou dle Koželuhové (2022) či Nádvořnickové a kol. (2019):

- Propojování / hledání souvislostí
- Vizualizace
- Předvídání
- Usuzování
- Shrnování
- Kladení otázek

Dále je blíže specifikuji a vycházím dle Nádvořnickové a kol. (2019), text parafrázuji:

Propojování/hledání souvislostí

Při práci s literárním textem s dětmi hledáme souvislost s dosavadní vlastní zkušeností, souvislost s jinými texty, které již děti měly k dispozici. Ptáme se otázkami typu: *Co o tom víš...? Už jsi se někdy...? Znáš někoho...?*

Vizualizace

Při vizualizaci pracujeme se smyslovými představami dětí, jako jsou sluch, zrak, hmat, čich i chuť. Příklady vět, které můžeme použít: *Vypadá to jako... Má to chuť jako... Voní to jako...*

Usuzování a předvídání

Usuzováním zde myslíme hlavně odhalení skrytého významu textu. Vycházíme většinou z našich zkušeností, z informací, které známe, a tím nám vzniká úsudek. Ptáme se například: *Proč? Kdo? Jak?*

Při předvídání zpravidla dedukujeme další možný vývoj, jak by to asi mohlo dopadnout dále v literárním textu. Základem je zase vlastní zkušenost doplněna o jeho úsudek. Například se ptáme: *Co si myslíš, že se stane...? Jak by to mohlo dopadnout?* Při předvídání nám mohou pomoci například obrázky, ilustrace, piktogramy.

Hodnocení

V hodnocení se zajímáme hlavně o postavy v textu a hodnotíme jejich postoj, jejich chování. Ptáme se třeba takto: *Co si myslíš o tom, že...? Líbilo se ti, když...? Proč? Co bys udělal/a ty? Jak by to šlo lépe?*

Shrnování

Ve shrnování se zaměřujeme na podstatné myšlenky celého textu a zkusíme je samostatně vyjádřit. Zde je vhodné používat například diagramy nebo znázornit příběh kytičkou (graficky), klást dětem otázky. Ptáme se například: *Kdo? Co? Kde? Jak? Někdo... Něco... Ale... A tak... Nakonec...*

Tabulka 1: Čtenářské strategie vhodné pro práci v MŠ a jejich rozdělení

Název čtenářské strategie	Zaměření strategie
Kladení otázek	Vyjasňování si kdo, co, kdy, kde, jak apod. Čtenářská strategie podporující základní porozumění textu v jeho explicitní rovině. Je základem pro všechny další strategie. V předškolním věku klade otázky učitel.
Hledání souvislostí / propojování	Uvědomování si, jak text souvisí s tím, co znám, co jsem zažil, či s jinými texty.
Vizualizace	Vytváření smyslových představ na základě informací v textu (jak vypadá, voní, chutná, zní apod.).
Usuzování	Odhalování skrytých významů textu, odhalení souvislostí, které nejsou přímo vyřčeny.
Předvídání	Odhadování dalšího vývoje na základě informací i skrytých významů.
Shrnování	Shrnutí všech zjištěných informací, vyjádření hlavní myšlenky příběhu.
Hodnocení	Zaujmutí hodnotícího stanoviska.

Zdroj tabulky: Wildová a kol., 2019, s. 6

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE

5.1 Akční výzkum

Praktická část je založena na akčním výzkumu. Dle Sagora (1992, in Nezvalová, 2003) je potřeba formulovat problém a následuje sběr informací. Ten si zajistím připraveným pozorovacím archem, který se typově inspirovuje prací Bednářové a Šmardové (2015), a uzpůsoben tématu mé bakalářské práce.

Akční výzkum je rozdělen do pěti fází: Na začátku je identifikován problém a sesbírána data. Následně navrhuji možná řešení, která vedou k vytvoření akčního plánu, který je dále realizován. Po této akci přichází fáze sběru dat, která jsou analyzována a interpretována. Poslední fází je shrnutí zjištěného a vyhodnocení úspěšnosti. Následně se cyklus vrací na počátek a opakuje se. Podle tohoto modelu budu ve svém výzkumu postupovat, konkrétně:

1. Určit problém z praxe – v mém případě budu pozorovat děti, snažit se rozvíjet u nich řečové dovednosti a podporovat jejich fantazii a představivost (pretest), protože jako problém u nich vnímám zejména nerozvinutou komunikaci a souvislé vyjadřování, neschopnost záměrně se soustředit na činnost a udržet pozornost a negativní vztah ke knize.
2. Navržení řešení problému – sestavení lekcí zaměřených na rozvoj: řečových dovedností, čtenářských strategií, fantazie, komunikativních dovedností, zrakového vnímání, schopnosti soustředit se, logického myšlení a upevnění pozitivního vztahu ke knize.
3. Konkretizace činností k určenému řešení problému – při sestavování lekcí jsem vyšla z třífázového modelu učení E – U – R, využívala různé organizační formy i vyučovací metody, prvky dramatické výchovy a důsledně uplatňovala čtenářské strategie (např. předvídání z názvu knihy, usuzování příběhu z obrázků, vizualizace, propojování/hledání souvislostí; přerušované čtení – čtení s předvídáním a usuzováním); podporovala u dětí zájem o knihy.
4. Vyhodnocení výsledků činností určeného problému – výsledky výzkumu a srovnání dopadu výsledků na rozvoj řečových dovedností, komunikativních dovedností, zrakového vnímání, schopnosti soustředit se, rozvoj fantazie, logického myšlení a upevnění pozitivního vztahu ke knize (posttest).

5. Závěrem změna problému – možnosti dalšího rozvoje v oblastech, které budou vytipovány jako málo rozvinuté.

5.2 Cíle práce

Vzhledem k tématu své bakalářské práce jsem si stanovila 4 cíle praktické části:

1. Vybrat vhodné kumulativní pohádky s ohledem na charakteristiky dětí předškolního věku.
2. Navrhnout lekce s vybranými kumulativními pohádkami s dětmi ve věku 4–5 let, které podporují u dětí rozvoj čtenářské pregramotnosti. Dále tuto realizaci reflektovat a ověřovat.
3. Porovnat znalosti, dovednosti a zkušenosti u záměrně vybraných 6 dětí při práci s kumulativní pohádkou a sledovat jejich posun ve vybraných očekávaných výstupech.
4. Navrhnout doporučení do praxe pro práci s kumulativní pohádkou u dětí, které potřebují větší podporu ve čtenářské pregramotnosti.

5.3 Výzkumné otázky

Ke každému z cílů jsem přiřadila výzkumné otázky.

K cíli č. 1 se vztahují tyto výzkumné otázky:

1. Jaké jsou charakteristiky kumulativní pohádky?
2. Jaké existují typy kumulativních pohádek?
3. Které kumulativní pohádky jsou využitelné pro děti předškolního věku?

K cíli č. 2 jsem formulovala následující výzkumné otázky:

1. Jaké metody práce s knihou se nejvíce osvědčily při práci s kumulativní pohádkou?
2. Jaké čtenářské strategie se nejvíce osvědčily při práci s kumulativní pohádkou?
3. Které aktivity z nabídky děti preferovaly?
4. Které knihy děti nejvíce oslovily?

K cíli č. 3 jsem formulovala následující výzkumné otázky:

1. V jakých očekávaných výstupech děti vykazovaly zvýšenou potřebu podpory (před realizací výzkumu, tj. pretestu)?

2. V jakých očekávaných výstupech se děti nejvíce zlepšily?
3. V jakých očekávaných výstupech nedošlo ke zlepšení?
4. U jakých dětí došlo k největšímu posunu?

K cíli č. 4 jsem formulovala následující výzkumné otázky:

1. Jaká doporučení do praxe pro práci s kumulativní pohádkou bych navrhovala pro učitelky mateřských škol?

5.4 Metody sběru dat

Metodami sběru dat s ohledem na cíle práce bude pozorování u záměrně vybraných 6 dětí (při realizaci lekcí i jejich spontánní chování během dne), rozhovory s dětmi. Ty budou realizovány před začátkem lekcí s kumulativními pohádkami („pretest“) a po konci všech lekcí s kumulativními pohádkami („posttest“).

Pro analýzu budou sloužit záznamy v pozorovacím archu a autentické výpovědi dětí k předem formulovaným tazatelským otázkám (rozhovor s dětmi nad úkoly bude využit místo klasické metody testu).

5.5 Sledované očekávané výstupy v pretestu a posttestu

U dětí budu při pozorování sledovat naplnění těchto očekávaných výstupů:

Cíle:	Očekávané výstupy:
Rozvoj řečových schopností.	Dítě řekne, co je na obrázku.
Rozvoj souvislého vyjadřování, komunikativních dovedností a kultivovaného projevu.	Dítě dokáže vyprávět děj pohádky podle obrázků.
Rozvoj logického myšlení.	Dítě zvládne poskládat děj, dějovou posloupnost podle obrázků.
Rozvoj zrakového vnímání.	Dítě dokáže sledovat očima zleva doprava, najde chyby v dějových posloupnostech, co do řady nepatří a proč.

Rozvoj schopností soustředit se.	Dítě udrží pozornost při četbě pohádky.
Upevnění pozitivního vztahu ke knize.	Dítě jeví zájem o knihy, o pohádky, prohlíží si je, vyhledává je.

Tabulka s konkretizovanými výstupy:

Při tvorbě této tabulky jsem vycházela z očekávaných výstupů podle Bednářové a Šmardové (2015) z *Diagnostiky dítěte předškolního věku* a z tématu své bakalářské práce.

Vybrala jsem 8 konkrétních výstupů, které během výzkumu budu u dětí pozorovat.

Jméno dítěte:

Stupeň hodnocení:

1 – zvládá bez chyby 2 – zvládá dobře 3 – spíše nezvládá 4 – nezvládá vůbec

Konkrétní výstupy / Stupeň hodnocení	1	2	3	4
Dítě řekne, co je na obrázku.				
Dítě dokáže vyprávět děj pohádky podle obrázků.				
Dítě zvládne poskládat děj podle obrázků (dle logické posloupnosti).				
Dítě dokáže sledovat očima zleva doprava, najde chyby v dějových posloupnostech, co do řady nepatří a proč.				
Dítě udrží pozornost při četbě pohádky.				
Dítě správně určí, co do řady nepatří a proč.				
Dítě jeví zájem o knihy, o pohádky, prohlíží si je, vyhledává je.				
Dítě dokáže samo formulovat, co se v příběhu odehrálo a proč.				

„Pretest“ jsem u dětí udělala v prosinci a „posttest“ v únoru, každý test trval většinou 10 – 15 minut. Dětem jsem zadávala úkoly postupně během dne v průběhu celého týdne. Tyto otázky

jsem pokládala dětem z výzkumného vzorku postupně. S každým dítětem jsem si sedla samostatně ke stolu a v rámci dopoledních činností jsme řešily otázky. Ostatní děti měly stejné úkoly u stolečku, ale záznam jsem si psala jen u výzkumného vzorku. Děti výborně spolupracovaly.

Test je k dispozici jako příloha č. 1.

Po třech měsících práce s kumulativními pohádkami jsem děti testovala „posttestem“, který byl stejný jako „pretest“ na začátku, abych ověřila, zda se posunuly v očekávaných výstupech, případně v jakých.

5.6 Kritéria výběru vhodných kumulativních pohádek pro děti předškolního věku

Je mnoho lidových kumulativních pohádek, které by se daly použít v mateřské škole pro sledování výchovně-vzdělávacích cílů.

Při výběru vhodných knižních titulů pro svou bakalářskou práci jsem se řídila zejména těmito kritérii: věková kategorie dětí, délka pohádky, poučení z pohádky.

Ve své třídě mám věkově heterogenní kategorii dětí (děti ve věku 3 – 5 let), a proto jsem si vybrala pohádky tak, aby textu porozuměly také mladší děti ve věku 3 let. Mladší děti neudrží dlouho pozornost, proto jsem volila pohádky spíše kratší. Mám ve třídě děti s odlišným mateřským jazykem, děti s poruchou pozornosti, s poruchou pozornosti s hyperaktivitou. Proto bylo potřeba volit krátkou pohádku v rozsahu zhruba 10 minut a bez dějových odboček, aby byla využitelná také k dramatizaci. Každá pohádka navíc vrcholí odlišným ponaučením.

Podle uvedených kritérií jsem vybrala z lidových pohádek tyto pohádky: *O veliké řepě; Boudo, budko, kdo v tobě přebývá; O koblížkovi* a z moderních pohádek jsem si vybrala tyto pohádky: *Máma pro Papíka; Nový domek pro myšku, Kocourek Matýsek*.

5.6.1 Lidové kumulativní pohádky

5.6.1.1 O veliké řepě

Do této bakalářské práce jsem si vybrala verzi od Františka Bartoše, kterou vydalo nakladatelství PASPARTA, o.p.s., protože je vhodně zpracovaná pro malé děti již od dvou let. Kniha je vybavena piktogramy, a je tak vhodná pro děti se specifickými vzdělávacími

potřebami (například pro děti s odlišným mateřským jazykem, poruchami autistického spektra, vývojovou dysfázií a další). V této pohádce je velice dobře popsána situace, kde si navzájem musíme všichni pomáhat, abychom dosáhli něčeho velkého. Spolu to zvládneme lépe než každý z nás jednotlivě.

5.6.1.2 Boudo, budko, kdo v tobě přebývá

Pro tuto práci jsem si vybrala verzi od nakladatelství FRAGMENT, *Pohádková logopedie* od autorky Ireny Šáchové. Její ilustrace jsou vhodně zpracované pro děti s logopedickou poruchou řeči. V této logopedické knize je možné si vystříhnout loutky, a vytvořit si tak loutkové divadlo. Tato kniha uvádí, že je vhodná pro děti již od 4 let. Touto pohádkou jsme si ukázali, že je sice „všude dobře, ale doma je přeci nejlépe.“

5.6.1.3 O koblížkovi

Pro tuto bakalářskou práci jsem si vybrala verzi od Marcely Kotové z nakladatelství FRAGMENT. Kniha se jmenuje „Hrajeme si s pohádkou“ a má text určený přímo dětem předškolního věku. V knize můžeme najít další kumulativní lidové pohádky, které mají k dispozici řadu pracovních listů, a to hlavně grafomotoriku, omalovánky a dějovou posloupnost. Pohádka nám chce přiblížit situaci, kdy „pýcha předchází pád“.

5.6.2 Moderní kumulativní pohádky

5.6.2.1 Máma pro Papíka

Keiko Kasza je japonská autorka, která se odstěhovala do Spojených států studovat a zůstala tam. Napsala několik oceňovaných dětských knížek, jednou z nich je „Máma pro Papíka“.

Jedná se o příběh o malém papouškovi Papíkovi, který nemá maminku a rozhodne se ji hledat. Na své cestě potká různá zvířátka: paní Žirafovou, paní Tučňákovou, paní Mrožovou a další. Žádné z nich se mu ale nepodobá, a tak se malý papoušek Papík rozbřečí. Pak ale natrefí na paní Medvědovou, která Papíka přijme za vlastního a stane se jeho maminkou.

Tato kniha byla původně napsána pro všechny osvojené či adoptované děti ve věku 2–5 let. Poukazuje na zásadní otázku, kterou si může položit každé dítě: „Podle čeho poznám opravdovou maminku?“

5.6.2.2 Nový domek pro myšku

Petr Horáček je autorem mnoha úspěšných kumulativních pohádek a také výtvarníkem. Jeho knihy v posledních letech doslova obletěly svět a jsou přeloženy do mnoha jazyků. Vyhrály také několik mezinárodních cen. Horáček žije a pracuje ve Velké Británii, kam se přestěhoval po studiích.

Kniha „Nový domek pro myšku“ vypráví o myšce, která najde jablíčko a chce si ho vzít k sobě do domečku. Ale zde nastává problém. Její jablko je větší než díra do jejího domečku a tak se vydá na cestu hledat nový domeček pro sebe i své jablíčko. Všechny domečky, které po cestě najde, jsou již ale obsazené a mají svého nájemníka. Mezitím má myška hlad a po cestě jablíčko ukusuje. Na konci své cesty myška konečně najde domeček, do kterého se vejde i se svým jablíčkem, a k velkému překvapení je to právě její původní domeček.

5.6.2.3 Kocourek Matýsek

Pohádková kniha „Kocourek Matýsek“ je o odvaze a přátelství. Kocourek Matýsek se snaží ze všech sil zachránit svůj domeček před zlým a velkým medvědem. Na konci kniha explicitně zmiňuje poselství: „Nad nepřítelem nemusí vždy zvítězit ten největší a nejsilnější!“ Texty pro děti jsou jednoduché a ilustrace vhodně doplňují příběh.

Vlasta Hurtíková je první autorkou této české pohádkové knihy s piktogramy pro děti se speciálními potřebami. Je vydaná ve dvou verzích. Jedna je pro malé čtenáře a druhá je s piktogramy pro nečtenáře. Pro tuto práci jsem si vybrala zpracování pro nejmenší čtenáře bez piktogramů od nakladatelství EDIKA.

6 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU

6.1 Charakteristika MŠ

V roce 1993 vznikl samostatný právní subjekt Církevní mateřská škola Srdíčko (dále CMŠ Srdíčko), a to s podporou Arcibiskupství pražského, které se stalo zřizovatelem školy a s podporou MČ Prahy 13, která mateřské škole pronajala svou budovu. Začalo se vytvářet společenství rodičů, dětí a zaměstnanců školy. Mateřskou školu začali následně vyhledávat pro své děti také rodiče „bez vyznání“, a to především pro pozitivní klima a zaměření školy. Díky velkému zájmu rodičů se postupně křesťanské zaměření rozšířilo do všech tříd.

Od roku 2004 se v CMŠ Srdíčko pracovalo podle vzdělávacího kurikula „Nejsi sám“, které se orientovalo na životní hodnoty, na nichž je založeno křesťanství a lidská společnost.

Křesťanskou výchovu škola považuje za součást celkového rozvoje osobnosti dítěte. Mateřskou školu vyhledávají zpravidla rodiče nebo zákonní zástupci dětí (dále jen zákonní zástupci), kteří jsou praktikujícími křesťany. Po této stránce se škola snaží vést úzkou spolupráci s rodinou. Rodiny, které se nehlásí k náboženské víře, mají o mateřskou školu zájem především z důvodu pěstování dobrých vztahů dětí k sobě vzájemně. Dětem jsou předávány křesťanské hodnoty, učí se toleranci vůči druhým, mít rády druhé, i když jsou odlišní nebo handicapovaní, jsou vedeny k tomu, aby uměly samostatně řešit vzniklé problémy.

V mateřské škole se nepoužívá ve vzájemné komunikaci dětí vulgární vyjadřování. Pokud se toto objeví, snaží se pedagogové o tom hovořit, vysvětlovat a odbourávat.

Mateřská škola se nachází na území Městské části Praha 13 na sídlišti Lužiny, v blízkosti metra. Budova je panelová, dvoupodlažní. Mateřskou školu obklopuje rozlehlá oplocená zahrada se vzrostlou zelení a herními prvky pro děti.

Mateřská škola je určena pro děti ve věku zpravidla od 3 do 6 let, přijímá ale i děti mladší tří let. Dvě třídy jsou naplňovány obvykle do max. kapacity 28 dětí, jedna třída do kapacity 24 dětí, jedna třída do kapacity 22 dětí a dvě třídy jsou naplňovány do kapacity max. 13 dětí. Třídy jsou rozděleny na předškolní, kam jsou zařazovány děti, které ve školním roce půjdou k zápisu do první třídy ZŠ a případně děti jim věkově nejbližší. V dalších třídách jsou děti zařazovány věkově heterogenně – zpravidla od 3 do 5 let.

6.2 Charakteristika třídy ŽABKY

Místo: Církevní mateřská škola Srdíčko

Třída: ŽABKY

Počet dětí: 22

Věk: 3 – 5 let

Bližší charakteristika skupiny: jedná se o heterogenní skupinu dětí, aktivity jsem přizpůsobila této věkové kategorii.

Charakteristika cílové skupiny: Ve třídě jsem pracovala s dětmi ve věku od tří do pěti let. Z toho bylo 11 děvčat a 11 chlapců. Ve třídě jsou dvě děti s odlišným mateřským jazykem (dále jen OMJ), z toho jedno dítě vůbec nerozumí česky. Dále máme ve třídě dvě asistenční děti, u kterých se projevuje porucha pozornosti s hyperaktivitou (dále jen ADHD). Vzhledem k epidemiologické situaci má pravidelnou docházku jen 13–16 dětí. Tato skupina působí klidným, harmonickým a přátelským dojmem. Děti mají mezi sebou přátelský vztah. Děti s OMJ a ADHD jsou ve většině případů mimo společnou skupinu a zatím se nezapojují. Věnuje se jím více asistentka pedagoga. Ostatní děti se zvládají sami dohodnout při rozdělování rolí při hrách, domluvit se, naslouchat. Vyjádří souhlas i nesouhlas, když se jím něco nelíbí. Samy si zvládnou zorganizovat námětovou hru. Při sportovních činnostech se velice rády zapojují všechny. Moc rády zpívají a tancují. Při četbě pohádek dokážou naslouchat pozorněji, když použijí vhodné pomůcky (loutkové divadlo, plyšové hračky, obrázky).

6.3 Charakteristika dětí zařazených do výzkumu

Anička, 4 roky a 9 měsíců:

- Anička je z neúplné rodiny, stará se o ni maminka a babička a má staršího bratra.
- Do školky dochází již druhým rokem, adaptace byla ze začátku pomalejší.
- Z laterálního hlediska se jeví se jako pravačka.
- Anička má lehkou dysfázii.
- Dochází do logopedické poradny.
- Neudrží pozornost.
- Ze začátku nerozuměla pokynům, tento rok se to mírně zlepšilo.
- Anička je hodně citlivá a klidná dívka.
- Ráda si maluje a ráda počítá.

Jayden, 4 roky a 7 měsíců:

- Je z neúplné rodiny, tatínek žije v Holandsku a zřídka ho navštěvuje.
- Jayden navštěvuje školku již druhým rokem.
- Z hlediska laterality se jeví jako pravák.
- Maminka se o rozvoj syna hodně zajímá.
- Jayden má sklony k ADHD, byl na podzim v PPP (Pedagogicko-psychologická poradna). Zprávu jsme ještě neobdrželi, jen nám maminka sdělila, že má lehkou formu ADHD a že bude zkoušet jinou poradnu v květnu.
- Jayden se nám jeví jako citlivý kluk, který potřebuje hodně pozornosti a menší kolektiv.
- Má sklony k agresivitě, když se mu něco nepovede nebo nelíbí.
- Nerad spolupracuje při společných aktivitách – ranním kroužku.
- Je moc šikovný, ale rozvoj u něj nejde poznat, z důvodu nespolupráce.
- Moc rád staví puzzle a maluje.
- Podle maminky navštěvuje hudební kroužek, plavání a atletiku po školce.

Jolanka, 3 roky a 9 měsíců:

- Jolanka je z harmonické rodiny, maminka bydlí s přítelem, tatínka navštěvuje pravidelně a má o hodně staršího bratra.
- Jolanka je jedna z nejmladších dětí ve třídě a chodí do mateřské školy prvním rokem.
- Adaptace byla rychlá a bez problémů, je to hodně zvědavá a chytrá holčička.
- Jolanka se zdá být z laterálního hlediska pravačkou.
- Maminka se jí hodně věnuje, ráda čte knížky, zajímá se o obrázky a ráda vypráví.
- Vzhledem ke staršímu bratrovi (13 let) je Jolanka raději v dospělém kolektivu a se svými vrstevníky si moc hrát nechce.
- Jolanka ráda maluje, má ráda zvířátka, ale kontakt s nimi ráda nemá – je úzkostlivá.
- U Jolanky bych ráda rozvíjela logopedickou stránku řeči – hlavně u písmenka L.

Olivie, 4 roky a 9 měsíců:

- Olivie je z harmonické kompletní rodiny – pochází z bilingvního prostředí.
- Tatínek je Čech a maminka Ruska. Má mladšího sourozence, který nyní začal také chodit do školky.
- Olivie chodí již druhým rokem do školky a adaptace byla bez problému.
- Olivie se z laterálního hlediska jeví jako levačka.

- Olivie rozumí česky, jen občas plete slovíčka nebo stavbu vět, ale na její věk a rodinnou situaci má češtinu výbornou.
- Je to citlivá, zvědavá holka.
- Ráda si maluje, prohlíží si knížky.
- Dle maminky dochází do logopedické poradny a do kroužku angličtiny.

Michael, 4 roky a 11 měsíců:

- Míša je z harmonické kompletní rodiny a je jedináček.
- Maminka i tatínek jsou z pedagogického oboru.
- Míša je hodně citlivé a bojácné dítě. Do školky chodí prvním rokem.
- Adaptace byla delší, první půlrok při odloučení rodičů hodně brečel, ale postupem času se to zlepšilo.
- U Míši jsem si všimla zkřížené laterality – střídá často levou a pravou ruku.
- Zatím stále spí s dudlíkem i ve školce a díky tomu se u něj projevuje dyslálie.
- Jinak je moc vnímavý, bystrý kluk.
- V kolektivu je hodně přátelský a nemá problém s vrstevníky.
- V předmatematické gramotnosti zaostává.
- Logopedie nutná, byla rodičům doporučena, ale mají na to negativní názor.

Dominik, 4 roky:

- Dominik je z harmonické kompletní rodiny, je jedináček.
- Do školky chodí prvním rokem a adaptace proběhla hladce.
- Je druhý nejmladší ve třídě.
- Zdá se být levák z laterálního hlediska.
- Máme s kolegyní podezření na lehkou dysfázii – nereaguje na pokyny.
- Máme u něj podezření na echolálii³ – často od dětí opakuje, aniž by jim rozuměl.
- Mluví často o sobě, že se jmenuje jinak – vybere si kamaráda ve třídě a říká, že se jmenuje ten den „Pěťa, Šimon, Artem“.... – podle mě vykazuje problém v oblasti narušené identity.

³ **Echolálie** = Opakování celých slov a slovních spojení pronesených druhou osobou, ale bez porozumění obsahu – takzvané „papouškování“. Vyskytuje se u některých duševních onemocnění (schizofrenie), u některých afázií nebo u duševně zaostalých jedinců. Jako součást vývoje řeči je běžná v rané fázi dětství. Četné echolálie se vyskytují také u jedinců s poruchou autistického spektra. Zdroj: SLOVNÍČEK ODBORNÝCH POJMŮ - Katalog podpůrných opatření. *Katalog podpůrných opatření* [online]. Copyright © 2015 [cit. 10.04.2022]. Dostupné z: <http://katalogpo.upol.cz/telesne-postizeni-a-zavazna-onemocneni/5-slovnicek-odbornych-pojmu/>

- Moc rád staví metro, i když v reálu jsou to vláčky – říká jim metro.
- Chce si získat kamarády, ale ti s ním moc kamarádit nechtějí – není sociálně zařazený, dle maminky nebyl nikdy předtím v dětském kolektivu a ani nechodili na hřiště mezi děti. Chodil jen s tatínkem na procházky.
- Je moc chytrý a zvědavý kluk – umí všechna čísla, vyjmenuje stanice metra, zná anglická slovíčka.

7 LEKCE ZAMĚŘENÉ NA METODU PRÁCE S KUMULATIVNÍ POHÁDKOU

Lekce jsou sestavené podle školního vzdělávacího plánu (dále jen ŠVP) Církevní mateřské školy Srdíčko.

V Církevní mateřské škole Srdíčko jsou integrované bloky rozděleny do pěti časových období. Každý integrovaný blok je zaměřen na hlavní motto naší školy: „Správně vidíme jen srdcem“ a sledujeme zde jak roční období, tak období liturgického roku.

Integrované bloky:

1. Čas poznávání a sklizně – přátelské a pomáhající srdce
2. Čas péče a očekávání – srdce plné naděje a dobroty
3. Čas chladných dnů a zimních radovánek – klidné a radostné srdce
4. Čas probouzení, rození a čas květů – nové a proměněné srdce
5. Čas slunce, vody, poznávání a cestování – veselé a otevřené srdce

7.1 Lekce 1: O veliké řepě

Název integrovaného bloku: 1. Čas poznávání a sklizně – přátelské a pomáhající srdce

Týdenní téma: Zelenina – O VELIKÉ ŘEPĚ

Realizace: ŘÍJEN 2021

O VELIKÉ ŘEPĚ

Autor: FRANTIŠEK BARTOŠ

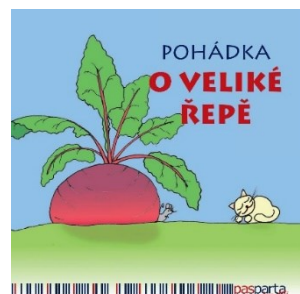
Upravila: Hana Zobačová

Ilustrace: Markéta Flekalová

Piktogramy: Klára Wieshäupelová-Hockeová

Nakladatelství: PASPARTA, o.p.s.

Rok vydání: 2015

Tato kniha vypráví o dědečkovi, který zasadil řepu. O řepu se hezky staral, až vyrostla ve velikou řepu. Dědeček nebyl schopný ji sám vytáhnout, tak si zavolal na pomoc babičku, vnučku, pejska, kočičku, myšku a nakonec řepu společně vytáhli.

Cíle: rozvoj řečových schopností, rozvoj souvislého vyjadřování a komunikativních dovedností, rozvoj znalostí, rozvoj vědomostí, rozvoj logického myšlení, rozvoj zrakového vnímání, rozvoj schopností soustředit se, upevnění pozitivního vztahu ke knize, matematická pregramotnost – řady a posloupnosti, pozornost, uvědomění si sounáležitosti s přírodou, rozvoj úcty k životu, rozvoj jemné a hrubé motoriky, rozvoj paměti, prostorová orientace, orientace na ploše, rozvoj pohybových schopností, ovládnutí pohybového aparátu, rozvoj představivosti.

Organizace: s celou třídou v kruhu na koberci, volně v herně, individuálně u stolečku.

Pomůcky: obrázky na dějovou posloupnost, loutkové divadlo, tabule, lepicí žvýkačky, CD s písničkou „Řepa“, noty Do-Re-Mi 1, klavír, kostýmy, různá semínka, řepa syrová a řepa uvařená, puzzle, čtvrtky, pastelky, temperové barvy, štětce, stavebnice, pexeso.

Kontext: Seznámit se s lidovou kumulativní pohádkou, rozpoznání děje a schopnost děj vyprávět a poskládat ho dle obrázků.

Použité metody – čtenářské strategie: předvídání z názvu knihy, usuzování příběhu z obrázků, vizualizace, propojování – srovnání s písničkami, vzbuzení zájmu o knihu, dramatizace pohádky, čtenářské strategie s hledáním souvislostí – propojování informací.

Didaktická analýza cíle:

Dílčí vzdělávací cíle	Nabídka denních činností
Dítě a jeho tělo <ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj řečových schopností, souvislého vyjadřování a komunikativních dovedností - Vědomé napodobování pohybu - Rozvoj hrubé a jemné motoriky 	<ul style="list-style-type: none"> - Písnička s pohybem „Řepa“, „Šel zahradník do zahrady“ - Básnička s pohybem „Zahradnice“ - Konstruktivní hry - Třídění semínek

	<ul style="list-style-type: none"> - Zacházení s výtvarným materiálem, s dalšími pomůckami v herně nebo ve třídě - Opičí dráha – jak jdou zvířátka z farmy pomáhat dědovi – lezení, poskoky, plazení, chůze po laně, tunel, díra do domečku - Grafomotorika – rovná čára – zalévání řepy
<p>Dítě a jeho psychika, Jazyk a řeč</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností - Rozvoj fantazie a logického myšlení - Rozvoj matematické pregramotnosti - Rozvoj smyslů – chuť, hmat, čich, zrak 	<ul style="list-style-type: none"> - Poslech pohádky „O veliké řepě“ - Vyprávění příběhu dle obrázkových kartiček - Pracovní list – co do řady nepatří - Sestavení dějové posloupnosti - Výtvarná činnost – dle vlastní fantazie namalovat pohádku na A4 s temperovými barvami - Námětová hra na babičku a dědečka - Omalovánky - Zpívání a tancování u CD s písničkou Řepa - Zpívání u klavíru známých lidových písniček na téma zelenina - Třídění obrázků – malý, velký, největší, první, poslední - Zkoumání řepy – syrové, uvařené, krájení řepy, ochutnávání řepy - Pracovní listy – spojování stínů
<p>Dítě a ten druhý</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj kooperativních dovedností - Komunikace s druhým dítětem a s učitelkou 	<ul style="list-style-type: none"> - Opakování pravidel třídy - Týmová spolupráce při dramatizaci pohádky - Hra s lanem – táhání řepy – spolupráce s kamarády (holky proti klukům), přetahovaná

Dítě a společnost <ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj schopnosti žít ve společenství lidí 	<ul style="list-style-type: none"> - Prohlížení knihy „O veliké řepě“ a další pohádky v rámci tématu - Umět správně zacházet s knihou
Dítě a svět <ul style="list-style-type: none"> - Seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije - Zkoumání dravých ptáků 	<ul style="list-style-type: none"> - Smyslová hra – „Co je a co není zelenina“ - Hmatové pexeso – zelenina v uzavřené krabici - Orientace ve třídě a v mateřské škole - Orientace prostorová – nahoře, dole, první, poslední - Návštěva Sokolníka na zahradě MŠ

Pobyt venku: Chůze ve dvojicích, hry na zahradě MŠ, návštěva Sokolníka na zahradě MŠ a seznámení se s dravými ptáky, procházky po okolí, pozorování přírody kolem, co kde roste.

Sebereflexe a reflexe:

V tomto týdnu s pohádkou „O veliké řepě“ jsme zvládly všechny činnosti. Na začátku týdne jsem do ranního kroužku položila jednu řepu a ptala se dětí, jestli vědí, co to je. Některé děti poznaly, že to je řepa, a mladší děti si myslely, že to je ovoce. Vysvětlily jsme si, co je to zelenina a co ovoce. Děti jsem si poté posadila ke stolečku, zavřely si oči a postupně jsem jim dala ochutnat vařenou řepu, kterou jsem měla předem nachystanou a nakrájenou. Dětem moc chutnala, některé chtěly přidat. Pro pobavení všech jsem procházela kolem dětí se zrcadlem v ruce a kontrolovaly jsme si zbarvení jazyka. Poté jsem dětem začala vyprávět příběh o veliké řepě pomocí zalaminovaných obrázků – jako loutkové divadlo. Dětem se loutkové divadlo velice líbilo a věty dokončovaly za mě, protože pohádka některým z nich byla známá. Další den jsme si pohádku vyzkoušely zahrát samy a dětem jsem rozdala připravené kostýmy. Protože na některé děti nevyšly, musely jsme pohádku opakovat 3x. Děti, které byly bez kostýmů, hrály obecnostvo na lavičce a podporovaly ostatní děti. Během dramatizace pohádky hrály také děti, které se stydí mluvit před ostatními. U těchto dětí jsem se snažila pomáhat krátkými větami, které děti opakovaly. Děti byly všechny spokojené, že si mohly vyzkoušet na vlastní kůži, jaké to je stát se hercem a vystupovat před obecností. Po dramatizaci pohádky jsme si pustili přes reproduktor písničku „Řepa“, při které jsme tancovaly, někteří dokonce v kostýmech. Při refrénu, kde se zpívá přímo o tahání řepy, jsme si zkusili s lanem pohyb tahání řepy „táhly,

táhly, ale nevytáhly...“ Toto tahání řepy s lanem se dětem moc zalíbilo, tak jsme si vzali s sebou na hřiště lano a tahali ve dvou skupinách holky proti klukům. Tím jsme si zopakovali přetahování, a hlavně spolupráci v týmu.

Ke konci týdne jsem dětem postavila v herně opičí dráhu na téma, jak jdou zvířátka k dědečkovi na pomoc. Kočka leze po střeše – rovnováha na laně, pejsek přeskakoval přes kameny – pěnové kostky na zemi, myška vylezla z díry – plazení v tunelu.

Myslím si, že se týden s velikou řepou moc vydařil a i já jsem z toho byla nadšená. Při dějové posloupnosti jsem měla jeden obrázek, kde byl zobrazený tatínek tahající řepu. Děti to zmátlo a říkaly mi, že to není dědeček, ale tatínek. Didaktický materiál jsem si tvořila sama v programu Canva a bohužel jsem nenašla mezi obrázky vhodný obrázek dědečka, který by řepu tahal. Kvůli tomu, že to děti zmátlo, bych příště program Canva nepoužila, ale použila bych didaktický materiál z knížky „O veliké řepě“.

Myslím si, že jsem si stanovila vhodné cíle, pečlivě připravila všechny pomůcky, promyslela kroky, které chci s dětmi v týdnu udělat. Líbilo se mi, jak na mě děti reagovaly, a sama jsem byla překvapená, že i po týdnu s pohádkou si děti samy hrály na dědečka a na babičku, kteří tahali řepu.

Kromě jednoho dítěte s OMJ, které nerozumí vůbec česky, to bavilo všechny, protože jsem upoutala jejich pozornost a bylo vidět, že je pohádka zajímala. Děti pochopily, že si máme pomáhat a že společně můžeme zvládnout hodně věcí.

7.2 Lekce 2: Boudo, budko, kdo v tobě přebývá

Název integrovaného bloku: 2. Čas péče a očekávání - srdce plné naděje a dobroty

Týdenní téma: Zvířátka se připravují na zimu – BOUDO, BUDKO, KDO V TOBĚ PŘEBÝVÁ

Realizace: LISTOPAD 2021

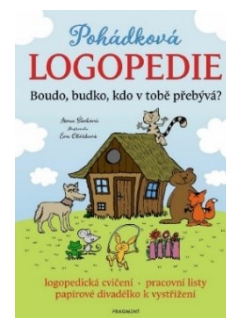
BOUDO, BUDKO, KDO V TOBĚ PŘEBÝVÁ

Autor: IRENA ŠÁCHOVÁ

Ilustrace: Eva Obůrková

Nakladatelství: Fragment ve společnosti Albatros Media, a.s.

Rok vydání: 2017

Tato pohádka vypráví o jedné žabce, která našla opuštěný domeček. Rozhodla se v něm bydlet. Postupně šla okolo další zvířátka a chtěla bydlet se žabkou. Žabka byla hodná a všechna zvířátka k sobě nastěhovala. Poté přišel veliký medvěd a chtěl také bydlet v domečku. Ale bohužel se do domečku nevešel. Zkoušel to ze všech stran, až se domeček rozbil a všechna zvířátka se rozutekla.

Při výběru správné pohádky jsem se řídila hlavně obrázkem a vhodným textem, kde převládá přímá řeč. Přímá řeč více zaujme mladší děti.

Cíle: rozvoj mluveného projevu, slovní zásoby, rozvoj znalostí, vědomostí, rozvoj porozumění čteného textu, soustředění, pozornost, uvědomění si sounáležitosti s přírodou, rozvoj úcty k životu, rozvoj jemné a hrubé motoriky, rozvoj paměti, prostorová orientace, orientace na ploše, rozvoj pohybových schopností, ovládání pohybového aparátu, vzbuzení zájmu o knihu, rozvoj představivosti, rozvoj souvislého vyjadřování, rozvoj logického myšlení, rozvoj zrakového vnímání, rozvoj schopností soustředit se, matematická pregramotnost – řady a posloupnosti, spolupráce s vrstevníky.

Organizace: s celou třídou v kruhu na koberci, volně v herně, individuálně u stolečku.

Pomůcky: obrázky na dějovou posloupnost, loutkové divadlo, tabule, lepicí žvýkačky, noty Do-Re-Mi 1, klavír, drhlo, kostýmy, pracovní listy, omalovánky, puzzle, čtvrtky, pastelky, stavebnice, pexeso.

Kontext: Seznámit se s lidovou kumulativní pohádkou, poznat děj a umět děj vyprávět a poskládat dle obrázků.

Použité metody – čtenářské strategie: předvídání z názvu knihy, usuzování příběhu z obrázků, vizualizace, propojování – srovnání s písničkami, vzbuzení zájmu o knihu, dramatizace pohádky, čtenářské strategie s hledáním souvislostí – propojování informací.

Didaktická analýza cíle:

Dílčí vzdělávací cíle	Nabídka denních činností
Dítě a jeho tělo	- Básnička s pohybem „ŽABKA“

<ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj řečových schopností, souvislého vyjadřování a komunikativních dovedností - Vědomé napodobování pohybu - Rozvoj hrubé a jemné motoriky 	<ul style="list-style-type: none"> - Zacházení s výtvarným materiálem, s dalšími pomůckami v herně nebo ve třídě - Pohybová hra na zvířátka – lezení, poskoky, plazení, chůze po laně, tunel, díra do domečku - Grafomotorika – uvolňovací cviky na zápěstí – kroužíme rukou - Konstruktivní hry – stavba domečků pro zvířátka – ohrádky – Kapla, dřevěné kostky, zvířátka - Modelování domečku z plastelíny
<p>Dítě a jeho psychika, Jazyk a řeč</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností - Rozvoj fantazie a logického myšlení - Rozvoj matematické pregramotnosti - Rozvoj smyslů – chuť, hmat, čich, zrak - Rozvoj sluchových schopností 	<ul style="list-style-type: none"> - Poslech pohádky „Boudo, budko, kdo v tobě přebývá“ - Vyprávění příběhu dle obrázkových kartiček - Sestavení dějové posloupnosti - Výtvarná činnost – vymalovat zvířátka správnou pastelkou - Zpívání u klavíru známých lidových písniček na téma zvířátka - Hudební činnost – nová písnička „Domeček“ - Hudební rozsvička na rozmluvení mluvidel – „Co se děje v našem lese“ – zvuky zvířátek - Pohybová hra na zvířátka – reakce na zvukový signál, napodobování hlasu zvířátek - Pracovní listy – Co do řady nepatří a proč? Kde bydlí zvířátka?

<p>Dítě a ten druhý</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj kooperativních dovedností - Komunikace s druhým dítětem a s učitelkou 	<ul style="list-style-type: none"> - Týmová spolupráce při dramatizaci pohádky - Konstruktivní hry – stavba domečků pro zvířátka z dřevěných kostek a Kapla – týmová spolupráce
<p>Dítě a společnost</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj schopnosti žít ve společenství lidí 	<ul style="list-style-type: none"> - Prohlížení knihy „Boudo, budko, kdo v tobě přebývá?“ a další pohádky v rámci tématu - Umět správně zacházet s knihou
<p>Dítě a svět</p> <ul style="list-style-type: none"> - Seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije 	<ul style="list-style-type: none"> - Orientace ve třídě a v mateřské škole - Orientace prostorová – nahoře, dole, první, poslední

Pobyt venku: Chůze ve dvojicích, hry na zahradě MŠ, procházky po okolí, pozorování přírody kolem, procházka v Centrálním parku Lužiny okolo rybníka.

Sebereflexe a reflexe:

V tomto týdnu s pohádkou „Boudo, budko, kdo v tobě přebývá“ jsme s dětmi zvládly všechny činnosti. Na začátku týdne jsme se s dětmi naučily novou pohybovou básničku „ŽABKA“. Dětem se tato básnička moc zalíbila a zařazujeme tuto pohybovou aktivitu každý den i v jiných tematických týdnech. Pak jsem dala do prostoru jeden malý plastový domeček a ptala se dětí, o čem asi bude dnešní pohádka. Děti na to odpovídaly různě: „*bude o domečkovi; o babičce a dědečkovi, jak spolu bydleli; o zvířátkách v domečku; ...*“. Začala jsem vyprávět pohádku a na plastový tácek jsem si postupně lepila své postavičky z pohádky. Plastový tácek mi sloužil jako skvělá pomůcka při hře loutkového divadla, lepila jsem na něj své zalaminované pomůcky samolepicí hmotou. Děti pohádku vůbec neznaly, a tak pozorně poslouchaly a věty jsem dokončovala sama. Při otázkách, jaké zvířátko bude další, děti vymýšlely všechny možné varianty, které znají: „*veverka, pejsek, kočička, zajíček, krtek, ptáček, ...*“. Nápadů měly děti hodně. Na otázku, jestli se zvířátko vejde do domečku, téměř všechny odpověděly „*ano, protože je myška hodná a pustí je tam; protože je domeček veliký a je tam dost místa*“. Když ale pak přišel medvěd, reakce dětí byla jiná. Některé děti tvrdily: „*ano, vejde se tam, protože je medvěd*

hodný a zvířátka ho tam pustí; ne, nevejde se tam, medvěd je zlý a všichni se ho bojí, nechtějí ho tam“. Na otázku, jak nakonec dopadne pohádka, děti odpovídaly následovně: *„zvířátka se schovají a zamknou domeček; zvířátka před medvědem utečou pryč; medvěd tam vleze oknem a bude bydlet s nima.“* Když jsem dětem dovyprávěla pohádku, že medvěd domeček zboří, všechny byly smutné. Tak jsme si povídaly o tom, jak by to mohlo pokračovat dál: *„půjdou všichni spolu a najdou si jiný domeček; zkusí si postavit lepší domeček, kde budou všichni spolu bydlet; vrátí se do svého domečku, kde bydleli předtím“.*

Další den jsme si pohádku vyzkoušely zahrát samy a dětem jsem rozdala připravené kostýmy. Protože na některé děti zase nevyšly kostýmy, musely jsme pohádku opakovat vícekrát. Z pěnových kostek jsme si postavily veliký domeček a na dřevěnou desku děti zkoušely ťukání – jako na dveře. Děti, které byly bez kostýmů, hrály obecenstvo na lavičce a podporovaly ostatní děti. Během dramatizace pohádky hrály také děti, které se stydí mluvit před ostatními. U těchto dětí jsem se snažila pomáhat krátkými větami, které děti zopakovaly. Děti byly všechny spokojené, že si mohly vyzkoušet na vlastní kůži, jaké to je stát se hercem a vystupovat před obecenstvem. Po dramatizaci pohádky jsme si udělaly pohybovou rozcvičku. Měla jsem v ruce drhlo a na jedno ťuknutí děti napodobovaly žabku pomocí zvukového znázornění, na dvě ťuknutí děti napodobovaly zajíce a na tři ťuknutí medvěda. Dětem se tato aktivita moc zalíbila a všechny děti se zapojily. V dalších dnech jsme si zkusily hudební rozcvičku na rozmluvení mluvidel. Použila jsem metodu paní Kmentové (2019) z knihy „Třída zpívá ÍÁÍÁ“ – rozcvičku, kdy děti napodobují dané zvířátko: *„Poslouchejte, dívejte se, co se děje v našem lese? Kvak, kvak; Brum, brum; Kuku, kuku ...“* a další zvuky zvířátek, které děti vymyslí. Po téhle hudební rozcvičce jsme se s dětmi naučily novou písničku „Domeček“, kdy jsem dětem rozdala rumba-koule a dřívka jako nástroje. Písničku jsme zpívaly několikrát a při každém dozpívání jsme se posunuly doleva při těchto slovech: *„Ted’ si sednu, poposednu“* a vystřídalý jsme si nástroje. Venku při pobytu na zahradě jsme si s dětmi zahrály a zazpívaly jim známou pohybovou písničku „Zajíček v své jamce“.

Při práci u stolečku jsem dětem rozdala různé aktivity. Jeden stůl měl matematickou pregramotnost – Kolik se jich vejde do domečku? Kolik bylo zvířátek celkem? A skládaly zvířátka z loutkového divadla na tácech. U dalšího stolečku jsem měla nachystanou dějovou posloupnost příběhu. Děti zvládly poskládat dějovou linku, věděly přesně, kdo je první a kdo je poslední, ale u ostatních zvířátek si nebyly jisté.

Ke konci týdne jsem dětem dala do herny stavebnici Kapla a úkolem bylo postavit domečky pro zvířátka – měly to zvládnout samy za sebe, nebo společně s kamarády. Při této aktivitě jsem chtěla u dětí podpořit týmovou spolupráci a myslím si, že se to docela povedlo. Vytvořily velmi pěkné a členité stavby, které jsem zdokumentovala a přiložila do přílohy.

Myslím si, že se nám týden s pohádkou o „Boudě, budce“ povedl. Při dějové posloupnosti jsem použila vystřižené loutky z knihy „Pohádková logopedie“ a dětem nedělalo žádný problém příběh sestavit. Byla to krátká a jednoduchá dějová posloupnost, která se povedla až na pořadí zvířátek všem dětem. Děti pochopily, že je sice všude dobře, ale doma je nejlépe. Pochopily význam pohádky, že když je něco plné a chceme tam za každou cenu ještě něco přidat, může se to rozbít tak jako ten domeček. Nejdůležitější je být na sebe hodní a pomáhat si navzájem.

7.3 Lekce 3: O koblížkovi

Název integrovaného bloku: 3. Čas chladných dnů a zimních radovánek – klidné a radostné srdce

Týdenní téma: Masopust – O KOBLÍŽKOVI

Realizace: ÚNOR – BŘEZEN 2022

O KOBLÍŽKOVI

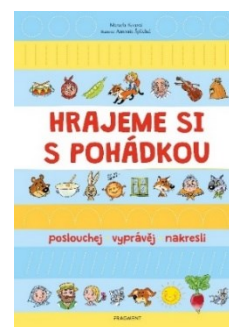
Název knihy: HRAJEME SI S POHÁDKOU

Autor: Marcela Kotová

Ilustrace: Antonín Šplíchal

Nakladatelství: Fragment

Rok vydání: 2021

Pohádka „O koblížkovi“ začíná v malé chaloupce u lesa, kde žili dědeček s babičkou. Babička dědečkovi usmažila koblížek. Ten se vydal na cestu a potkal zajíčka, vlka, medvěda a nakonec lišku. Všem postupně zazpíval koblížek písničku a utekl, jen lišce neutekl a ona koblížka spolkla.

Při výběru pohádky jsem se řídila vhodným textem, kde převládá přímá řeč.

Cíle: rozvoj mluveného projevu, slovní zásoby, rozvoj znalostí, vědomostí, rozvoj porozumění čteného textu, rozvoj logického myšlení, rozvoj zrakového vnímání, rozvoj schopností soustředit se, upevnění pozitivního vztahu ke knize, rozvoj jemné a hrubé motoriky, uvědomění si sounáležitosti s přírodou, rozvoj představivosti, pohybových schopností – napodobování, matematická pregramotnost – řady a posloupnosti, rozvoj smyslů – chuť, hmat, čich, zrak.

Organizace: s celou třídou v kruhu na koberci, volně v herně, individuálně u stolečku.

Pomůcky: kniha, obrázky na dějovou posloupnost, noty, klavír, drhlo, kostýmy, pracovní listy, omalovánky, puzzle, čtvrtky, pastelky, pexeso, plastelína, koblížky, suroviny a nádobí na pečení koblížků, cvičební náčiní, hudební dřevěné pomůcky.

Kontext: Seznámit se s lidovou kumulativní pohádkou, poznat děj a umět děj vyprávět a poskládat dle obrázků.

Použité metody – čtenářské strategie: usuzování příběhu z obrázků, vizualizace, propojování – srovnání s realitou – koblížek, dramatizace pohádky.

Didaktická analýza cíle:

Dílčí vzdělávací cíle	Nabídka denních činností
<p>Dítě a jeho tělo</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj řečových schopností, souvislého vyjadřování a komunikativních dovedností - Vědomé napodobování pohybu - Rozvoj hrubé a jemné motoriky 	<ul style="list-style-type: none"> - Konstruktivní hry - Zacházení s výtvarným materiálem, s dalšími pomůckami v herně nebo ve třídě - Pohybová hra – jak se kutálel koblížek - Hra s padákem – udržet koblížka na talíři - Grafomotorika – uvolňovací cviky na zápěstí – kroužíme rukou
<p>Dítě a jeho psychika, Jazyk a řeč</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností - Rozvoj fantazie a logického myšlení 	<ul style="list-style-type: none"> - Poslech pohádky „O koblížkovi“ - Vyprávění příběhu dle obrázkových kartiček - Sestavení dějové posloupnosti

<ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj matematické pregramotnosti - Rozvoj smyslů – chuť, hmat, čich, zrak 	<ul style="list-style-type: none"> - Výtvarná činnost – tvorba koblížka z papírového obalu na CD – plnění náplní z příze a lepení rukou a nohou - Zpívání u klavíru známých lidových písniček na téma zvířátka - Hudební činnost – nová písnička „Koblížková písnička“ – hudební hra = teď si sednu, poposednu – změna kytičky, změna nástrojů – opakování písničky podle počtu dětí (dokud se všechny nevystřídají)
<p>Dítě a ten druhý</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj kooperativních dovedností - Komunikace s druhým dítětem a s učitelkou 	<ul style="list-style-type: none"> - Týmová spolupráce při dramatizaci pohádky
<p>Dítě a společnost</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj schopnosti žít ve společenství lidí 	<ul style="list-style-type: none"> - Prohlížení knihy Hrajeme si s pohádkou - Umět správně zacházet s knihou
<p>Dítě a svět</p> <ul style="list-style-type: none"> - Seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije 	<ul style="list-style-type: none"> - Orientace ve třídě a v mateřské škole - Orientace prostorová

Pobyt venku: Chůze ve dvojicích, hry na zahradě MŠ, procházky po okolí, pozorování přírody kolem, procházka v Centrálním parku Lužiny okolo rybníka.

Sebereflexe a reflexe:

V tomto týdnu s pohádkou „O koblížkovi“ jsme zvládly všechny činnosti. Na začátku týdne jsem do ranního kroužku položila proutěný košíček s něčím zabaleným uvnitř. Děti jsem se ptala, co asi může být v košíčku: „já nevím; bonbóny; řepa; hračka; kamínky...“ Pak jsem se děti ptala, jestli je to měkké, tvrdé, jestli to voní, aby si to osahaly, ale nerozbalovaly. Děti hádaly podle vůně, že to jsou sušenky. Tak už jsem dětem prozradila, že je to něco dobrého k jídlu. Nakonec jsem košíček rozbalila a prozradila, že v košíčku mám koblížky. Děti jsem se poté ptala, jakou pohádku asi dneska budeme vyprávět. Všichni vykřikly nahlas

„*O koblížkovi*“. Při čtení pohádky jsem dětem ukazovala obrázky dějové posloupnosti z knihy „*O koblížkovi*“ z nakladatelství Pasparta, kde jsou znázorněny piktogramy. Děti jsem se v průběhu četby ptala, co všechno potřebujeme k upečení koblížka: „*máslo, mouku, cukr, vajíčka, mléko,...*“ Bylo vidět, že děti moc rády doma pomáhají rodičům při pečení. Po přečtení pohádky jsme si u stolečku rozdělily na stejné díly koblížky tak, aby vyšlo na všechny děti a udělaly jsme si ochutnávku koblížků zároveň se svačinkou. Koblížky jsem v ten den ráno koupila v pekárně, aby byly čerstvé. Dětem koblížek moc chutnal. Po ochutnávce a po svačince jsme se přesunuly zpátky do herny a do prostoru jsem dala 4 obruče. V každé obruči byly obrázky dějové posloupnosti z pohádky. Děti měly za úkol sestavit pohádku tak, jak si ji pamatují po četbě. Měla jsem nachystané dvě verze posloupnosti, jedna verze byla z obrázkové knihy „*Povídám, povídám pohádku*“ a druhou verzi jsem si vytvořila sama v programu Canva. Při ranní volné hře jsem dětem nechala knížky k prohlížení, sudoku na doplnění zvířátek do čtverce a obrázkové čtení z knihy „*Hrajeme si s pohádkou*“, kdy si děti dokázaly samy převyprávět děj pohádky pomocí znázorněných obrázků. V týdnu jsme se stihly naučit další novou písničku „*Koblížková písnička*“ pomocí hudebních nástrojů a známé hry na střídání místa: „*Ted' si sednu, poposednu*“, kdy se děti při opakování písničky naučily nejen slova, ale také se vystřídalaly u různých hudebních nástrojů a zdokonalily se v rytmicizaci písničky.

Další den jsme si zase půjčily s dětmi kostýmy a zkusily si pohádku zahrát samy. Dětem se dramaturgie jakékoliv pohádky velice líbí. Umí se vcítit do děje lépe a vyzkouší si na vlastní kůži, jaké to je hrát před ostatními dětmi. Při opakovaném hraní různých pohádek jsem si všimla, že se děti bojí čím dál méně mluvit a hrát před ostatními dětmi.

Další den jsem dětem nachystala pohybovou hru „*Jak se kutálel koblížek?*“ Nejprve jsem děti zkusila motivovat: dědeček má hrozný hlad – hladit břicho; dědeček prosí babičku – prosím pohyb; babička dělá těsto – sype suroviny do mísy a míchá, válí, vykrajuje; koblížek leží na okně – leh na zemi; koblížek se kutálí pryč – válení sudů; koblížek přeskakuje překážky – skoky přes kaluže, kameny; koblížek zpívá – poskoky vesele a zpěv na slabiku „*LA*“, koblížek a liška – vystrašený koblížek, spaný koblížek,... Snažím se rozvést u dětí fantazii u každého cviku a dětem nenapovídám, jak by cvik měl vypadat. Když děti neví, jak by cvik udělaly, napovím jim pohybem. Tato aktivita se moc povedla a dětem se moc líbila. Zapojily se všechny děti, dokonce i ty, které se moc zapojovat nechtějí.

Myslím si, že se týden „O koblížkovi“ moc vydařil a i já jsem z toho byla nadšená. Při dějové posloupnosti jsem opět měla jednu verzi udělanou z Canvy a musím uznat, že jsem obrázků měla přehnaně moc a že to děti nezvládaly. Při menším počtu obrázků dětem dějová posloupnost šla lépe. Příště budu volit určitě menší počet obrázků. Děti dobře seřadily začátek pohádky, kdy babička a dědeček měli chuť na koblížek, ale zase si nevěděly rady s pořadím zvířátek. Byly si jisté jen liškou, která byla na konci a která koblížka snědla. U dalších zvířátek jsem jim pomáhala naváděním – znázornění pohybem.

7.4 Lekce 4: Máma pro Papíka

Název integrovaného bloku: 4. Čas probouzení, rození a čas květů – nové a proměněné srdce

Týdenní téma: Pohádky – MÁMA PRO PAPIKA

Realizace: BŘEZEN 2022

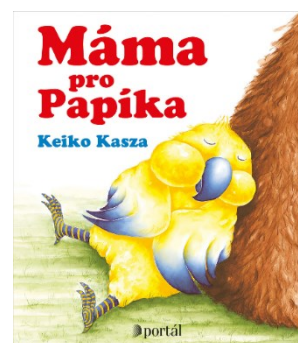
MÁMA PRO PAPIKA

Autor: KEIKO KASZA

Ilustrace: Keiko Kasza

Nakladatelství: Portál, s.r.o.

Rok vydání: 2019

Cíle: rozvoj mluveného projevu, slovní zásoby, rozvoj znalostí, vědomostí, rozvoj porozumění čteného textu, soustředění, pozornost, uvědomění si sounáležitosti s přírodou, rozvoj úcty k životu, rozvoj jemné a hrubé motoriky, rozvoj paměti, vzbuzení zájmu o knihu, rozvoj představivosti, rozvoj souvislého vyjadřování a komunikativních dovedností, rozvoj logického myšlení, rozvoj zrakového vnímání, rozvoj schopností soustředit se.

Organizace: s celou třídou v kruhu na koberci, volně v herně, individuálně u stolečku.

Pomůcky: obrázky na dějovou posloupnost, noty, klavír, drhlo, pracovní listy, omalovánky, puzzle, čtvrtky, pastelky, pexeso, plastelína.

Kontext: Seznámit se s kumulativní pohádkou, poznat děj a umět děj vyprávět a poskládat dle obrázků.

Použité metody – čtenářské strategie: předvídání z názvu knihy, usuzování příběhu z obrázků, vizualizace, propojování – srovnání s jinými pohádkami, přerušované čtení – čtení s předvídáním a usuzováním, čtenářské strategie s hledáním souvislostí – propojování informací.

Didaktická analýza cíle:

Dílčí vzdělávací cíle	Nabídka denních činností
<p>Dítě a jeho tělo</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj řečových schopností, souvislého vyjadřování a komunikativních dovedností - Vědomé napodobování pohybu - Rozvoj hrubé a jemné motoriky 	<ul style="list-style-type: none"> - Zacházení s výtvarným materiálem, s dalšími pomůckami v herně nebo ve třídě - Výtvarná činnost – papoušek vytvořený z papírového sáčku, lepení, malování fixou - Pohybová činnost – jógové kartičky zvířátek, hra na ježka, hra na rybičky a rybáře
<p>Dítě a jeho psychika, Jazyk a řeč</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností. - Rozvoj fantazie a logického myšlení. - Rozvoj matematické pregramotnosti. - Rozvoj sluchového vnímání - Rozvoj smyslů 	<ul style="list-style-type: none"> - Poslech pohádky Mára pro Papíka - Vyprávění příběhu dle obrázkových kartiček - Sestavení dějové posloupnosti - Dokončování příběhů dle vlastní fantazie – předvídání a usuzování - Výtvarná činnost – namalovat svou maminku dle fantazie, tempery - Básnička „Papoušek“ – logopedická chvilka na písmenko R - Zpívání u klavíru známé písničky o zvířátkách

	<ul style="list-style-type: none"> - Hudební činnost – „Mami, mami, maminečko moje“ reakce na pohyb - socha - Jak by ses cítil/a, kdyby...? Smutný, veselý, vystrašený,...
<p>Dítě a ten druhý</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj kooperativních dovedností - Komunikace s druhým dítětem a s učitelkou 	<ul style="list-style-type: none"> - Konstruktivní hry - Modelování domečku z plastelíny - Logopedická chvílka: spící medvěd – položíme se na záda, ruce podél těla, nohy natažené, dýcháme do břicha. Nádech nosem, břicho se vyklene, výdech ústy, břicho splaskne – zkusíme si napodobit medvěda, jak chrápe. - Hra na architekta – stavění domečku z dřevěných kostek a Kapla – týmová spolupráce – stavění vlastního domečku, pokojíčku, kde budu bydlet s maminkou - Dramatizace pohádky - Jak bychom pomohli dětem bez maminky?
<p>Dítě a společnost</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj schopnosti žít ve společenství lidí - Seznámení dětí s novou informací, jak žijí ostatní, děti bez maminky, bez rodičů 	<ul style="list-style-type: none"> - Prohlížení knihy „Nový domek pro myšku“ - Umět správně zacházet s knihou - Co je to dětský domov? Co je to být adoptovaný? Osvojený? V pěstounské péči?
<p>Dítě a svět</p> <ul style="list-style-type: none"> - Seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije - Seznamování s novou informací 	<ul style="list-style-type: none"> - Orientace ve třídě a v mateřské škole - Známe někoho, kdo nemá maminku? Kde bydlí děti, které nemají maminku? - Návštěva knihovny

Pobyt venku: Chůze ve dvojicích, hry na zahradě MŠ, procházky po okolí, pozorování přírody kolem, procházka v Centrálním parku Lužiny okolo rybníka.

Sebereflexe a reflexe:

V tomto týdnu jsem chtěla s pohádkou „Máma pro Papíka“ dětem přiblížit situaci jednoho našeho chlapečka ze třídy. Tento chlapeček nežije se svou maminkou, ale je v pěstounské péči u své babičky. Bohužel s námi tento týden chlapeček nebyl ve třídě, byl zrovna nemocný. Tento příběh jsem do tohoto týdne zařadila záměrně. Děti si pomocí příběhu mohly přiblížit, jaké to je být bez maminky. Díky pohádce se mohly vcítit do hlavní postavy, která se s tímto potýká a musí se s tím vyrovnat.

Na začátku týdne jsem se děti ptala, jaká je jejich maminka. Děti reagovaly následovně: *„hodná; krásná; má dlouhé vlasy; má mě moc ráda; bere mě na skluzavku a na hřiště; má brýle jako ty...“* Děti jsem se pomocí čtenářských strategií nejprve ptala, o čem bude dnešní pohádka. Po přečtení pohádky jsem se děti ptala, jestli je důležité, aby Papíkova maminka vypadala stejně jako on a proč. Všechny děti po pohádce řekly, že Papík svou novou maminku našel, a že je to paní Medvěďová. Děti rychle pochopily, že není důležité, jak maminka vypadá, ale že ho maminka musí mít ráda, musí si s ním hrát, a další věci, které děti sami vyjmenovaly.

V tomto týdnu, jsme si s dětmi namalovaly svoji maminku, každý dle vlastní fantazie. A protože jsme zjistily, že náš nemocný spolužák byl nakonec v nemocnici se zápallem plic, tak jsme mu s dětmi namalovaly srdíčka a po babičce jsme mu je předaly.

V dalších dnech jsme si s dětmi zacvičily jógu pomocí jógových kartiček. Po protažení jsme se přesunuly ke klavíru. Dětem jsem hrála novou písničku „Mami, Mami“ a při hraní děti chodily po prostoru. Když jsem přestala hrát písničku, děti musely stát v prostoru jako sochy.

V týdnu jsme se naučily novou básničku „Papoušek“, která byla zaměřena na logopedii a písmenko „R“.

Myslím si, že týden s pohádkou „Máma pro Papíka“ se moc vydařil. Děti moc dobře pochopily situaci svého spolužáka. Vědí, že není důležité, jak maminka vypadá a jestli je to pravá maminka, ale hlavní je, že ho ta náhradní maminka má moc ráda.

Při dějové posloupnosti měly děti opět trochu problém s pořadím zvířátek. Věděli, že Papík hledá maminku a že ta poslední byla paní Medvěďová, ale uprostřed děje si většina pletla pořadí.

Myslím si, že jsem se na pohádku připravila velice dobře a že jsem měla i pěkně připravený a naskenovaný didaktický materiál ze samotné knihy.

7.5 Lekce 5: Nový domek pro myšku

Název integrovaného bloku: 4. Čas probouzení, rození a čas květů – nové a proměněné srdce

Týdenní téma: Jak zvířátka bydlí – NOVÝ DOMEK PRO MYŠKU

Realizace: BŘEZEN 2022

NOVÝ DOMEK PRO MYŠKU

Autor: PETR HORÁČEK

Ilustrace: Petr Horáček

Nakladatelství: Portál, s.r.o.

Rok vydání: 2012, 2020

Tato kniha od Petra Horáčka je zpracována pro realizaci v jednom týdnu. Dala by se zrealizovat i v jednom dni pro předškolní třídu.

Cíle: rozvoj mluveného projevu, slovní zásoby, rozvoj znalostí, vědomostí, rozvoj porozumění čteného textu, soustředění, pozornost, uvědomění si sounáležitosti s přírodou, rozvoj úcty k životu, rozvoj jemné a hrubé motoriky, rozvoj paměti, prostorová orientace, orientace na ploše, rozvoj pohybových schopností, ovládání pohybového aparátu, vzbuzení zájmu o knihu, rozvoj představivosti.

Organizace: s celou třídou v kruhu na koberci, volně v herně, individuálně u stolečku.

Pomůcky: kniha, obrázky, jablíčka, A4 s dírou, čtvrtky, velký arch papíru na dveře, voskovky, zalaminované pomocné obrázky, cvičební náčiní v tělocvičně, hudební nástroje, jógové karty, dřevěné kostky, molitanová stavebnice a další stavební materiál ve třídě, puzzle, pexeso, omalovánky.

Kontext: Seznámit se s kumulativní pohádkou, poznat děj a umět děj vyprávět a poskládat dle obrázků.

Použité metody – čtenářské strategie: předvídání z názvu knihy, usuzování příběhu z obrázků, vizualizace, propojování – srovnání s jinými pohádkami, přerušované čtení – čtení s předvídáním a usuzováním, čtenářské strategie s hledáním souvislostí – propojování informací.

Didaktická analýza cíle:

Dílčí vzdělávací cíle	Nabídka denních činností
<p>Dítě a jeho tělo</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj řečových schopností, souvislého vyjadřování a komunikativních dovedností - Vědomé napodobování pohybu - Rozvoj hrubé a jemné motoriky 	<ul style="list-style-type: none"> - Pohybová písnička „Měl jsem myšku tanečnici“ - Básnička „Brum, brum, medvěd staví dům“ - Pokus s jablíčkem – vleze se do díry v papíře? - Práce s papírem a s jablíčkem - Překážková dráha – čtení podle určených symbolů – lezení, poskoky, plazení, chůze po laně, tunel, díra do domečku - Grafomotorika – uvolňovací cviky na zápěstí – kroužíme rukou - Konstruktivní hry – stavba domečků pro zvířátka – ohrádky - Modelování domečku z plastelíny
<p>Dítě a jeho psychika, Jazyk a řeč</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností - Rozvoj fantazie a logického myšlení - Rozvoj matematické pregramotnosti - Rozvoj smyslů – chuť, hmat, čich, zrak - Rozvoj citů 	<ul style="list-style-type: none"> - Poslech pohádky „Nový domek pro myšku“ - Vyprávění příběhu dle obrázkových kartiček - Dokončování příběhů dle vlastní fantazie – předvídání a usuzování - Sestavení dějové posloupnosti - Výtvarná činnost – myška s jablíčkem (temperové barvy) vlastní fantazie - Hudební činnost – „Koulelo se, koulelo“

	<ul style="list-style-type: none"> - Pohybová činnost – jógové kartičky zvířátek, hra na ježka, hra na rybičky a rybáře - Logopedická chvilka: spící medvěd – položíme se na záda, ruce podél těla, nohy natažené, dýcháme do břicha. Nádech nosem, břicho se vyklene, výdech ústy, břicho splaskne – zkusíme si napodobit medvěda, jak chrápe - Grafomotorika – velké kolečko – nora zvířátek - Pracovní listy – malý x velký - Jaké máme city? Co je to mít strach?
Dítě a ten druhý <ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj kooperativních dovedností - Komunikace s druhým dítětem a s učitelkou 	<ul style="list-style-type: none"> - Týmová spolupráce při dramatizaci pohádky - Hra na architekta – stavění domečku z dřevěných kostek a Kapla – týmová spolupráce - Dramatizace pohádky
Dítě a společnost <ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj schopnosti žít ve společenství lidí 	<ul style="list-style-type: none"> - Prohlížení knihy „Nový domek pro myšku“ - Umět správně zacházet s knihou
Dítě a svět <ul style="list-style-type: none"> - Seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije 	<ul style="list-style-type: none"> - Orientace ve třídě a v mateřské škole - Orientace prostorová – nahoře, dole, první, poslední - Kde bydlí zvířátka? A kde bydlíme my lidé? - Návštěva knihovny

Pobyt venku: Chůze ve dvojicích, hry na zahradě MŠ, procházky po okolí, postavit z libovolného materiálu domeček pro zajíčka/medvěda/myšku... (přírodniny, kamínky, klacíky...), pozorování přírody kolem, procházka v Centrálním parku Lužiny okolo rybníka.

Sebereflexe a reflexe:

V tomto týdnu s pohádkou „Nový domek pro myšku“ jsme zvládly všechny činnosti.

Na začátku týdne jsem do ranního kroužku doprostřed herny položila jablíčko a obrázky týkající se knihy. Děti jsem se ptala, jaká bude asi dnešní pohádka a proč jsem na zem položila jablíčko. Reakce dětí byla různá: „*bude o jablíčku; o krtečkovi a jablíčkovi; o myšce a krtečkovi; o zvířátkách...*“ Pak jsem dětem ukázala obálku knihy „Nový domek pro myšku“ a děti řekly, že pohádka bude o myšce a jablíčku. Začala jsem číst a v průběhu četby jsem se dětí ptala na otázky pomocí čtenářských strategií. Mezitím jsem dětem dala vyzkoušet, jestli zvládnou jablíčko prostrčit otvorem v papíru, který jsem předtím vystříhla. Děti jsem se ptala, co to ta díra vlastně je: „*je to díra; tam bydlí myška; a má tam tunel; jsou tam cestičky...*“ Nakonec jedna holčička řekla, že to je domeček té myšky. Dětem se pohádka moc líbila. Kniha pro ně byla zajímavá, jak ilustrací, tak možností prostrčit dírou svou ruku nebo plyšáka.

Po přečtení pohádky jsme si u stolečku rozkrojily jablíčko na ochutnávku. Po ochutnávce a po svačince jsme se přesunuly zpátky do herny a do prostoru jsem dala zalaminované obrázky. Děti si zkusily poskládat dějovou posloupnost pohádky a také dějovou posloupnost celého a okousaného jablíčka. Děti správně zařadily myšku a jablíčko na začátek, ale u dalších zvířátek si nebyly jisté. Věděly jen, že na konci pohádky leží myška ve své postýlce a jablíčko má vedle sebe.

V tomto týdnu jsme měly v herně půjčeného králíčka z našeho zoo koutku. Králíček si s námi zkusil projít překážkovou dráhu a dokonce se nechal i pohladit. Děti měly obrovskou radost, že si králíčka mohly pohladit a že se nás vůbec nebál. V příloze je obrázek, jak králíček sedí v tunelu naší překážkové dráhy.

Myslím si, že se týden s pohádkou „Nový domek pro myšku“ velice vydařil. Měla jsem obrovskou radost, když si děti půjčovaly samy od sebe knihu a prohlížely si ji ve volných chvílích. Povídal si příběh samy a dokonce si hrály námětovou hru na myšku a jablíčko. Didaktický materiál jsem měla naskenovaný a zalaminovaný. Ač je pohádka jednoduchá a krátká, na dějovou posloupnost byla pro děti moc složitá. Děti zvládnou poskládat 3 – 4 obrázky, ale při těchto moderních kumulativních pohádkách mi dějová posloupnost vychází na 12 – 18 obrázků. Dětem dělá obrovský problém se v obrázcích vyznat, rozeznat, která díra je zajíčka, jezevce, nebo krtka... Pro nás dospělé je jednoduché vnímat, že se jablíčko zmenšuje a že na následujícím obrázku je jablíčko více okousané. Ale dětská zraková pozornost ještě není

tak vyvinutá a tolik podnětů nezvládá pobrat. Pro příště bych zvolila lepší obrázkový materiál – větší obrázky a některé bych vynechala, aby jich nebyl příliš vysoký počet.

7.6 Lekce 6: Kocourek Matýsek

Název integrovaného bloku: 4. Čas probouzení, rození a čas květů – nové a proměněné srdce

Týdenní téma: Jak zvířátka bydlí – KOCOUREK MATÝSEK

Realizace: BŘEZEN 2022

KOCOUREK MATÝSEK

Autor: VLASTA HUSTÍKOVÁ

Ilustrace: Jíří Kaláček

Nakladatelství: Edika

Rok vydání: 2017

Cíle: rozvoj mluveného projevu, slovní zásoby, rozvoj znalostí, vědomostí, rozvoj porozumění čteného textu, soustředění, pozornost, uvědomění si sounáležitosti s přírodou, rozvoj úcty k životu, rozvoj paměti, prostorová orientace – vevnitř, venku, rozvoj pohybových schopností, ovládnutí pohybového aparátu, vzbuzení zájmu o knihu, rozvoj představivosti.

Organizace: s celou třídou v kruhu na koberci, volně v herně, individuálně u stolečku.

Pomůcky: kniha, obrázky, čtvrtky, voskovky, zalaminované pomocné obrázky, cvičební náčiní v tělocvičně, hudební nástroje, jógové karty, dřevěné kostky, molitanová stavebnice a další stavební materiál ve třídě, puzzle, pexeso, omalovánky.

Kontext: Seznámit se s kumulativní pohádkou, poznat děj a umět děj vyprávět a poskládat dle obrázků.

Použité metody – čtenářské strategie: předvídání z názvu knihy, usuzování příběhu z obrázků, vizualizace, propojování – srovnání s jinými pohádkami, přerušované čtení – čtení s předvídáním a usuzováním, čtenářské strategie s hledáním souvislostí – propojování informací.

Didaktická analýza cíle:

Dílčí vzdělávací cíle	Nabídka denních činností
<p>Dítě a jeho tělo</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj řečových schopností, souvislého vyjadřování a komunikativních dovedností - Vědomé napodobování pohybu - Rozvoj hrubé a jemné motoriky 	<ul style="list-style-type: none"> - Pohybová písnička „Myšičko myš, pojď ke mně blíž“ - Básnička s pohybem „Kočičí rozcvička“ - Grafomotorika – motáme klubíčko – kroužíme – uděláme kolečko - Konstruktivní hry – stavba domečku pro kocourka
<p>Dítě a jeho psychika, Jazyk a řeč</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností - Rozvoj fantazie a logického myšlení - Rozvoj matematické pregramotnosti - Rozvoj smyslů – hmat - Rozvoj citů - Rozvoj sluchové činnosti 	<ul style="list-style-type: none"> - Poslech pohádky „Kocourek Matýsek“ - Vyprávění příběhu dle obrázkových kartiček - Dokončování příběhů dle vlastní fantazie – předvídání a usuzování - Sestavení dějové posloupnosti - Jaké to je, když nás píchne včela? - Co je to něco ukrást? Dělá se to? Proč ne? - Výtvarná činnost – namalovat kocourka dle vlastní fantazie, na čistý papír, pastelkami - Hudební činnost – „ Malé kotě mňau, mňau“ – hra u klavíru, poslech, reakce na sluch – hra na sochy - Pohybová činnost – „Kočičí rozcvička“ - Pracovní listy – kdo je silný x kdo je slabý?
<p>Dítě a společnost</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj schopnosti žít ve společenství lidí 	<ul style="list-style-type: none"> - Prohlížení knihy „Kocourek Matýsek“ - Umět správně zacházet s knihou
<p>Dítě a svět</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Orientace ve třídě a v mateřské škole

<ul style="list-style-type: none"> - Seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije 	<ul style="list-style-type: none"> - Orientace prostorová – Kdo je vevnitř? Kdo je venku? - Návštěva knihovny - Pozorování okolí – Jaké domečky jsou kolem nás?
--	--

Pobyt venku: procházka v okolí mateřské školy – pozorování domečků (Jaké domečky jsou kolem nás?).

Sebereflexe a reflexe:

V tomto týdnu s knihou „Kocourek Matýsek“ jsme zvládly všechny činnosti. Na začátku týdne jsem do ranního kroužku položila předem připravený didaktický materiál – obrázky týkající se pohádky. Děti jsem se nejprve ptala, kdo by mohl být hlavním hrdinou pohádky a proč. Poté jsem dala doprostřed kruhu s obrázky plyšového kocourka. Dětem se kocourek moc líbil a hned si s ním chtěly hrát. Ukázala jsem dětem přední stranu knihy Kocourek Matýsek a ptala se jich, jak by se ten kocourek mohl jmenovat: „*Péťa, Dominik, Zorinka...*“ Děti kocourka pojmenovaly podle sebe. Pohádku jsem dětem četla v kruhu a postupně ukazovala a odhalovala obrázky. Při čtení pohádky jsem opět využila čtenářských strategií (čtení s předvídáním a usuzování a propojování informací).

Po přečtení pohádky si děti zkusily poskládat dějovou posloupnost příběhu. Tady se hodně pletly. Měla jsem zde nachystaný zalaminovaný didaktický materiál podle knihy a pro děti byl příběh moc dlouhý. Nepamatovaly si vůbec pořadí zvířátek. Věděly ale, že na konci kocourka zachránila včelka, ale že kocourek všechna zvířátka za odměnu pozval na polévku.

Tento týden se dětem nejvíce líbily pohybové aktivity. Zaujala je nová písnička „Malé kotě“, kterou znaly většinou z domovů z CD, ale zaspívat ji neuměly. Písnička je pro tento věk docela těžká, ale chtěla jsem ji do tohoto týdne zařadit pro rozvoj sluchových činností, kdy děti měly reagovat na pokyn a udělat ze sebe sochy. Během týdne si děti i na procházce opakovaně zpívaly jen úryvek písničky „malé kotě, mňau, mňau, spalo v botě, mňau, mňau“ pořád dokola.

Myslím si, že se týden s knihou „Kocourek Matýsek“ velice vydařil a povedlo se mi dětem přiblížit situaci, kdy někdo něco ukradne, a vysvětlit jim, zda je to správná věc, či není. Při tvorbě didaktického materiálu se budu příště držet menšího počtu obrázků nebo k nim přiřadím číslo.

8 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ: Odpovědi na výzkumné otázky

Vzhledem k cíli jsem si stanovila několik výzkumných otázek, na které v následujícím pořadí odpovídám:

K cíli č. 1 se vztahovaly tyto výzkumné otázky:

1. Jaké jsou charakteristiky kumulativní pohádky?

Kumulativní (řetězové) pohádky jsou žánrem pro děti, který se vyznačuje zvláštní kompozicí a jednoduchým dějem založeným na stupňovitém opakování vedoucím k pointě. Vlastní děj není nijak významný, odvíjí se z nepatrných podnětů, které mnohdy kontrastují, až komicky, často se závěrečnou katastrofou. Kompozice je však velice prostá – skládá se z *expozice* (nevýznamná událost, obyčejná životní situace – např. dědeček zasadí řepu, babička peče koblížek, myška najde jablíčko); *kumulace* (tvoří se řetěz, na pomoc přispěchávají pomocníci, v *Kohoutkovi a slepičce* je kumulativní odesílání od jednoho aktéra k druhému aj.); a *finále* (Propp, 1999). Opakující se děj dětem pomáhá rozvíjet paměť a jazykové vyjadřování.

V teoretické části a studiem různých typů kumulativních pohádek se ukázalo, že se jedná zpravidla o pohádky zvířecí. V teoretické části zmiňují, že kumulativní pohádky jsou určeny zejména pro ty nejmenší děti, ale v praktické části se potvrdilo, že oslovují děti od 3 do 7 let. Naopak u autorských pohádek se ukázalo, že většina dětí nedokázala děj pohádky převyprávět, děj pro ně nebyl rozhodně tak přímočarý jako v případě kumulativních pohádek.

2. Jaké existují typy kumulativních pohádek?

Můžeme je rozdělit na lidové (folklorní) kumulativní pohádky a moderní (autorské) kumulativní pohádky. U nich je ona kumulativnost problematičtější, ale pracují s tzv. ustálenými prvky, které potvrzují čtenáři jeho čtenářskou zkušenost; pomáhají mu orientovat se v textu, udržují souvislost mezi tím, co už zná, a tím novým, s čím se v četbě setkává. Čtenář tak snáze najde hlavní nebo nosnou myšlenku či odliší důležité informace od podrobností.

Zpravidla se jedná o zvířecí pohádky, hlavní postavou, resp. postavami bývají zvířata.

3. Které kumulativní pohádky jsou využitelné pro děti předškolního věku?

Pro děti předškolního věku jsou využitelné dle mého názoru všechny kumulativní pohádky (převážně se zvířecí tematikou), ostatně to zmiňuje i Propp (1999, s. 303): „*Pro pestrost*

slovesného výrazu jsou tyto pohádky oblíbenou dětskou zábavou, protože děti milují nová, výrazná a živá slovíčka, jazykolamy apod. Evropské kumulativní pohádky mohou být plným právem označeny za převážně dětský žánr.“ Kumulativní pohádka, jak jsem se již na začátku zmínila v kapitole 3.2, je určena těm nejmenším dětem, a to zejména dětem v druhé fázi předčtenářského období. (Gebhartová, 1987)

K cíli č. 2 jsem formulovala následující výzkumné otázky:

1. Jaké metody práce s knihou se nejvíce osvědčily při práci s kumulativní pohádkou?

Při práci s kumulativní pohádkou se mi nejvíce osvědčilo vytvořit si s dětmi předem příjemnou atmosféru, sednout si spolu na koberec a děti vtáhnout do děje s využitím interaktivního čtení. Pomohlo mi být připravená na jakoukoliv situaci a umět dětem správně odpovědět na otázky. Velice užitečné pro mě byly předem připravené pomůcky, zejména didaktický materiál, který jsem si naskenovala, vytiskla a zalaminovala, obrázkové knihy, rekvizity, loutky, masky a maňásky.

Pro děti předškolního věku využíváme při zprostředkování pohádek nejčastěji předčítání, event. vyprávění. Snažíme se s dětmi navázat spojení například očním kontaktem, verbální a neverbální komunikací, tj. využíváme tzv. interaktivní čtení. Tyto metody, jak se již zmiňuji v kapitole 4.1, jsou u dítěte velice důležité pro rozvoj mozkové činnosti a zdokonalení slovní zásoby. Zásadní je rovněž pro porozumění textu i využívání čtenářských strategií.

2. Které čtenářské strategie se nejvíce osvědčily při práci s kumulativní pohádkou?

V kapitole 4.1 jsem se zmínila, že čtenářské strategie jsou takzvaným nástrojem pro rozvoj porozumění čtenému a v mateřské škole předčítanému. Děti jsou touto metodou donuceny přemýšlet nad obsahem pohádky, kterou poslouchají. Jak popisuje Koželuhová (2022), v praxi se nejvíce osvědčil proces: modelování, pokládání otázek, doplňující otázky a sledování. Tato metoda se dá použít u jakékoliv pohádky. Při jejich využití v případě zprostředkování autorské pohádky se mi nejvíce osvědčila čtenářská strategie propojování a hledání souvislostí s dosavadními zkušenostmi s jinými texty, vizualizace (zapojení všech smyslů: sluch, zrak, hmat, čich, chuť), usuzování a předvídaní, hodnocení a na závěr shrnování příběhu, kdy dětem klademe otázky a graficky znázorňujeme příběh.

3. Které aktivity z nabídky děti preferovaly?

Děti nejvíce zaujala dramaturgizace pohádky, kdy si mohly půjčit kostýmy a stát se tak herci divadelní scény ve třídě. Nejčastěji byla z metod dramatické výchovy využívána hra v roli, práce s rekvizitou a zástupné předměty a loutky. Děti se při dramaturgizaci naučily mluvit před ostatními dětmi a nestydět se.

Dalšími preferovanými aktivitami byly činnosti spojené s pohybem, například překážková dráha, při které se děti mohly vyřadit a vybit si dostatečně energii nastřádanou během dne. Vyzkoušely si plazení, skoky, přeskoky, podlézání překážek a balancování.

4. Které knihy děti nejvíce oslovily?

Z lidových pohádek se všem dětem líbila „Veliká řepa“. Myslím si, že důvodem bylo zpracování obrázkové knihy s piktogramy, kdy si děti mohly knížku během celého týdne půjčovat a prohlížet.

Z moderních pohádek se dětem nejvíce líbila kniha „Nový domek pro myšku“ a myslím si, že nejvíce je zaujala v knize typografie knihy (díra – domečky zvířat), která u dětí rozvíjí zejména smysly. Děti si tak mohly na vlastní kůži vyzkoušet, jak se plyšová myška protahuje dírou a jestli se tam to jablíčko už vejde, nebo ne. Velice lákavé jsou současně také ilustrace Petra Horáčka.

K cíli č. 3 jsem formulovala následující výzkumné otázky:

1. V jakých očekávaných výstupech děti vykazovaly zvýšenou potřebu podpory (před realizací výzkumu, tj. pretestu)?

Výsledky zde prezentované vychází ze záznamového archu (viz tabulka č. 1 níže) a následující grafy, které výsledky individualizují, umožňují tak sledovat pokrok jednotlivých dětí a poskytnout dětem potřebu v oblastech, v nichž byly zjištěny nedostatky v jejich osvojení.

Tabulka č. 1 – očekávané výstupy před prací s kumulativní pohádkou a po ní

Červenou barvou – pretest (před prací s kumulativní pohádkou)

Modrou barvou – posttest (po práci s kumulativní pohádkou)

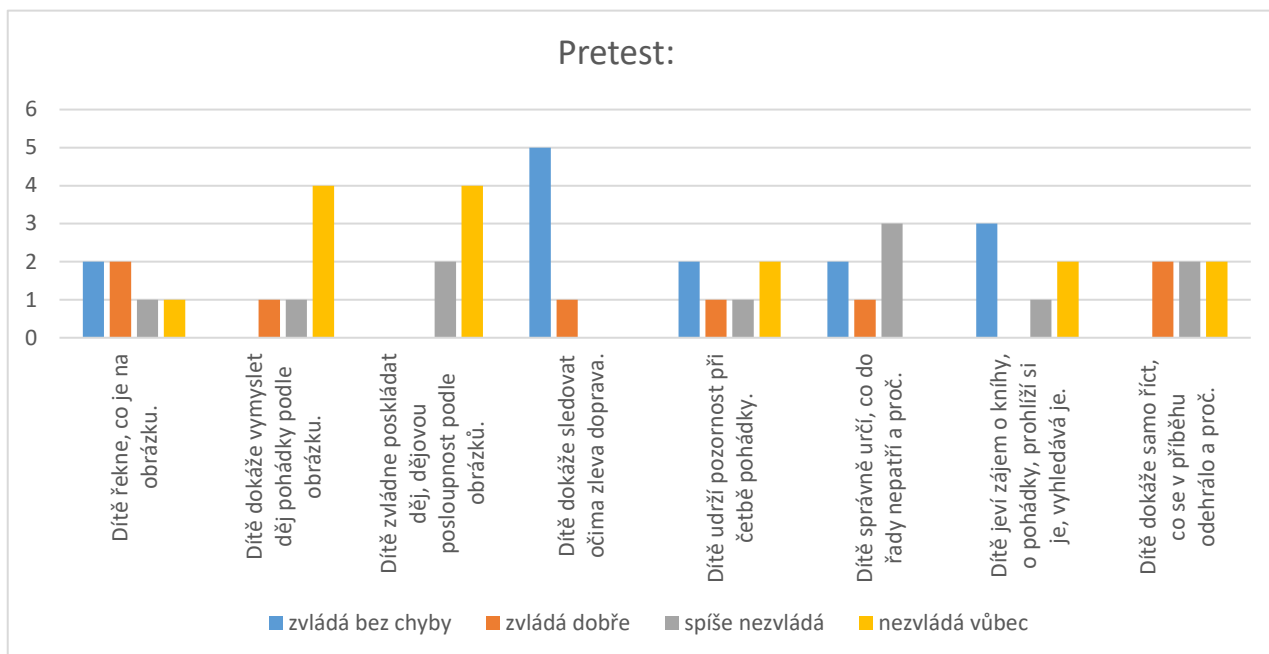
Stupeň hodnocení:

1 – zvládá bez chyby 2 – zvládá dobře 3 – spíše nezvládá 4 – nezvládá vůbec

Konkrétní výstupy / jména dětí:	Anička	Jayden	Jolanka	Olivia	Michael	Dominik	Celkový počet bodů:
1 Dítě řekne, co je na obrázku.	2 1	2 1	1 1	1 1	3 2	4 3	13 9
2 Dítě dokáže vymyslet děj pohádky podle obrázků.	4 3	4 3	3 1	2 1	4 3	4 4	21 15
3 Dítě zvládne poskládat děj, dějovou posloupnost podle obrázků.	4 2	4 1	3 1	3 1	4 2	4 3	22 10
4 Dítě dokáže sledovat očima zleva doprava.	1 1	1 1	1 1	1 1	1 1	2 1	7 6
5 Dítě udrží pozornost při četbě pohádky.	1 1	3 2	1 1	2 2	4 3	4 3	15 12
6 Dítě správně určí, co do řady nepatří a proč.	3 2	2 1	1 1	1 1	3 2	3 2	13 9
7 Dítě jeví zájem o knihy, o pohádky, prohlíží si je, vyhledává je.	1 1	4 2	1 1	1 1	4 2	3 1	14 8
8 Dítě dokáže samo říct, co se v příběhu odehrálo a proč.	3 2	3 3	2 1	2 1	4 3	4 3	18 13
Celkový počet bodů za jednotlivé dítě:	19 13	23 14	13 8	13 9	27 18	28 20	

Z grafu č. 1 je patrné, že dětem dělalo veliké potíže převyprávět a poskládat děj pohádky podle obrázků. Na rozvoj těchto oblastí jsem se tedy také více zaměřila při návrhu lekcí a jejich realizaci.

Graf č. 1 – Pretest (Na grafu jsou zobrazeny na ose x očekávané výstupy a míra jejich zvládnutí, osa y znázorňuje počet zkoumaných dětí)

Protože výsledky dětí, jak je patrné i z grafu č. 1, byly dost nevyrovnané, rozhodla jsem se výsledky individualizovat:

Dítě dokáže vymyslet děj pohádky podle obrázku:

- Anička, Jayden, Michael a Dominik – nezvládli vůbec převyprávět děj pohádky.
- Jolanka – spíše nezvládla převyprávět děj pohádky.
- Olivie – zvládala dobře převyprávět děj pohádky.

Dítě zvládne poskládat děj, dějovou posloupnost podle obrázků:

- Anička, Jayden, Michael a Dominik – nezvládli vůbec poskládat dějovou posloupnost pohádky.
- Jolanka a Olivie – spíše nezvládli poskládat dějovou posloupnost pohádky.

2. V jakých očekávaných výstupech se děti nejvíce zlepšily?

Z grafu č. 2 a 3 můžeme vyčíst, že největší posun byl u dětí zaznamenán ve výstupu „zvládne poskládat děj, určí dějovou posloupnost podle obrázků.“ V pretestu děti dosáhly

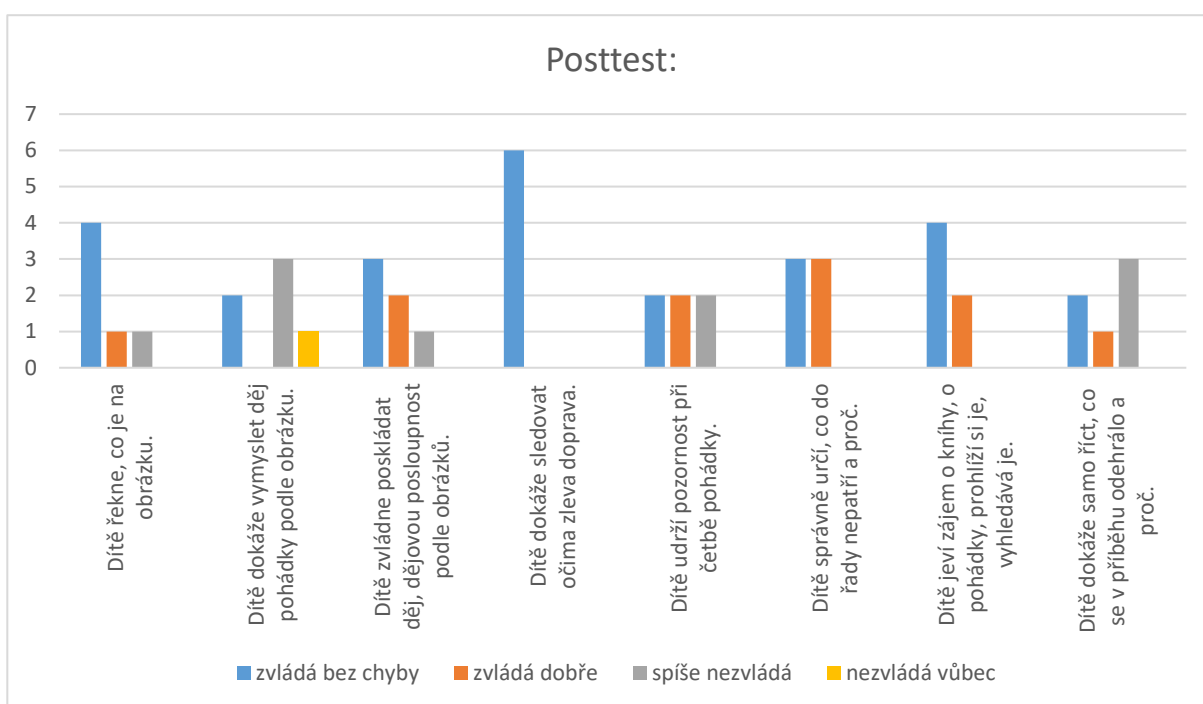
v průměru 22 bodů, v posttestu 10 bodů (připomeňte, že čím více bodů, tím horší výsledek dítěte, viz kapitola 5.5, měly děti v očekávaném výstupu).

Z grafu č. 2 je patrné, že žádné z dětí nemělo problém ve sledování očima zleva doprava. Také je zde vidět, že zvládaly bez chyby popsat, co je na obrázku, a dokonce většina z dětí jeví zájem o pohádkové knihy a jejich prohlížení. Dle grafu č. 3 můžeme vidět největší posun u seřazování děje dle logické posloupnosti podle obrázků.

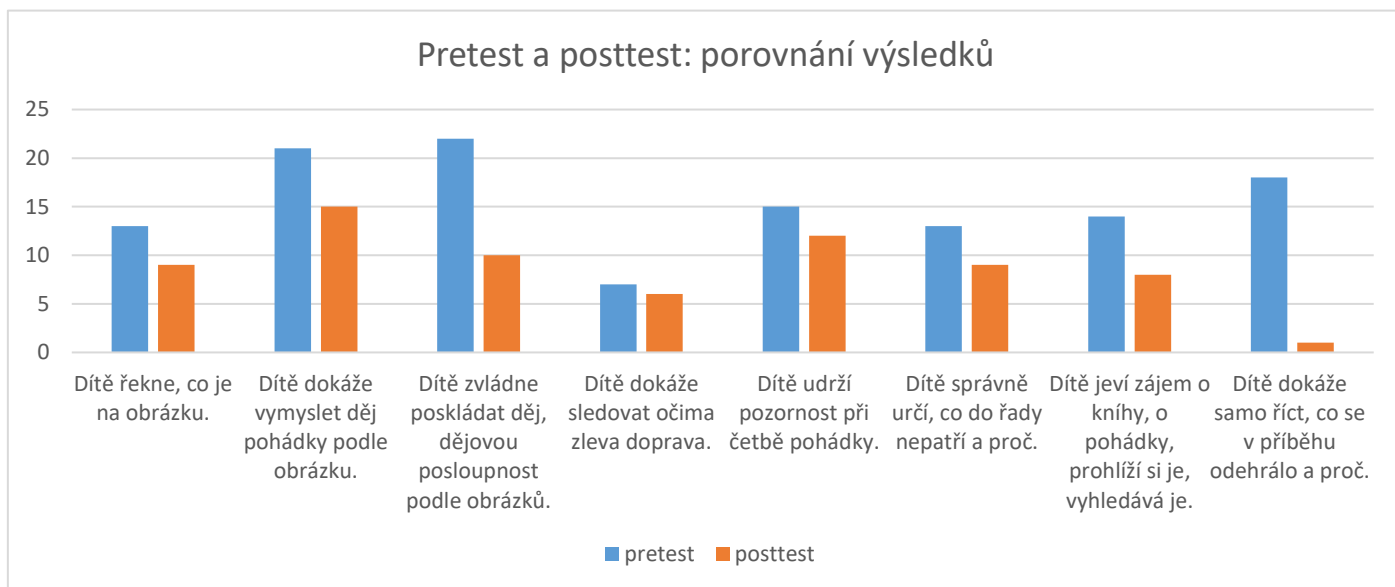
Konkrétně:

- Jayden, Jolanka, Olivie – zvládly poskládat děj bez chyby.
- Anička, Michael – zvládly dobře poskládat děj.
- Dominik – spíše nezvládal poskládat děj.

Graf č. 2 – Posttest (Na grafu jsou zobrazeny na ose x očekávané výstupy a míra jejich zvládnutí, osa y znázorňuje počet zkoumaných dětí)

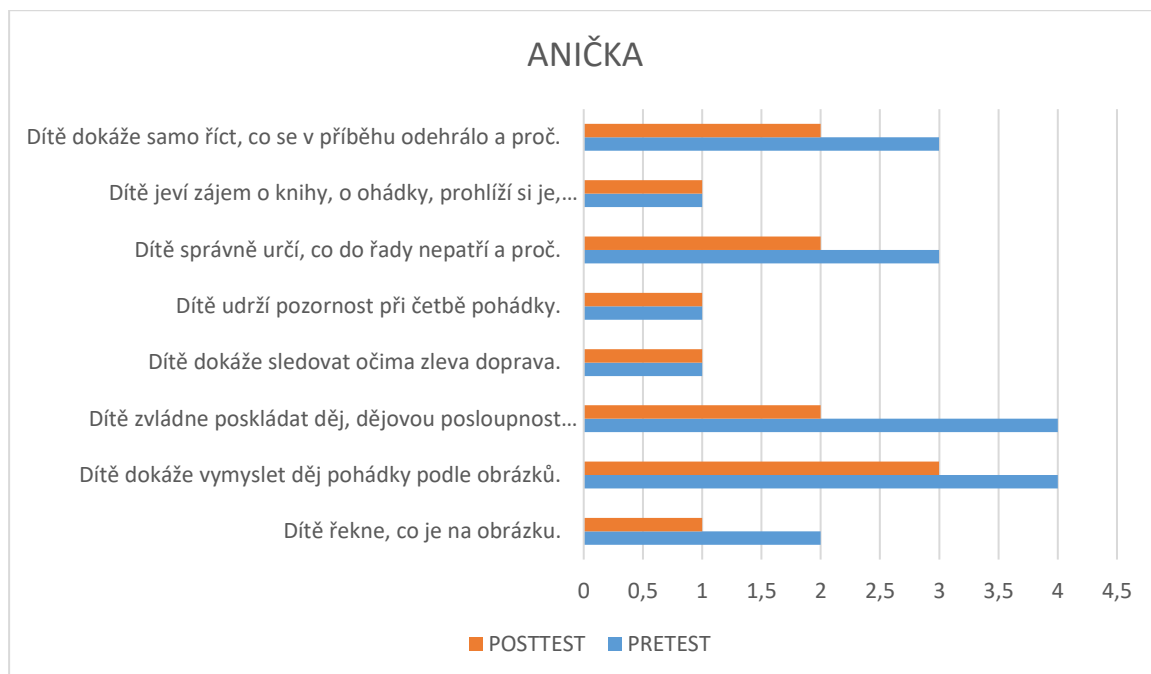

Graf č. 3: Porovnání výsledků dětí mezi pretestem a posttestem (Na grafu jsou zobrazeny na ose x očekávané výstupy a míra jejich zvládnutí, osa y znázorňuje součet všech bodů u všech zkoumaných dětí, přičemž nejvyšší počet bodů je nejhorší výsledek a nejnižší počet bodů je nejlepší výsledek (viz kapitola 5.5))

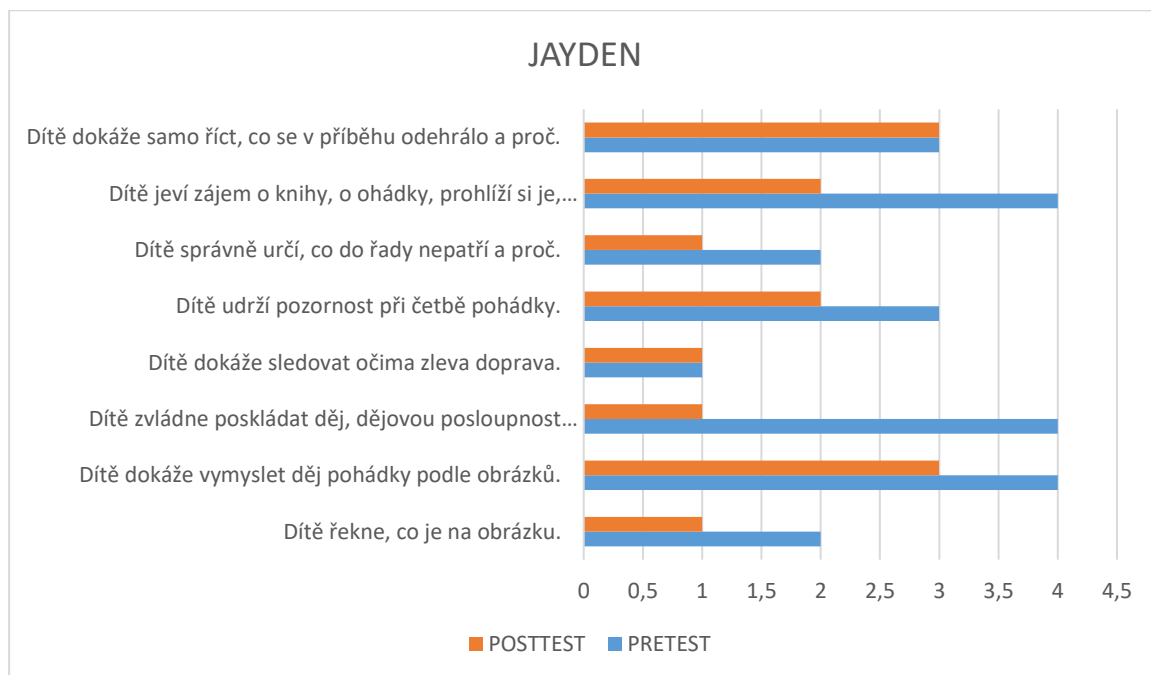

Podrobnější grafy jednotlivých dětí z výzkumného vzorku, kde lze vidět posun v jednotlivých očekávaných výstupech od pretestu (modrá barva) po posttest (oranžová barva). Podrobněji jsou výsledky komentovány na následujících stranách.

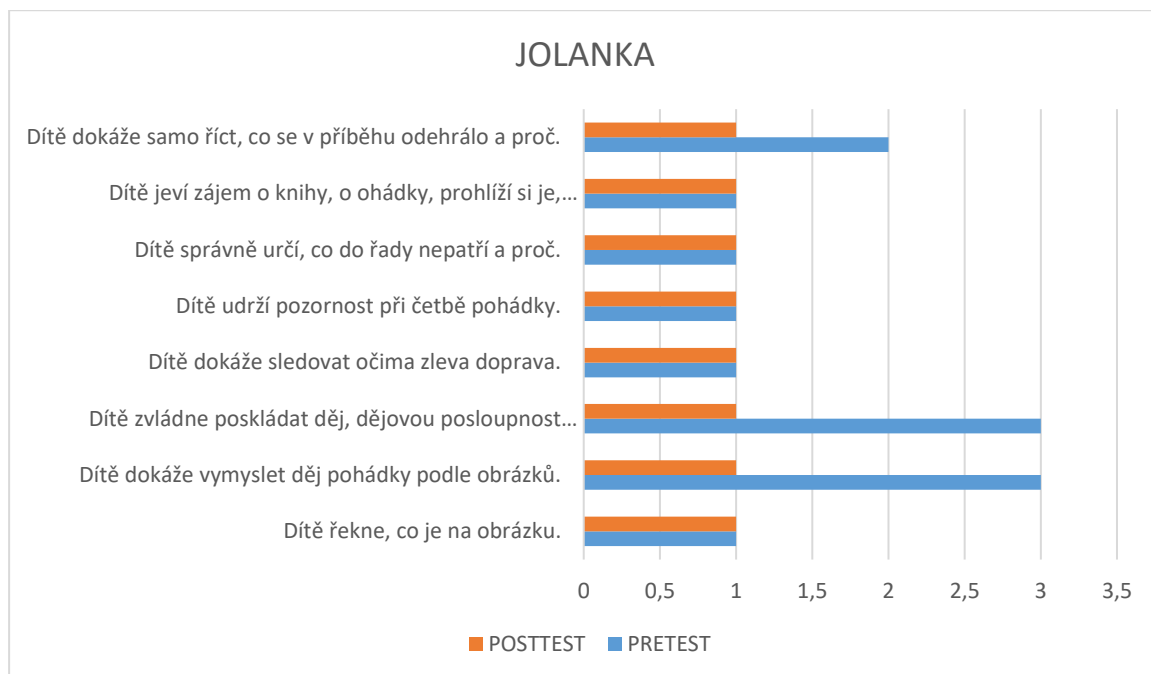
Graf č. 4 – Anička (Na grafu jsou zobrazeny na ose x míra zvládnutí očekávaného výstupu u jednotlivého dítěte, osa y znázorňuje očekávané výstupy)

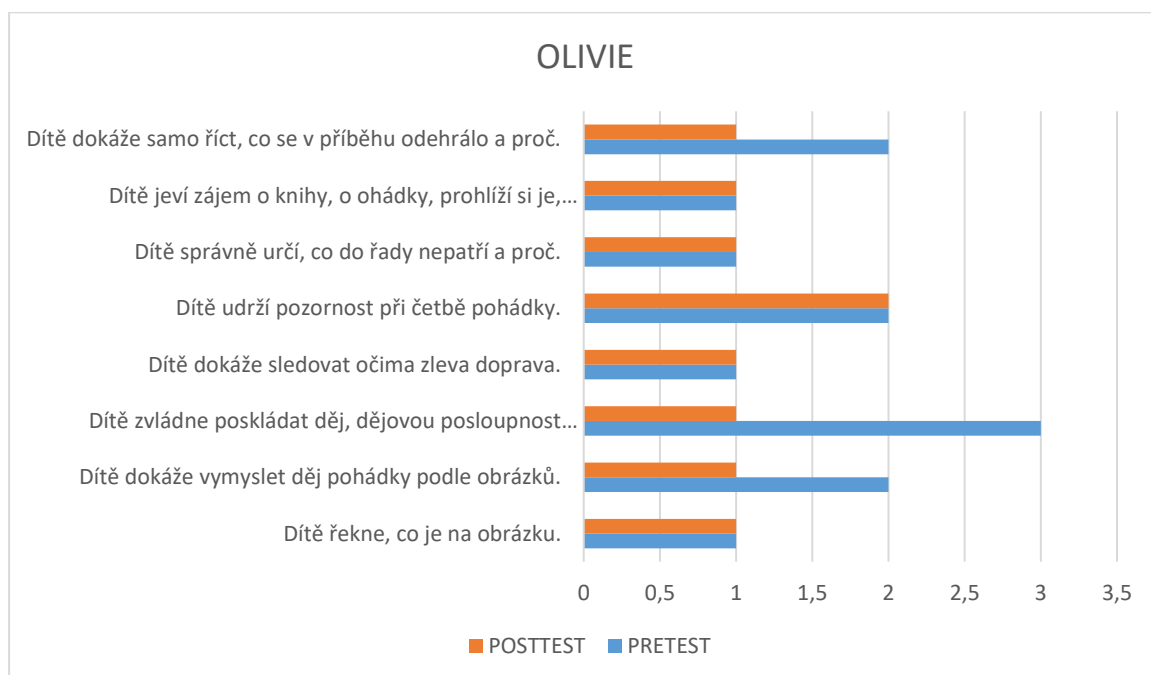
Graf č. 5 – Jayden (Na grafu jsou zobrazeny na ose x míra zvládnutí očekávaného výstupu u jednotlivého dítěte, osa y znázorňuje očekávané výstupy)

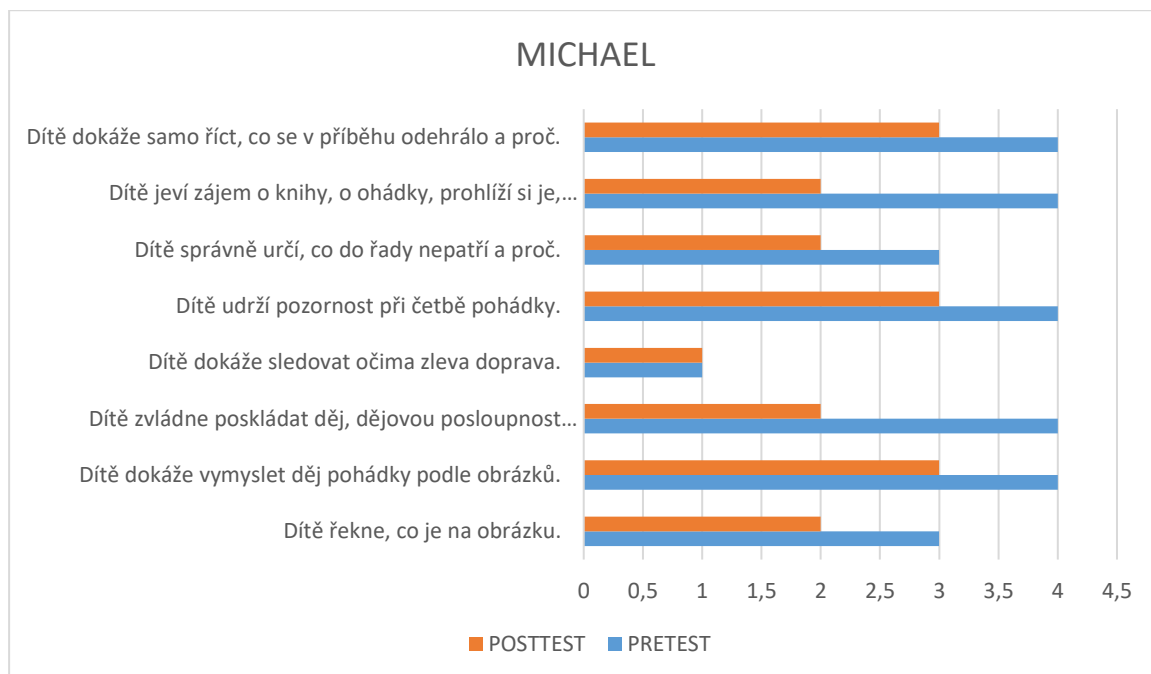
Graf č. 6 – Jolanka (Na grafu jsou zobrazeny na ose x míra zvládnutí očekávaného výstupu u jednotlivého dítěte, osa y znázorňuje očekávané výstupy)

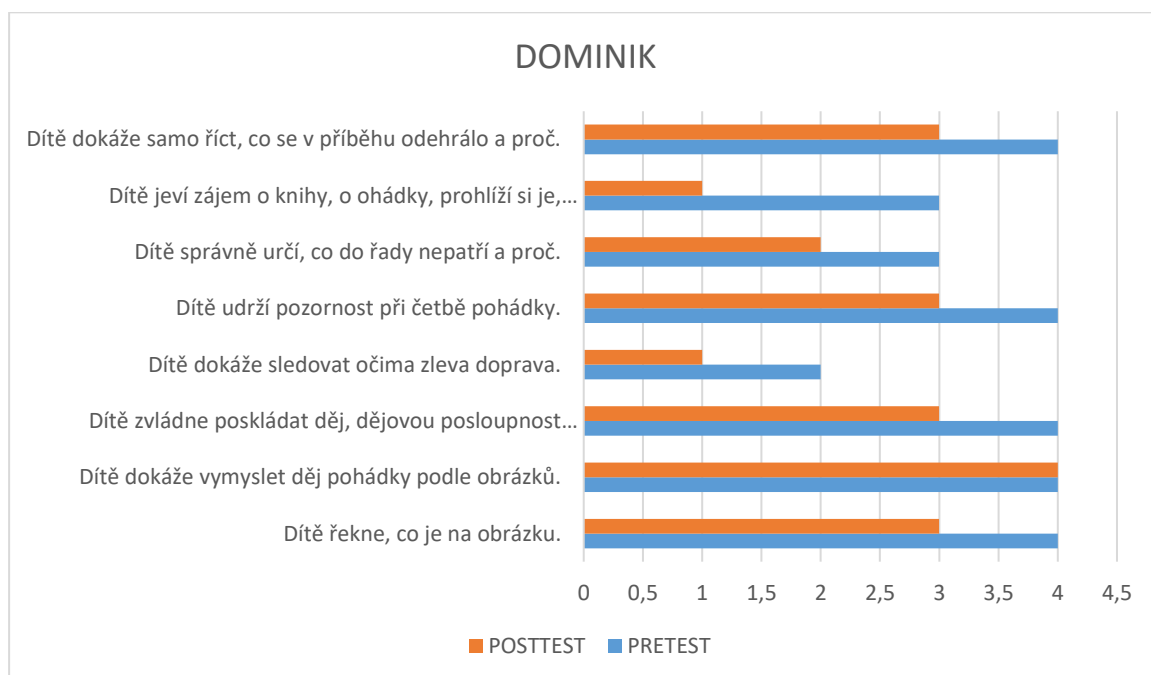
Graf č. 7 – Olivie (Na grafu jsou zobrazeny na ose x míra zvládnutí očekávaného výstupu u jednotlivého dítěte, osa y znázorňuje očekávané výstupy)

Graf č. 8 – Michael (Na grafu jsou zobrazeny na ose x míra zvládnutí očekávaného výstupu u jednotlivého dítěte, osa y znázorňuje očekávané výstupy)

Graf č. 9 – Dominik (Na grafu jsou zobrazeny na ose x míra zvládnutí očekávaného výstupu u jednotlivého dítěte, osa y znázorňuje očekávané výstupy)

3. V jakých očekávaných výstupech nedošlo ke zlepšení?

V žádných očekávaných výstupech nebylo zaznamenáno, že by se dítě nezlepšilo. Ba naopak, všechny děti se zlepšily ve všech očekávaných výstupech.

Avšak přesto nemůžeme hovořit o vynikajícím naplnění očekávaného výstupu u všech dětí. Jen 50 % dětí zařazených do výzkumu zvládlo po realizaci aktivit, které pracovaly s rozvoj čtenářské pregramotnosti, seřadit děj kumulativní pohádky podle logické posloupnosti. Dalších 33 % dětí zařazených do výzkumu zvládlo celkem dobře seřadit děj kumulativní pohádky podle logické posloupnosti a jen 17 % dětí zařazených do výzkumu spíše nezvládlo seřadit děj kumulativní pohádky podle logické posloupnosti.

Konkrétně:

- Jayden, Jolanka a Olivie – zvládli poskládat dějovou posloupnost bez problému, jak u autorské, tak u lidové pohádky.
- Michael a Anička – zvládli poskládat dějovou posloupnost u lidových pohádek, ale nezvládli poskládat dějovou posloupnost u autorských pohádek.
- Dominik – zvládl poskládat jen jednu lidovou pohádku, u ostatních si nevěděl rady a u autorských pohádek nezvládl poskládat žádnou dějovou posloupnost.

Další sledovanou oblastí bylo převyprávění děje kumulativní pohádky: jen 33 % dětí zvládlo převyprávět děj kumulativní pohádky na základě ilustrace, dalších 17 % dětí zařazených do výzkumu zvládlo celkem dobře převyprávět děj kumulativní pohádky na základě ilustrace a celých 17 % dětí nezvládlo vůbec převyprávět děj kumulativní pohádky na základě ilustrace.

Konkrétně:

- Jolanka a Olivie – zvládly vymyslet děj pohádky podle obrázků, jak u autorských pohádek, tak u lidových pohádek.
- Anička, Jayden, Michael – spíše nezvládali vymyslet děj pohádky u autorských pohádek, na rozdíl lidové pohádky zvládali docela dobře vymyslet děj pohádky.
- Dominik – nezvládal vůbec vyprávět děj pohádky ani u lidových, ani u autorských pohádek a bude v této oblasti potřebovat největší oporu.

Poslední sledovanou oblastí, na kterou se blíže zaměřím, je dovednost dětí zařazených do výzkumu v oblasti shrnování děje kumulativní pohádky. Jen 33 % dětí zařazených do výzkumu

zvládlo bez chyby říct, co se v příběhu odehrálo. 17 % dětí zařazených do výzkumu zvládlo celkem dobře říct, co se v příběhu odehrálo a celých 50 % dětí zařazených do výzkumu spíše nezvládalo říct, co se v příběhu odehrálo a proč.

Konkrétně po dětech:

- Jolanka a Olivie – dokázaly samy říct, co se v příběhu odehrálo a proč, jak u lidových pohádek, tak u autorských pohádek.
- Anička – zvládla vyprávět příběh lidových pohádek, ale u autorských pohádek si byla jistá jen u jedné autorské pohádky „Nový domek pro myšku“, u další pohádky nevěděla.
- Jayden, Michael, Dominik – zvládli vyprávět příběh jen některých lidových pohádek, ale nedokázali vyprávět příběh autorských pohádek.

Z výsledků pretestu bylo patrné, že Dominik bude potřebovat největší podporu. Dosáhl nejvyššího počtu bodů (28), v posttestu se zlepšil o celých 8 bodů. Největší posun byl zaznamenán v zájmu o knihy. Nejprve o ně nejevil skoro žádný zájem, po realizaci lekcí začal o knihy projevovat výrazný zájem. Sám si je chodil půjčovat a prohlížet.

V pretestu se také ukázala potřeba vysoké míry podpory u Michaela (v pretestu získal 27 bodů), v posttestu byl zaznamenán posun o 9 bodů. Největší pokrok udělal ve skládání děje, dějové posloupnosti podle obrázků a také se zvýšil jeho zájem o knihy.

Jayden získal v pretestu 23 bodů, v posttestu o 9 bodů méně. U Jaydny se výrazně zlepšil výsledek ve skládání děje, dějové posloupnosti podle obrázků a v oblasti zájmu o knihy.

Anička v pretestu dosáhla 19 bodů a v posttestu se zlepšila o 6 bodů. Její největší pokrok byl poskládání děje, dějové posloupnosti podle obrázků.

Nejlépe si v pretestu vedly Jolanka a Olivie (obě 13 bodů). Jolanka se zlepšila o 5 bodů a Olivie se zlepšila o 4 body. Jolanka udělala největší pokrok ve vymýšlení děje pohádky podle obrázků a ve skládání dějové posloupnosti podle obrázků. Olivie se nejvíce zlepšila ve skládání děje, dějové posloupnosti podle obrázků.

Nejméně znatelný posun byl u očekávaného výstupu, kdy dítě dokáže sledovat očima zleva doprava. A to zejména proto, že tento očekávaný výstup zvládli až na Dominika všichni. Dominik u tohoto výstupu získal 2 body, ostatní měli 1 bod, tj. zvládli tento očekávaný výstup bezproblémově.

4. U jakých dětí došlo k největšímu posunu?

Z tabulky č. 1 (viz výše) lze vyčíst, že největší posun z celkového hodnocení byl zaznamenán u Jaydena. Z 23 bodů se zlepšil na celých 14 bodů⁴. Zlepšil se zejména v těchto očekávaných výstupech: „dítě řekne, co je na obrázku; dítě dokáže vymyslet děj pohádky podle obrázků; dítě zvládne poskládat děj, dějovou posloupnost podle obrázků; dítě dokáže sledovat očima zleva doprava; dítě udrží pozornost při četbě pohádky; dítě správně určí, co do řady nepatří a proč; dítě jeví zájem o knihy, o pohádky, prohlíží si je, vyhledává je; dítě dokáže samo říct, co se v příběhu odehrálo a proč.“

Nejmenší posun byl zaznamenán u Dominika. Ten vykazoval problémy v několika oblastech. A to konkrétně v těchto očekávaných výstupech: „dítě řekne, co je na obrázku; dítě dokáže vymyslet děj pohádky podle obrázků; dítě zvládne poskládat děj, dějovou posloupnost podle obrázků; dítě udrží pozornost při četbě pohádky; dítě správně určí, co do řady nepatří a proč; dítě dokáže samo říct, co se v příběhu odehrálo a proč.“ Naopak se Dominik zlepšil v těchto očekávaných výstupech: „dítě dokáže sledovat očima zleva doprava; dítě jeví zájem o knihy, o pohádky, prohlíží si je, vyhledává je.“

Hodnocení celkem od očekávaného výstupu, u něhož byla zaznamenána nejvyšší potřeba u dětí na základě pretestu:

Dítě zvládne poskládat děj, dějovou posloupnost podle obrázků. (22 bodů)

Dítě dokáže vymyslet děj pohádky podle obrázků. (21 bodů)

Dítě dokáže samo říct, co se v příběhu odehrálo a proč. (18 bodů)

Dítě udrží pozornost při četbě pohádky. (15 bodů)

Dítě jeví zájem o knihy, o pohádky, prohlíží si je, vyhledává je. (14 bodů)

Dítě řekne, co je na obrázku. Dítě správně určí, co do řady nepatří a proč. (13 bodů)

Dítě dokáže sledovat očima zleva doprava. (7 bodů)

⁴ Čím vyšší číslo v bodování, tím horší výsledek. Protože v hodnotící tabulce s očekávanými výstupy jsme si určili stupeň hodnocení jako ve škole: 1 nejlepší – 4 nejhorší. A bodování jsem poté sčítala v tabulce č.1.

Zde můžeme vidět, že nejvíce děti ovládají sledovat očima zleva doprava a nejhůře na tom jsou s poskládáním děje, dějové posloupnosti podle obrázků.

Hodnocení celkem od očekávaného výstupu, u něhož byl zaznamenán největší problém v posttestu, tj. po realizaci lekcí:

Dítě dokáže vymyslet děj, pohádky podle obrázků. (15 bodů)

Dítě dokáže samo říct, co se v příběhu odehrálo a proč. (13 bodů)

Dítě udrží pozornost při četbě pohádky (12 bodů)

Dítě zvládne poskládat děj, dějovou posloupnost podle obrázků. (10 bodů)

Dítě řekne, co je na obrázku. Dítě správně určí, co do řady nepatří a proč. (9 bodů)

Dítě jeví zájem o knihy, o pohádky, prohlíží si je, vyhledává je. (8 bodů)

Dítě dokáže sledovat očima zleva doprava. (6 bodů)

Z výše uvedeného výčtu a tabulky č. 1 (viz výše) je patrné, že děti nejlépe ovládaly sledování očima zleva doprava. To se v pořadí nezměnilo. Naopak s největšími problémy se potýkaly děti od začátku při naformulování děje podle obrázků. Ani intervence při samotných realizovaných lekcích nepomohla, protože v posttestu nebylo zaznamenáno výrazné zlepšení této dovednosti. Do budoucna vidím potřebu dětí v této oblasti (vztahující se k porozumění příběhu i předmatematických dovednostech) postupně, systematicky a s individuální pomocí rozvíjet.

K cíli č. 4 jsem formulovala následující výzkumné otázky:

1. Jaká doporučení do praxe pro práci s kumulativní pohádkou bych navrhovala pro učitelky mateřských škol?

Nejprve bych ráda doporučila všem pedagogům mateřských škol, aby podnikli častější návštěvy knihoven. Všimla jsem si při rozhovorech s dětmi a jejich pozorování při práci s knihou, že rodiče příliš často s dětmi do knihoven nechodí, a že ani mateřská škola nepodniká hromadné návštěvy knihoven. Děti tím pádem mají omezené čtenářské podněty, při

kterých se vytváří kladný vztah ke knihám. V každé mateřské škole by měla být bohatá sbírka dětské literatury. Já jsem měla možnost při své pedagogické praxi vidět několik mateřských škol státních i alternativních a musím podotknout, že čtecí koutky ve třídách byly jen zřídka.

Pro práci s kumulativní pohádkou bych doporučila věnovat se každé pohádce alespoň týden. Ve většině případů se pohádky jako téma řeší jeden celý týden a v tomto týdnu chtějí učitelky přiblížit dětem děj 5 pohádek. Přijde mi, že 5 pohádek na týden je obrovské množství a že děti nejsou schopny si pohádku vůbec užít a vzít si z ní nějaké ponaučení.

Nejvíce se mi při práci s kumulativní pohádkou osvědčily zalaminované obrázky dějové posloupnosti a nechávat dětem možnost si pohádku samy poskládat a převyprávět dle vlastní fantazie. Při opakovaném nabízení pohádky si děti děj lépe zapamatují. Další skvělou pomůckou při práci s kumulativní pohádkou je hra v roli, práce s rekvizitou, zástupné předměty a loutky či samotná dramatizace pohádky. Všude na školkách se divadla většinou hrají a děti jen sedí a koukají. Nejlepší je děti postavit přímo do role herce a celý děj si zahrát s dopomocí vypravěče – pedagoga, který jim v průběhu hraní napomáhá. Děti to moc bavilo a děj si tak více zafixovaly a zapamatovaly. A v neposlední řadě je velice důležité dětem pohádky číst při ranním kruhu, vtáhnout je do děje, používat správné metody při práci s knihou, jak již zmiňuji v kapitole 4.1. V mateřských školách se čte hodně často jen při odpoledním spánku, ale u odpoledního spánku nejde vždy děti vtáhnout do děje a klást otázky, protože je pro ně v tu chvíli důležité si odpočinout a u menších dětí dokonce i spát. Takže si děti děj pohádky téměř nikdy nezapamatují, protože mezitím usnou. Touto problematikou se již zabývala ve své bakalářské práci Hliněnská (2017, s. 97) „*Prokázalo se, že předčítání před odpočinkem není jedinou metodou, kterou učitelky ve své práci s knihou používají a jsou schopní vyhradit si čas během dne i pro jiné metody.*“

Nejvíce by potřeboval pomoci v rámci práce s kumulativní pohádkou Dominik. Vzhledem k jeho nerozvinuté osobnosti a podezření na vývojovou dysfázii bych doporučila pracovat s Dominikem individuálně, v klidném prostředí s menším kolektivem dětí. Vyzorovala jsem, že když má Dominik dostatečný prostor a klid na práci, lépe se soustředí a lépe se mu pracuje. Jsem přesvědčena, že by mu prospěl individuálnější přístup.

U Michaela bych doporučila nejprve pracovat na logopedické stránce řeči a pak dále rozvíjet řeč při práci s kumulativní pohádkou. Michael měl potíže mluvit souvisle a tvořit sám věty. Jen opakoval věty po mně nebo jednoslovně odpovídal na otázky.

S Jaydnem je bohužel větší problém s tvrdohlavostí než s prací s kumulativní pohádkou. Neměl zájem o spolupráci ani v kolektivu, ani individuálně. Věřím tomu, že kdyby Jayden byl v menším kolektivu dětí, byl by ochotný mluvit a spolupracovat.

Anička má lehkou dysfázii a je u ní potřeba se více věnovat rozvoji řeči. Je schopná vyprávět, ale potřebuje dostatek času a prostoru, aby ze sebe dostala přesně tu myšlenku, kterou chce sama říct.

Olivii a Jolance se vedlo asi nejlépe z celé zkoumané skupiny dětí. U obou holčiček bych navrhovala více obrázkových podnětů a prostor pro komunikaci a vyprávění. Mají výbornou fantazii a jsou schopné obě převyprávět příběh podle obrázků, aniž by ten příběh předem znaly.

9 DISKUZE

Po zpracování tématu své práce bych ráda poukázala především na důležitost zařazování kumulativní pohádky v mateřských školách. Kniha/pohádka sama o sobě je velikým pomocníkem při sestavování třídního vzdělávacího plánu. Během výzkumu jsem si uvědomila, jak moc děti potřebují pohádky pro svůj rozvoj.

Z charakteristiky kumulativní pohádky jsem zjistila, že zpravidla jsou sice určeny těm nejmenším dětem (tj. předškolním dětem v předčtenářském období), a že hlavními postavami bývají zvířata, ale také jsem si potvrdila, že děti zařazené do výzkumného vzorku, nejsou schopny vymyslet děj pohádky podle obrázků a ani děj podle obrázků neposkládají. Je pro ně náročnější určit dějovou posloupnost u autorských pohádek než u lidových pohádek. Lidové pohádky jsou pro děti známější, kratší a přímočařejší, proto jsou schopné si děj pohádky lépe zapamatovat a určit také dějovou posloupnost nebo převyprávět příběh podle obrázků.

Ve vztahu ke kumulativní pohádce poukazuje Hliněnská (2017) na několik výzkumných zjištěních:

- že s úmyslem naučit děti dovednosti převyprávět děj učitelky nejvíce využívají pokládání otázek po dočtení pohádky nebo příběhu; s touto metodou pracuje většina dotazovaných učitelek;
- obrázků, na kterých jsou jednotlivé části děje, s jejichž pomocí mají děti sestavit děj pohádky nebo příběhu, využívá více než polovina dotazovaných učitelek;
- postupné opakování děje pohádky během samotného čtení využívá více než jedna třetina dotazovaných učitelek;
- jen malá část dotazovaných učitelek používá při práci s pohádkou pomůcky, jako jsou maňásky, loutky, případně využívá metodu dramatizace příběhů.

Dle této sondy je patrné, že pedagogové v mateřských školách s pohádkou pracují a využívají aktivity směřující k porozumění pohádky, rozvoji slovní zásoby a dovednosti převyprávět příběh. Hliněnská (2017, s. 96) dále upozorňuje ve svém výzkumu na to, že metodu práce s knihou využívá jen 33 učitelek z celkového počtu 70 dotazovaných. Ve většině případů učitelky pokládají otázky dětem až po přečtení příběhu. V hojném počtu také poukazuje na to, že učitelky používají obrázky, které představují dějovou posloupnost. Dětem také většinou

představí příběh pomocí maňásků nebo loutkového divadla, dramatizací příběhu, aby se dětem lépe vybavoval děj příběhu. Hliněnská (2017) také uvádí ve svém výzkumu, že učitelky mateřských škol využívají větší škálu metod na podporu a rozvoj komunikativních kompetencí. V odpovědích učitelek se ve většině případů opakují tyto odpovědi: čtení na pokračování, řazení a skládání dějových částí, jak šly za sebou, doplnění děje pohádky nebo příběhu dětmi po skončení předčítání dle jejich fantazie.

Je zajímavé, že většina učitelek v odkazované sondě používá při práci s jakoukoliv pohádkou obrázky dějové posloupnosti. Ale jak je možné, že děti nejsou schopné děj ve většině případů převyprávět nebo poskládat? Nebo učitelky záměrně děti rozvíjí v této oblasti, protože si všimly, že děti s ní mají problémy? Je to tím, že se dnešní doba mění více v digitální svět a děti prokazují nižší dovednosti v této oblasti, jak uvádí např. Spitzer (2014) v *Digitální demenci?* Rodiče – mnohdy v dobré víře, že rozvíjí dítě – záměrně dětem nabízí počítače, tablety a různé interaktivní výukové materiály (Spitzer, 2014). Tato média však nikdy nemohou nahradit četbu a práci s knihou. Protože právě chvíle, strávené nad knihou a s blízkým člověkem, jsou ty nejkrásnější a nenahraditelné.

10 ZÁVĚR

Hlavním cílem práce bylo hlavně vybrat vhodné kumulativní pohádky pro děti předškolního věku, navrhnout lekce s vybranými knihami, realizovat lekce a sledovat reakce dětí v různých očekávaných výstupech směřujících k rozvoji čtenářských kompetencí a jazykových dovedností. Tyto znalosti a dovednosti budu podrobněji zkoumat u záměrně vybraných 6 dětí a sledovat jejich posun v těchto oblastech.

Psaní bakalářské práce v teoretické i praktické části mě obohatilo o mnoho nových informací týkajících se především literatury pro děti, čtenářské gramotnosti a pregramotnosti a jejího rozvoje skrze čtenářské strategie. V neposlední řadě jsem se více zdokonalila v práci s kumulativní pohádkou a rozvíjela své znalosti s metodou pro práci s knihou.

V praktické části jsem navrhovala a realizovala lekce pro práci s kumulativní pohádkou a výsledky popisuji v následujících odstavcích.

Pro realizaci mé praktické části jsem měla k dispozici 22 dětí, ze kterých jsem si dle kritérií vybrala 6 dětí a použila je jako výzkumný vzorek. Na základě akčního výzkumu jsem si na začátku určila problém z praxe. V mém případě jsem nejprve pozorovala děti, které potřebovaly rozvíjet řeč, souvislé vyjadřování, fantazii, logické myšlení, zrakové vnímání, soustředění a vztah ke knize. Před samotnými lekcemi jsem si stanovila 8 očekávaných výstupů (poskládat děj, dějovou posloupnost podle obrázků; vymyslet děj pohádky podle obrázků; říct, co se v příběhu odehrálo a proč; udržet pozornost při četbě pohádky; jevit zájem o knihy, o pohádky, prohlížet si je, vyhledávat je; říct, co je na obrázku; určit, co do řady nepatří a proč; sledovat očima zleva doprava), které chci u těchto 6 dětí zkoumat a zdokonalit. Nejprve jsem děti otestovala „pretestem“ a zjistila, co jim dělá největší problém. Po realizaci „pretestu“ jsem zjistila, že všem dětem dělá značný problém poskládat děj, dějovou posloupnost podle obrázků a vymyslet děj pohádky podle obrázků. Poté jsem realizovala a sestavila 6 lekcí s kumulativními pohádkami zaměřené na rozvoj řečových dovedností, čtenářských strategií, fantazii, komunikativních dovedností, zrakového vnímání, rozvoj schopností soustředit se, logického myšlení a upevnění pozitivního vztahu ke knize. Vybrala jsem si 3 lidové kumulativní pohádky a 3 autorské kumulativní pohádky, které jsem realizovala v průběhu 3 měsíců a které byly zaměřené na vybrané dovednosti. V průběhu realizace lekcí jsem neustále reflektovala a sledovala jejich posun. Po realizaci všech lekcí jsem děti opět otestovala

„posttestem“ za využití stejných testovacích otázek, aby bylo možné určit jejich posun ve sledovaných očekávaných výstupech.

Při výběru pohádek jsem se řídila charakteristikou kumulativní pohádky neboli také „řetězové“ pohádky, které se vyznačují zvláštní kompozicí. U těchto pohádek jde především o jednoduchý děj se stále opakujícími se, stupňujícími se prvky. Opakující se děj dětem napomáhá rozvíjet paměť a jazykové vyjadřování. Při práci s kumulativní pohádkou jsem si potvrdila, že se jedná zpravidla o pohádky zvířecí, tj. hlavní postavou bývají zvířata, a že jsou určeny zejména pro ty nejmenší děti. Dle mého názoru jsou kumulativní pohádky vhodné především pro děti předškolního věku, a to zejména dětem v druhé fázi předčtenářského období. (Gebhartová, 1987) Tyto pohádky můžeme rozdělit na lidové a moderní kumulativní pohádky, u moderních lze využít dobře jejich potenciál při práci s tzv. ustálenými prvky. Také jsem si v praktické části potvrdila, že zejména u autorských/moderních pohádek děti nebyly schopné převyprávět děj pohádky.

Tímto byla naplněna podstata 1. cíle.

Při práci s kumulativní pohádkou se mi nejvíce osvědčilo vytvořit si s dětmi předem příjemnou atmosféru, sednout si spolu na koberec a děti vtáhnout do děje s využitím interaktivního čtení. Pomohlo mi být připravená na jakoukoliv situaci a umět dětem správně odpovědět na otázky. Velice užitečné pro mě byly předem připravené pomůcky, zejména didaktický materiál, který jsem si naskenovala, vytiskla a zalaminovala, obrázkové knihy, rekvizity, loutky, masky a maňásky. Nejznámějším způsobem zprostředkování textu dětem předškolního věku je předčítání a vyprávění, a ten jsem využívala nejvíce. Snažíme se s dětmi navázat spojení například očním kontaktem, verbální a neverbální komunikací (tj. se zapojením interaktivního čtení). Tyto metody, jak se již zmiňuji v kapitole 4.1, jsou u dítěte velice důležité pro rozvoj mozkové činnosti a zdokonalení slovní zásoby. Dalším užitečným nástrojem při práci s kumulativní pohádkou se potvrdily čtenářské strategie, které u dětí rozvíjí porozumění čtenému a v mateřské škole předčítanému textu. Děti jsou touto metodou donuceny přemýšlet nad obsahem pohádky, kterou poslouchají. Jak popisuje Koželuhová (2022), v praxi se nejvíce osvědčil proces: modelování, pokládání otázek, doplňující otázky a sledování. Tato metoda se dá použít u jakékoliv pohádky. Zejména při použití autorské pohádky se osvědčily čtenářské

strategie propojování a hledání souvislostí s dosavadní zkušeností s jinými texty, vizualizace (zapojení všech smyslů: sluch, zrak, hmat, čich, chuť), usuzování a předvídání, hodnocení a na závěr shrnování příběhu, kdy dětem klademe otázky a graficky znázorníme příběh. Děti také zaujaly další nabídky aktivit, které jsem měla připravené, a tou byla například dramatizace pohádky. Dalšími preferovanými aktivitami byly činnosti spojené s pohybem, například překážková dráha, při které se děti mohly vyřadit a vybit si dostatečně energii, nastřádanou během dne. Vyzkoušely si plazení, skoky, přeskoky, podlézání překážek či balancování.

Z lidových pohádek se všem dětem líbila „Veliká řepa“. Myslím si, že důvodem bylo zpracování obrázkové knihy s piktogramy, kdy si děti mohly knížku během celého týdne půjčovat a prohlížet. Z moderních pohádek se dětem nejvíce líbila kniha „Nový domek pro myšku“ a myslím si, že nejvíce je zaujalo typografické zpracování knihy, zejména díry – domečků zvířátek, která u dětí rozvíjí zejména smysly. Děti si tak mohly na vlastní kůži vyzkoušet, jak se plyšová myška protahuje dírou a jestli se tam to jablíčko už vejde, nebo ne. Velice lákavé jsou současně také ilustrace v knize.

Tímto byla naplněna podstata 2. cíle.

Dětem dělalo veliké potíže převyprávět a poskládat děj pohádky podle obrázků. Na rozvoj těchto oblastí jsem se tedy také více zaměřila při návrhu lekcí a jejich realizaci. Během realizací těchto lekcí jsem zaznamenala posun zejména ve výstupu „zvládne poskládat děj, určí dějovou posloupnost podle obrázků“. Z mého pohledu došlo ke zlepšení ve všech očekávaných výstupech u každého z dětí. Avšak přesto nemůžeme hovořit o vynikajícím naplnění očekávaného výstupu u všech dětí. Jen 50 % dětí zařazených do výzkumu zvládlo po realizaci seřadit děj kumulativní pohádky podle logické posloupnosti. Dalších 33 % dětí zařazených do výzkumu zvládlo celkem dobře seřadit děj kumulativní pohádky podle logické posloupnosti a jen 17 % dětí zařazených do výzkumu spíše nezvládlo seřadit děj kumulativní pohádky podle logické posloupnosti.

Další sledovanou oblastí bylo převyprávění děje kumulativní pohádky: jen 33 % dětí zvládlo převyprávět děj kumulativní pohádky na základě ilustrace, dalších 17 % dětí zařazených

do výzkumu zvládlo celkem dobře převyprávět děj kumulativní pohádky na základě ilustrace a celých 17 % dětí nezvládlo vůbec převyprávět děj kumulativní pohádky na základě ilustrace.

Poslední sledovanou oblastí, na kterou se blíže zaměřím, je dovednost dětí zařazených do výzkumu v oblasti shrnování děje kumulativní pohádky. Jen 33 % dětí zařazených do výzkumu zvládlo bez chyby říct, co se v příběhu odehrálo. 17 % dětí zařazených do výzkumu zvládlo celkem dobře říct, co se v příběhu odehrálo a celých 50 % dětí zařazených do výzkumu spíše nezvládalo říct, co se v příběhu odehrálo a proč. K největšímu posunu došlo u Jaydena. Zlepšil se zejména u poskládání dějové posloupnosti a začal mnohem více jevit zájem o knihy.

Tímto byla naplněna podstata 3. cíle.

Nejprve bych ráda doporučila všem pedagogům mateřských škol, aby podnikli častější návštěvy knihoven. Všimla jsem si při rozhovorech s dětmi a jejich pozorování při práci s knihou, že rodiče příliš často s dětmi do knihoven nechodí, a že ani mateřská škola nepodniká hromadné návštěvy knihoven. Děti tím pádem mají omezené čtenářské podněty, při kterých se vytváří kladný vztah ke knihám. V každé mateřské škole by měla být bohatá sbírka dětské literatury. Já jsem měla možnost při své pedagogické praxi vidět několik mateřských škol státních i alternativních a musím podotknout, že čtecí koutky ve třídách byly jen zřídka.

Pro práci s kumulativní pohádkou bych doporučila věnovat se každé pohádce alespoň týden. Ve většině případů se pohádky jako téma řeší jeden celý týden a v tomto týdnu chtějí učitelky přiblížit dětem děj 5 pohádek. Přijde mi, že 5 pohádek na týden je obrovské množství a že děti nejsou schopny si pohádku vůbec užít a vzít si z ní nějaké ponaučení.

Nejvíce se mi při práci s kumulativní pohádkou osvědčily zalaminované obrázky dějové posloupnosti a nechávat dětem možnost si pohádku samy poskládat a převyprávět dle vlastní fantazie. Při opakovaném nabízení pohádky si děti děj lépe zapamatují. Další skvělou pomůckou při práci s kumulativní pohádkou jsou kostýmy a samotná dramatizace pohádky. Všude na školkách se divadla většinou hrají a děti jen sedí a koukají. Nejlepší je děti postavit přímo do role herce a celý děj si zahrát s dopomocí vypravěče – pedagoga, který jim v průběhu hraní napomáhá. Děti to moc bavilo a děj si tak více zafixovaly a zapamatovaly. A v neposlední řadě je velice důležité dětem pohádky číst při ranním kruhu, vtáhnout je do děje, používat

správné metody při práci s knihou, jak již zmiňuji v kapitole 4.1. V mateřských školách se čte hodně často jen při odpoledním spánku, ale u odpoledního spánku nejde vždy děti vtáhnout do děje a klást otázky, protože je pro ně v tu chvíli důležité si odpočinout a u menších dětí dokonce i spát. Takže si děti děj pohádky téměř nikdy nezapamatují, protože mezitím usnou. Touto problematikou se již zabývala ve své bakalářské práci Hliněnská (2017, s. 97) „*Prokázalo se, že předčítání před odpočinkem není jedinou metodou, kterou učitelky ve své práci s knihou používají a jsou schopní vyhradit si čas během dne i pro jiné metody.*“

Nejvíce by potřeboval pomoci v rámci práce s kumulativní pohádkou Dominik. Vzhledem k jeho nerozvinuté osobnosti a podezření na vývojovou dysfázii bych doporučila pracovat s Dominikem individuálně, v klidném prostředí s menším kolektivem dětí. Vyzorovala jsem, že když má Dominik dostatečný prostor a klid na práci, lépe se soustředí a lépe se mu pracuje. Jsem přesvědčena, že by mu prospěl individuálnější přístup.

U Michaela bych doporučila nejprve pracovat na logopedické stránce řeči a pak dále rozvíjet řeč při práci s kumulativní pohádkou. Michael měl potíže mluvit souvisle a tvořit sám věty. Jen opakoval věty po mně nebo jednoslovně odpovídal na otázky.

S Jaydnem je bohužel větší problém s tvrdohlavostí než s prací s kumulativní pohádkou. Neměl zájem o spolupráci ani v kolektivu, ani individuálně. Věřím tomu, že kdyby Jayden byl v menším kolektivu dětí, byl by ochotný mluvit a spolupracovat.

Anička má lehkou dysfázii a je u ní potřeba se více věnovat rozvoji řeči. Je schopná vyprávět, ale potřebuje dostatek času a prostoru, aby ze sebe dostala přesně tu myšlenku, kterou chce sama říct.

Olivii a Jolance se vedlo asi nejlépe z celé zkoumané skupiny dětí. U obou dívek bych navrhovala více obrázkových podnětů a prostor pro komunikaci a vyprávění. Mají výbornou fantazii a jsou schopné obě převyprávět příběh podle obrázků, aniž by příběh předem znaly.

Tímto byla naplněna podstata 4. cíle.

Během lekcí a zpracování tématu k mé bakalářské práci jsem si uvědomila, že ač jsou lidové pohádky všem známé, tak u dětí předškolního věku už tak známé nejsou. Rodiče doma dětem stále méně čtou, a když už čtou dětem pohádky, jsou to více autorské pohádky než

klasické lidové pohádky. Při realizaci lekcí jsem si uvědomila, jak moc dětem chybí čtení pohádek během dne. Hned po ránu při příchodu do třídy chodí nyní děti nadšené a nosí s sebou do mateřské školy svoji oblíbenou knihu, kterou následně chtějí přečíst. Po následné realizaci jsme si naplánovaly spolu s dětmi každý měsíc návštěvu knihovny, kde předem domluvíme s personálem knihovny vhodný program. Po programu si s dětmi vybereme novou knihu, kterou následně ve třídě čteme a prohlížíme si. Tímto jsou děti nenásilně namotivovány k pozitivnímu vztahu ke knize a k učení.

11 POUŽITÁ LITERATURA

11.1 Literatura pro děti

HORÁČEK, Petr. *Nový domek pro myšku*. Praha: Portál, 2012.

HURTÍKOVÁ, Vlasta. *Kocourek Matýsek: pohádka pro nejmenší čtenáře*. Ilustroval Jiří KALÁČEK. V Brně: Edika, 2017. Moje první čtení (Edika).

Já, písnička: zpěvník pro žáky základních školy: pro 1.-4. třídu. Druhé, přepracované vydání. Cheb: Music, 1995.

JECHOVÁ, Šárka. *Pohádky a bajky k povídání*. Olomouc: Rubico, 2015. Hrátky.

JECHOVÁ, Šárka. *Pohádky k povídání: [s jednoduchými úkoly pro rozvoj řeči a dalších dovedností]*. Olomouc: Rubico, 2014. Hrátky.

KASZA, Keiko. *Máma pro Papíka*. Přeložil Ondřej FAFEJTA. Praha: Portál, 2019.

KOTOVÁ, Marcela. *Hrajeme si s pohádkou*. Ilustroval Antonín ŠPLÍCHAL. V Praze: Fragment, 2021.

MLČOCHOVÁ, Markéta. *Povídám, povídám pohádku: pracovní sešit pro rozvoj vyjadřovacích dovedností předškoláků*. Ilustrovala Patricie KOUBSKÁ. Praha: Portál, 2016.

ŠÁCHOVÁ, Irena. *Pohádková logopedie: boudo, budko, kdo v tobě přebývá?*. Ilustrovala Eva OBŮRKOVÁ. Praha: Fragment, 2017.

ŠÁCHOVÁ, Irena. *Pohádková logopedie: o veliké řepě*. Ilustrovala Eva OBŮRKOVÁ. Praha: Fragment, 2020.

ZOBAČOVÁ, Hana. *Pohádka o veliké řepě*. Ilustrovala Markéta FLEKALOVÁ. V Praze: Pasparta, 2015. Snadné čtení (Pasparta).

11.2 Odborná literatura

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. 2. vydání. Ilustroval Richard ŠMARDA. Brno: Edika, 2015. Moderní metodika pro rodiče a učitele.

ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006.

- ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek: kouzlo vyprávěného slova*. Praha: Portál, 2019.
- DOLÁKOVÁ, Sylvie. *Umíme to s pohádkou?.* Praha: Portál, 2015.
- GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Jak a co číst dětem v MŠ: komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV*. Praha: Portál, 2011.
- GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Literatura pro děti (s ukázkami textů): Učebnice pro 2. ročník studijního oboru Učitelství pro mateřské školy na středních pedagogických školách*. Praha: SPN, 1987. Učebnice pro střední školy.
- HAVLÍNOVÁ, Hana. *Chci číst jako táta s mámou: jak se stát čtenářem*. Ilustrovala Helena STRÁNSKÁ, ilustrovala Eliška HAVLÍNOVÁ. Praha: Grada, 2019.
- HLINĚNSKÁ, Anna. *Mapování práce s knihou v mateřské škole* (bakalářská práce). Praha: PedF UK, 2017.
- HOLEJŠOVSKÁ-GENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež (ve srovnávacím žánrovém pohledu): vysokoškolská učebnice pro studenty filozofické fakulty studijního oboru moderní filologie*. Praha: SPN, 1984. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).
- HOMOLOVÁ, Kateřina. *Rozvíjení čtenářské pregramotnosti a tvorba čtenářské nekompetence u předškolních dětí*. In *Čtenářská gramotnost a podpora jejího rozvoje ve škole* (ed. Wildová). Praha: PedF UK, 2012.
- HOMOLOVÁ, Kateřina. *Čtenářská propedeutika*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2009.
- HOUŠKOVÁ, Zlata a Veronika LAUFKOVÁ. *Jak na projekt S knížkou do života (Bookstart): metodická příručka*. Praha: Národní knihovna České republiky - Knihovnický institut, 2018.
- CHALOUPKA, Otakar. *O literatuře pro děti*. Praha: Československý spisovatel, 1989.
- CHMELÍKOVÁ, Věra. *Literatura pro děti a mládež: texty pro literární rozbor*. Plzeň: Západočeská Univerzita, Pedagogická fakulta, 1995.
- KMENTOVÁ, Milena. *Třída zpívá ÍÁÍÁ: hudební hry v rozvoji fonematického uvědomování*. Praha: Portál, 2019.
- KOŽELUHOVÁ, Eva. *Čtenářské strategie u předškolních dětí a nečtenářů*. Praha: Portál, 2022.
- MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ, ed. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Třetí vydání. Praha: Portál, 2015.

- MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004.
- NEZVALOVÁ, Danuše. Akční výzkum ve škole. *Pedagogika: časopis pro pedagogickou teorii a praxi*. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 2003, **53**(3), 300-308.
- LAUFKOVÁ, Veronika. *Projekt S knížkou do života a čtenářská gramotnost: metodická příručka pro práci knihoven s dětmi ve věku 3-6 let*. Praha: Národní knihovna České republiky - Knihovnický institut, 2020.
- LEPILOVÁ, Květuše. *Cesty ke čtenářství: vyprávějte si s námi!*. Brno: Edika, 2014.
- PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jiloviště: Mercury Music & Entertainment, 2007.
- POLÁK, Josef. *Přehledné dějiny české literatury pro děti a mládež a četby mládeže: (od počátků obrození a předchůdců do vzniku socialistické literatury) vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických a pedagogických fakult studijních oborů č. 73-21.8*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).
- PROPP, Vladimír Jakovlevič. *Morfologie pohádky a jiné studie*. Jinočany: H & H, 1999.
- SPITZER, Manfred. *Digitální demence: jak připravujeme sami sebe a naše děti o rozum*. Brno: Host, 2014.
- ŠAFRÁNKOVÁ, Kateřina. Jak dnes rozumíme ustáleným prvkům v textu. *Kritická gramotnost*, 1(1), 25–28.
- ŠPAČKOVÁ, Klára; LAUFKOVÁ, Veronika; RYCHLÍKOVÁ, Marie; KUCHARSKÁ, Anna; JANOUSHKOVÁ, Zuzana a Michaela JIROUTOVÁ. *Gramotnostní dovednosti v období mladšího školního věku – možnosti rozvoje a diagnostiky*. Praha: PedF UK, 2019.
- TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. České Budějovice: Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích, 1992.
- TOMÁŠKOVÁ, Iva. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál, 2015.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005.
- WILDOVÁ, Radka; VYKOUKALOVÁ, Věra; RYBÁROVÁ, Eva; RONKOVÁ, Jolana; HARAZINOVÁ, Radka. *Rozvoj čtenářské pregramotnosti prostřednictvím čtenářských*

strategií, *Metodická příručka pro učitele mateřských škol pro práci s pohádkou a pověstí*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2019.

DOLEŽÁLOVÁ, Jana. *Jazyková a literární gramotnost v předškolním věku*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, Fakulta humanitních studií, 2018.

11.3 Elektronické zdroje

RVP PV září 2021.pdf, MŠMT ČR. MŠMT ČR [online]. Copyright ©2013 [cit. 18.04.2022]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56051/>

KROPÁČKOVÁ, Jana; WILDOVÁ, Radka; KUCHARSKÁ, Anna. (2014). Pojetí a rozvoj čtenářské pregramotnosti v předškolním období. In *Pedagogická orientace*, 24(4), s. 488–509. Dostupné z <https://journals.muni.cz/pedor/article/viewFile/1896/1509>

NÁDVORNÍKOVÁ, H., SVOBODOVÁ, E., ŠVEJDOVÁ, H., VÍTEČKOVÁ, M. (Eds.) a kol. (2019). *Čtete si, hrajeme si, poznáváme...: Metodika čtenářské pregramotnosti*. [cit. 2021-02-01]. Dostupné z:

http://www.pf.jcu.cz/misc/pvupms/doc/Metodika_ctenarske_pregramotnosti.pdf

Object moved [online]. Copyright © [cit. 15.01.2022]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el_publicace/Tematick%c3%a9%20zpr%c3%a1vy/2011_TZ_podpora_rozvoje_ctenarske_gramotnosti.pdf

Prostředí a projekty podporující dětskou četbu | Ikaros. *Ikaros* | *elektronický časopis o informační společnosti* [online]. Copyright © 1997 [cit. 15.01.2022]. Dostupné z: <https://ikaros.cz/prostredi-a-projekty-podporujici-detskou-cetbu-0>

Rubínka [online]. Copyright © [cit. 15.01.2022]. Dostupné z: <https://www.rubinka.cz/kestazeni/ctenarska-gramotnost.pdf>

Wordpress a webový hosting PedF [online]. Copyright © [cit. 15.01.2022]. Dostupné z: https://pages.pedf.cuni.cz/sc1/files/2020/01/Publikace-ctenarske-strategie_print.pdf

LAUFKOVÁ, Veronika a Adéla GOLDMANNOVÁ. *Rozvoj čtenářské pregramotnosti v praxi mateřské školy* [online]. [Česko]: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020 [cit. 2022-04-18].

12 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Pretest a Posttest

Příloha č. 2 – Očekávané výstupy dětí před a po práci s kumulativní pohádkou

Příloha č. 3 – Podrobná přípravy lekcí s kumulativní pohádkou

Příloha č. 4 – Fotodokumentace prací s kumulativní pohádkou

Příloha č. 5 – Fotodokumentace dějové posloupnosti dětí

Příloha č. 1 – Pretest a Posttest

1. Ukážu ti obrázky a zkusíš mi říct, o čem bude pohádka?
2. Rozložím obrázkové kartičky různých pohádek. Zkusíš mi říct, o jakou pohádku se asi jedná?
3. Dám do prostoru zpřeházené obrázky jedné pohádky a ty mi pokusíš pohádku poskládat tak, jak by asi mohla vypadat?
3. Budu číst pohádku a při čtení pohádky mi zkusíš poskládat obrázky tak, aby na sebe navazovaly.
4. Poznáš, co do řady nepatří? A proč to tam nepatří?

Příloha č. 2 – Očekávané výstupy dětí před a po práci s kumulativní pohádkou

	Konkrétní výstupy / jména dětí:	Anička	Jayden	Jolanka	Olivie	Michael	Dominik	Celkový počet bodů:
1	Dítě řekne, co je na obrázku.							
2	Dítě dokáže vymyslet děj pohádky podle obrázků.							
3	Dítě zvládne poskládat děj, dějovou posloupnost podle obrázků.							
4	Dítě dokáže sledovat očima zleva doprava.							
5	Dítě udrží pozornost při četbě pohádky.							
6	Dítě správně určí, co do řady nepatří a proč.							
7	Dítě jeví zájem o knihy, o pohádky, prohlíží si je, vyhledává je.							
8	Dítě dokáže samo říct, co se v příběhu odehrálo a proč.							
	Celkový počet bodů za jednotlivé dítě:							

Příloha č. 3 – Podrobná příprava lekce s kumulativní pohádkou

NOVÝ DOMEK PRO MYŠKU

Činnost před čtením: Nejprve se s dětmi přivítáme v ranním kruhu motivační pohybovou básničkou „Dobrý den, dobrý den, dneska máme krásný den...“ Poté si spolu zazpíváme motivační písničku „Koulelo se, koulelo“.

KOULELO SE, KOULELO

Česká (Doprovod: Ad libitum)

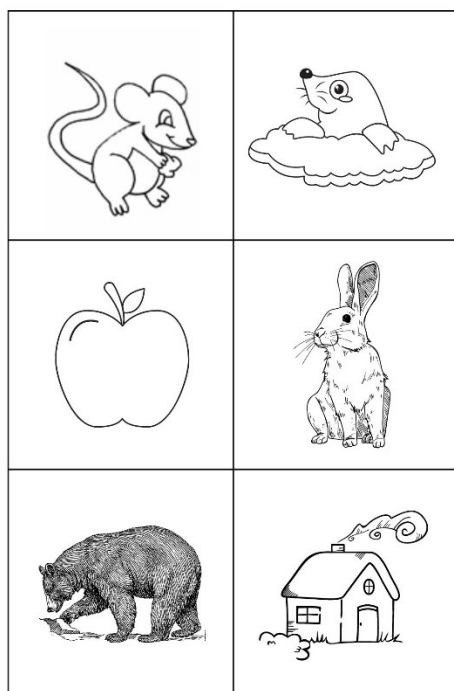
Zvolna

1. Koule- lo se, kou- le- lo, čer- ve- né ja - blí - čko,
ko - mu ty se do- sta - neš, má zla - tá hol - čič - ko?

The musical score is written on two staves. The first staff starts with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. It includes guitar chords: Em, H7, Em, Fis7, H7. The second staff continues with chords: Em, D, G, Em, C#dim, H7, Em. The lyrics are written below the notes.

(Zdroj: *Já, písnička: zpěvník pro žáky základních škol : pro 1.-4. třídu*. Druhé, přepracované vydání. Cheb: Music, 1995. ISBN 80-85925-01-X.)

Poté se děti posadí v kruhu na koberec a položím před děti obrázky – KLÍČOVÉ OBRÁZKY

O čem by mohl vyprávět příběh, kde se budou vyskytovat tyto postavy děti?

Jak by ten příběh mohl vypadat? Kdo je asi hlavní postavou příběhu? Jak spolu souvisí tyto obrázky?

(povídání s dětmi o příběhu, jejich fantazie, dějová posloupnost obrázků)

Jaké pohádky známe o zvířátkách, o jablíčku nebo o domečku?

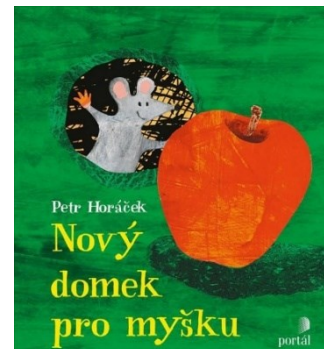
- o jablíčku – například O Sněhurce
- o zvířátkách – Krteček a kalhotky, Zajíc a želva, O myšce, která se nebála, O veliké řepě, Boudo, budko, Tři prasátka, O kůzlátkách, O slepičce a kohoutkovi,...

- o domečku – O perníkové chaloupce, Boudo, budko, Tři prasátka, O kůzlátkách,...

Předvídání z názvu knihy:

- dětem ukážu přední stranu knihy a budu se jich ptát na další otázky.

Jak bude vypadat tento příběh děti? Je vaše představa o pohádce, kterou jste si před chvílí říkali z obrázků stejná? Jaká je myška na obrázku? Je veselá nebo je smutná? A kde asi ta myška je?

Dětem prozradím název knihy: NOVÝ DOMEK PRO MYŠKU

O čem by tato kniha mohla být? Myška hledá NOVÝ domeček? A proč nový? Proč se myšce ten starý domeček nelíbí?

- Děti přemýšlí, proč se chce myška stěhovat a kam by se mohla stěhovat,...

Co je to děti STĚHOVÁNÍ? Proč se někdy musíme s rodiči stěhovat?

- Do nového domu, do nového bytu nebo rekonstrukce domu (bytu)
- Stěhování do nové země....

Text k předčítání:

Jednou ráno vykoukla myška z díry a uviděla veliké jablíčko. „Páni,“ povídala myška. „Na tomhle jablíčku bych si ráda pochutnala. Musím si ho vzít dovnitř.“ Ale ať se snažila sebevíc, nemohla ho protáhnout otvorem svého doupátka. (PŘERUŠENÍ 1) „Můj domeček je moc malý,“ povzdechla si myška. „Asi bych si měla najít větší.“ A tak se vydala na cestu. „Z hledání nového domečku jednomu vyhládne,“ pomyslela si myška a pořádně se zahryzla do jablíčka. Najednou si všimla pelíšku, který byl větší než ten její. Nakoukla dovnitř. (PŘERUŠENÍ 2) „Dobrý den, krtku,“ pozdravila. „Hledám nový domeček, kam bych se vešla i se svým jablkem. Můžu bydlet u tebe?“ (PŘERUŠENÍ 3) „Promiň,“ zamumlal krtk. „Můj domek je plný knížek a oba se sem nevejdeme.“ „Asi máš pravdu,“ řekla myška. „Budu tedy hledat dál.“ Myška z toho všeho chození dostala zase hlad. „Kousíček si uždíbnu,“ řekla si. Jen co spolkla kousek jablka, všimla si doupěte, které mělo o něco větší otvor než to krtkovo. „To je ono,“ zaradovala se myška a nakoukla dovnitř. (PŘERUŠENÍ 4) „Ahoj, králíku,“ pozdravila. „Hledám nový domeček, kam bych se vešla i se svým jablkem. Můžu bydlet u tebe?“ (PŘERUŠENÍ 5)

„Promiň,“ zavrtěl hlavou králík. „Můj domek je plný zelí a oba se sem nevejdeme.“ (PŘERUŠENÍ 6) „Asi máš pravdu,“ řekla myška. „Budu tedy hledat dál.“ Myška měla čím dál větší hlad, a tak si zase ukousla z jablíčka. Jen co polkla, všimla si nory, která měla ještě větší otvor než králíkové doupě. „To už musí být ono,“ zaradovala se myška a nakoukla dovnitř. (PŘERUŠENÍ 7) „Dobrý den, jezevče,“ pozdravila myška. „Hledám nový domeček, kam bych se vešla i se svým jablkem. Můžu bydlet u tebe?“ „Promiň,“ zavřel jezevec, „ale já celý den spím, hrozně chrápu a myslím, že bychom se sem oba stejně nevešli.“ (PŘERUŠENÍ 8) „Asi máš pravdu,“ řekla myška. „Budu tedy hledat dál.“ K večeru myška došla k obrovskému doupěti. „Tam se určitě vejdu i se svým jablkem,“ pomyslela si. „Haló, je tam někdo?“ zavolala. (PŘERUŠENÍ 9) „Ahoj, myšičko,“ zabručel veliký medvěd. „Proč nejdeš dál? Můžeš tu bydlet se mnou.“ „Děkuju, ale ne,“ zapištěla myška. „Myslím, že tvoje jeskyně je moc malá. Se svým jablkem se sem určitě nevejdu.“ Vysvětlila a pelášila pryč, co jí nožičky stačily. (PŘERUŠENÍ 10) Myška byla po dlouhém dni hodně unavená, ale jablíčko se jí koulelo čím dál snáz. Najednou uviděla malé doupě. „Jú, to vypadá znamenitě,“ vypískla. „Kdopak tam asi bydlí?“ Myška se protáhla dovnitř. V domečku nikdo nemyl. Myška dokutálela jablíčko dovnitř a zjistila, že se tam vejdu úplně skvěle. „Věděla jsem, že najdu místo pro sebe a pro své jablko,“ pomyslela si myška. Pak si lehla do své vlastní postýlky a za chvíli spala jako dudek. (PŘERUŠENÍ 11)

PŘERUŠENÍ 1 – PŘEDVÍDÁNÍ: Co myslíte děti? Jak bychom mohli myšce poradit? Co by měla myška udělat? Proč se tam to jablíčko nevezlo?

(doplňující aktivita na matematickou gramotnost, porovnávání velikostí – velký x malý – jablíčko)

Vizualizace – Pokus s jablíčkem:

Dětem rozdám jednu A4 s předem udělaným otvorem (otvor je menší než jablíčko) a jablíčko. Děti mají za úkol jakýmkoliv způsobem dostat jablíčko přes otvor papíru.

Povedlo se vám to děti?

Některé děti násilím tlačili papír na jablíčko, až se papír začal trhat. Jiné děti napadlo jablíčko okousat, aby se vlezlo do otvoru. Další děti začali papír trhat nebo krčit, aby tam jablíčko dostali. Všechny možnosti pokusu jsou správné.

PŘERUŠENÍ 2 – PŘEDVÍDÁNÍ: Co myslíte děti? Čí to asi byl pelíšek? Kdo tam asi bude bydlet? Vleze se tam myška i se svým jablíčkem?

PŘERUŠENÍ 3 – PŘEDVÍDÁNÍ: Prohlédněte si děti pořádně obrázek, co asi ten krtek odpověděl myšce?

PŘERUŠENÍ 4 – PŘEDVÍDÁNÍ, USUZOVÁNÍ, PROPOJOVÁNÍ: Tak co teď děti? Čípak to byl pelíšek teď? A vleze se tentokrát myška se svým jablíčkem do domečku? Jaké domečky můžou mít zvířátka? Kde bydlel krtek? A co je to NORA – DOUPĚ - BRLOH? Vysvětlíme si společně, co každé slovo znamená.

Kde bydlí zvířátka a kde bydlí lidé? Popiš na obrázku

(doplňující aktivita: obrázek – kde bydlí zvířátka – popíšeme si podle obrázku, co vidíme)

(Zdroj: Pinterest)

PŘERUŠENÍ 5 - PŘEDVÍDÁNÍ: Děti si zase prohlídnou pozorně obrázek: Co myslíte děti, co tentokrát odpovědět zajíček? A proč se zase nevlazol do domečku?

PŘERUŠENÍ 6 – VYSVĚTLENÍ POJMU: Děti, co znamená, že je něco plné? Jaký je rozdíl mezi PLNÝM x PRÁZDNÝM? Uděláme si s dětmi pokus: Máme dvě sklenice. Jednu sklenici naplníme vodou a druhou necháme bez vody. Ptáme se dětí: Která sklenice je prázdná? Která

sklenice je plná? Vleze se do sklenice ještě něco? Zkusíme dětem dát kamínky, jestli se kamínek vleze, nebo jestli se voda přelije.

PŘERUŠENÍ 7 – PROPOJOVÁNÍ JÁ – TEXT, HODNOCENÍ, PŘEDVÍDÁNÍ: Děti jaké zvířátko asi bydlí v tomto doupěti? Poznali jste to podle obrázku? Co myslíte, jak se asi bude cítit myška, když ji odmítlo tolik zvířátek? Jak se cítíte vy, když vám řekne maminka nebo tatínek, že něco nesmíte – nemůžete? Líbí se vám děti, když vám někdo řekne slovo NE? Byla myška smutná? A co to je smutek děti? Jaké další pocity můžeme mít?

PŘERUŠENÍ 8 – PROPOJOVÁNÍ JÁ – TEXT, HODNOCENÍ, PŘEDVÍDÁNÍ: Jak se zachoval jezevec? A proč? Byl na myšku hodný? Nebo byl lakomý? Co je to být lakomý? Co je to být upřímný?

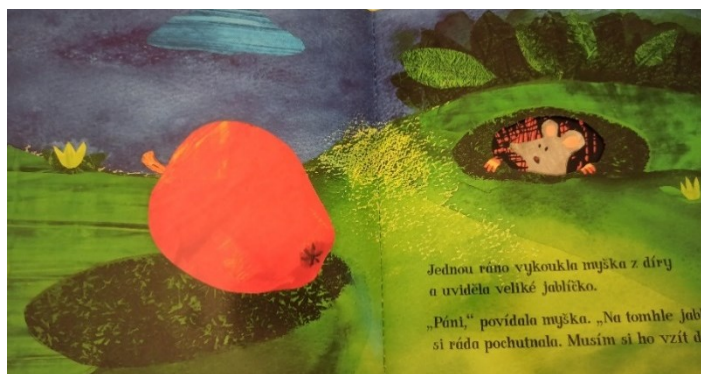
PŘERUŠENÍ 9 – PŘEDVÍDÁNÍ: Jak ta pohádka asi pokračuje děti? Koho v té velké díře – doupěti myška viděla? Necháme si pohádku dovyprávět dětmi....

Dětem předložím dva obrázky

1. obrázek je na začátku knihy: MYŠKA A JABLÍČKO

2. obrázek je na konci knihy: MYŠKA A OKOUSANÉ JABLÍČKO

Děti, co myslíte, že se v tomto příběhu odehrálo? Zkuste mi říct příběh této myšky a jablíčka.

PŘERUŠENÍ 10 – PŘEDVÍDÁNÍ, HODNOCENÍ: Proč myška nechtěla bydlet u medvěda? Myslíte si, že se ho bála? Byl medvěd opravdu zlý nebo byl hodný? A proč se ho ta myška bála? Jak jste poznali, že se ho myška bála? Jak byste se zachovali vy, když vám někdo ťukal na dveře a potřeboval pomoci a bydlet u tebe? Měli bychom si navzájem pomáhat? Komu bychom měli nejvíce pomáhat a proč?

PŘERUŠENÍ 11 – PŘEDVÍDÁNÍ, USUZOVÁNÍ: Jak to, že v domečku nikdo nebyl? Čí to teda byl domeček? A jak to, že se teď do domečku vešla a předtím se tam nevešla?

Činnosti po čtení:

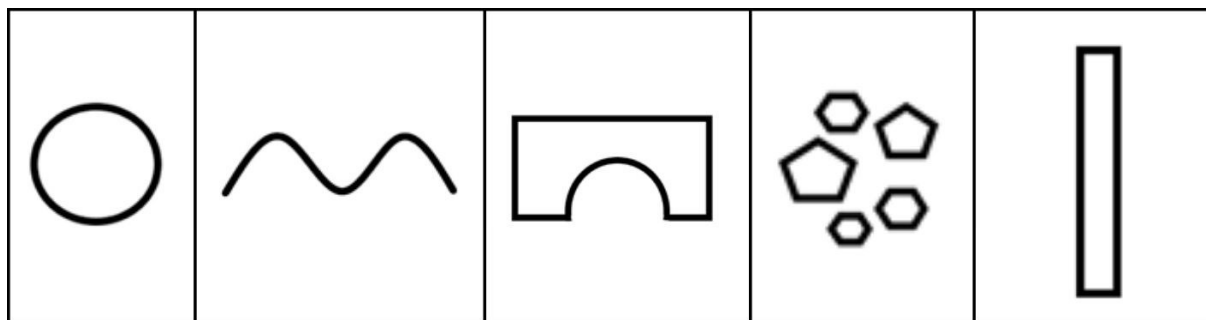
Shrnutí příběhu pomocí ilustrací – dějová posloupnost jablíčka: co bylo nejdříve, co bylo pak a co bylo na konci?

Shrnování pomocí obrázku – nakreslíme si diagram kytičky a ptáme se dětí

Kdo? Co? Kam? Koho potkala? A dál? A nakonec?

Překážková dráha pomocí symbolů - Putování myšky za novým domečkem

Děti měly za úkol přečíst si podle symbolů cestu, kterou šla myška hledat nový domeček pro sebe a jablíčko.

Symbolsy si popíšeme – ukážeme v prostoru

- Obruč – lano – tunel – kameny – lavička
- Symbolsy můžeme přehazovat a rozdat dětem v různém pořadí

Další možné aktivity:

- HRA NA ARCHITEKTA – postav si svůj vysněný domeček – z dřevěných kostek, dřevěné magnetické žebřiny, kapla, magnetické kostky, molitanová stavebnice,... a další dle možností třídy
- Výtvarná činnost – namaluj obrázek myšky s jablíčkem (temperové barvy, čtvrtka, štětce)
- Hudební činnost – Koulelo se, koulelo, Měl se myšku tanečnici – s pohybem
- Pohybová činnost – opičí dráha podle symbolů, jógové kartičky – sestavíme si kartičky zvířátek (děti si sami vyberou 3 karty). Hra na ježka. Hra – Rybičky, rybáři jedou.
- Básnička:
 - Brum, brum, brum, medvěd staví dům.
 - Nejdřív stěny, potom střechu, leze spinkat do pelechu.
 - Brum, brum, brum, už má nový dům.
- Pobyt venku – postavit z libovolného materiálu domeček pro zajíčka/medvídka/myšku... (přírodniny, kamínky, klacíky...). Procházka v Centrálním parku - Lužiny.
- Logopedická chvilka: spící medvěd – položíme se na záda, ruce podél těla, nohy natažené, dýcháme do břicha. Nádech nosem, břicho se vyklene, výdech ústy, břicho splaskne – zkusíme si napodobit medvěda, jak chrápe.
- Grafomotorika – na dveře připevníme velký arch papíru a zkusíme voskovkou udělat zvířátkům NORU – kroužíme zápěstím – děláme veliké kolečko.
- Dramatizace pohádky – rozvoj řečových komunikací

Návštěva knihovny – prohlédneme si, jak to v knihovně vypadá, můžeme si prohlížet nové knihy, můžeme si půjčit novou knihu.

(Zdroj básničky: [online]. Copyright © 2021 eStránky.cz [cit. 06.12.2021]. Dostupné z: <https://klubprodetslunicko.estranky.cz/clanky/nase-pisnicky--basnicky-s-ukazovanim.html>)

Příloha č. 4 – Fotodokumentace prací s kumulativní pohádkou

Příloha č. 5 – Fotodokumentace dějové posloupnosti dětí

